

Rodna gruda

Slovenija

industrija
stavbnega
pohištva
61310 ribnica
partizanska 3
jugoslavija

telefon: (061) 861-411

**inovak okna
kombivak okna
okna s polkni
gibljiva polkna
notranja vrata
vhodna vrata
garažna vrata
lamelirani profili
lamelirane plošče**

KOVINOTEHNA CELJE

Trgovska delovna organizacija

KOVINOTEHNA

63001 Celje
Jugoslavija
Mariborska 7, p.o.b. 157
telefon (063) 34-711
teleprinter 33551
telegram kovit Celje

izvažamo:

- črno in barvno metalurgijo
- stroje in naprave
- tehnično blago
- blago široke potrošnje
- izdelke kemične industrije in
industrije nekovin, izdelke iz lesa,
papirja in ostalo

Kovinotehna, trgovska delovna
organizacija, vaš poslovni partner v
Jugoslaviji!

Rodna gruda

Slovenija

130327

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA - U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun:

50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki - Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poština plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet, Gospodarske novice	6
Izmenjava znanja vodi do novih spoznanj	8
Zanimivosti	11
Reportaža na vašo željo - Vače	12
Intervju - Jože Čuješ	14
Ljubljana vabi	16
Po Sloveniji	18
Osebnosti	19
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Sprehod po slovenskih galerijah	23
Korenine	26
Umetniška beseda	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe - Slika duše	32
Naši po svetu	34
Odprava na Fitz Roy	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Mislimo na glas	42
Slovenski lonec	43

Slika na naslovni strani:

Mednarodna turistično-folklorna prireditev »Ohcet v Ljubljani«
pritegne vsako leto množico udeležencev in obiskovalcev z vseh
strani sveta. Na sliki: neveste in ženini z značilnim darilom -
zibko

urednik
vam

Slovenska izseljenska matica v tem mesecu polaga obračun svojega dela v zadnjih štirih letih, prvi dan junija bo namreč imela 15. občni zbor. V tem zadnjem obdobju je bilo tudi na področju izseljenstva marsikaj novega, veliko je naredila Matica, veliko so naredili sami izseljenci po vsem svetu. Dovolj bo torej priložnosti za tehten razmislek tako o našem delu kakor tudi o vsestranskih stikih s slovenskimi izseljenci oziroma njihovimi društvi in organizacijami. Razumljivo pa je, da občni zbor ne more biti zgolj pregled delovanja v minulem obdobju, temveč je to tudi priložnost za tehten razmislek o tem, kaj Matica sploh pomeni v slovenski družbi, kako uresničuje svoje poslanstvo, ali uživa dovolj podpore za svoje delo tako s strani naše celotne skupnosti kakor tudi s strani slovenskih izseljenskih društev, organizacij in posameznikov.

Slovenska izseljenska matica poleg nalog, ki so bile zaupane izključno njej, povezuje tudi celoten krog slovenskih družbenih dejavnikov, ki kakorkoli prispevajo h krepitvi sodelovanja z izseljenci tako na kulturnem kakor tudi na gospodarskem, turističnem, športnem, znanstvenem ali kakem drugem področju. Takih primerov sodelovanja pa je bilo tudi v preteklih štirih letih dovolj. Vsako tovrstno sodelovanje je seveda povezano z vrsto posvetov, razgovorov z zainteresiranimi stranmi in je včasih potrebna precej dolga pot, predno je dosežen dogovor. Vendar pa je bolje tako kot pa se dogovarjati o nečem na trhljih temeljih.

Posebno pozornost je Slovenska izseljenska matica v vsem času delovanja posvečala mlajšim generacijam izseljencev ter njihovim potomcem, saj se je zavedala, da bo le tako lahko uspešno uresničevala svoje naloge tudi v prihodnje, hkrati pa skrbela za ohranjanje slovenskega izročila tudi pri tistih naših ljudeh na tujem, pri katerih so že oslabile vezi z domovino prednikov.

Ena izmed temeljnih nalog Slovenske izseljenske matice je tudi obveščanje slovenskih izseljencev o dogajanju v domovini. Na tem področju v zadnjih štirih letih ni bilo česa bistveno novega, razvoju naših lastnih publikacij pa je večina izmed vas lahko sproti sledila. V tem sklopu je potekalo tudi sodelovanje s slovenskimi založbami, ki so v zadnjem obdobju izdale prav na pobudo Matice vrsto del slovenskih izseljencev, ugodne možnosti pa so za to delo tudi v prihodnje. Tako lahko rečemo, da se je izseljensko okolje, vsaj v literaturi, preselilo tudi na tla Slovenije.

Občni zbor Matice bo razpravljal tudi o sedanjem družbenem položaju izseljencev v posameznih državah, o našem vključevanju v multikulturno politiko, o delu podružnic v nekaterih slovenskih krajih pa o delu posameznih »sektorjev« Matice... Podrobneje o našem občnem zboru bomo poročali v prihodnjih številkah.

Jože Prešeren

vaša
pisma

Za čisto slovenščino

V Rodni grudi sta rojaka Pechaver in Sever napisala zelo stvaren in poučen dopis glede tujih, nerazumljivih besed v našem jeziku. Strinjamo se z njima, zakaj se naše besede izriva in vriva v jezik nerazumljive tujke.

V Ljubljani, v časopisu, sem videl besede npr. »tema« dneva, kar bi moralo biti po slovensko snov, ne tema. Rečemo, kaj se bo zasnovovalo, ne kaj bo zatemnelo. V Sloveniji sem imel priložnost tudi govoriti z nekim človekom z univerze o teh tujkah, pa je bil tudi on proti tujkam v slovenskem jeziku.

Še dobro se spominjam, kako smo šolarji govorili tako, kot smo slišali doma – bukve, cug, štacjon, ajzenpon, luft in še več nemškutarških besed. Učitelji so nas vedno opozarjali na pravilne slovenske besede, ker da s tem branimo naš narod in jezik. Na žalost pa se je začelo zdaj preobračati, da moramo mi preprosti ljudje opozarjati tiste, ki so končali univerzitetne študije.

Naš slavni France Prešeren je bil tudi proti nemškutarškim besedam, saj je zapisal – »ki po stari šegi še drekajo in nemškutarstva ne poznajo.« V Prešernovi dobi je bil tudi pesnik Koseški, ki se je prav tako zavzemal za čisto slovenščino. Na žalost pa so se zdaj pojavile v slovenščini tudi številne angleške besede.

V šoli smo se učili, da so naši predniki prišli iz Belorusije. Na zemljevidu sem videl, da se tam eno mesto imenuje Mozir, v Sloveniji pa je kraj Mozirje. Torej, če bi že jemali kako tujko v slovenski jezik, naj bo ta ru-

ska. Imel sem dosti prilik govoriti z ruskimi ljudmi, pa so mnoge besede take kot naše, ruske imajo le trd poudarek na končnicah, medtem ko imajo naše mehek poudarek.

Angleški jezik se je res izredno razširil po vsem svetu, toda ne zato, ker so ga narodi želeli imeti, ampak zato, ker si je Anglija mečem podjarmila ogromne dele sveta, da jih je izkoriščala za svoj dobiček.

Rad bi, da bi tudi drugi rojaki, bralci Rodne grude, zapisali nekaj besed proti nerazumljivim besedam v slovenskem jeziku in proti tujkam. Tujke kvarijo naš jezik. Mi smo Slovenci in hočemo slovenske besede.

V prejšnjih letih je bilo že več podobnih zapisov v Rodni grudi, o tujkah pa je pisal tudi že Janko Moder. »Berem Finžgarja in ga razumem. Berem Kosmača in ga razumem. Hodim po Ljubljani, pa marsičesa ne razumem. V Ameriki imamo v drugem, gotovo pa v tretjem rodu ameriško slovenščino, kakor ji vi pravite in je vaša in naša bolečina. Tu imate jugoslovansko ameriško ali kako naj ji rečem. Vsaka peta beseda je kletev v tri nadstropja, vsaka deseta beseda je angleška...« Tako navaja Moder pismo neke rojakinje. Obenem izraža tudi sam skrb za usodo slovenščine, ki je prav gotovo najlepša med slovanskimi jeziki. Naši ljudje bi morali resnično biti na to bolj ponosni.

Dragi rojaki in rojakinje, vsako podjetje ali ustanova pride včasih v denarne težave, da včasih celo omaga. Rodna gruda je edina pismena vez, ki nas povezuje po širnem svetu in z domovino. Prinaša nam dogodke, slike, in še mnoge zanimivosti in to v razumljivi slovenski besedi. Pomaga nam izvedeti, kar si želimo in še mnogo drugega. Res lahko rečemo, da nam je prirasla k življenju in mi k nji. Tako da brez Rodne grude ne bi mogli biti kot ptič brez peruti. Zato mislim, da bi ustanovili denarni sklad za vsak slučaj, če bi se pojavile denarne težave za nadaljnji

Ko ti začenja pešati telo
in trudno jameš drsati z nogo,
zavpij, naj močno se razlega glas,
da slišalo bo mesto, trg in vas.

Besede žive vklesal bom v kamen,
naj vžigajo tako kot vžiga plamen!
Ob koncu še poslednjikrat: Juhej,
do diha zadnjega samo naprej!

Jack Tomšič, Cleveland, Ohio, ZDA

obstoj Rodne grude. V sklad bi prispeval vsak, kolikor bi mogel. Prosim, povéjte še drugi svoje mnenje!

Moja visoka leta, ki jih bom 9. julija štel že 86, me zelo ovirajo pri ročnem delu, pridružila se je tudi pozabljenost, ki jo boste opazili tudi pri branju. Mislim sem že vse opustiti, toda ker sem za druge zapisal gotove besede, jih moram tudi sam izpolniti.

Jack Tomšič

Dirigent v Argentini

V 4. številki Rodne grude je dopis Marjana Draga Šijanica iz Argentine. Brez dvoma je to glasbenik, dirigent iz Maribora, brat učiteljice, poročene z borcem za Koroško ali severno mejo Jankom Gačnikom. Oba sta bila učitelja na Ravnah na Koroškem.

Zelo zanimivo bi bilo, če bi M. D. Šijanec napisal kaj več, kako živi v tej daljni deželi, kakšen je tamkajšnji kulturni utrip, kaj je tam drugače kot pri nas, ali imajo tudi tako lepe čustvene narodne pesmi kot mi idr.

Vida Kuhar, Ljubljana

Najlepši kraj na svetu

Pošiljam naročnino za Rodno grudo in Slovenski koledar za dve leti. Revija nam je zelo všeč, saj je vedno polna zanimivosti in lepih slik. Tako smo bolj povezani z rodno domovino, ki je najlepši kraj na svetu, in z rojaki širom sveta. V upanju, da nam boste še vedno kaj lepega napisali in poslikali, vas vse v uredništvu lepo pozdravljam. Prav tako prisrčen pozdrav rojacom širom sveta.

Stefan Humar, Toronto, Ont., Kanada

Naše mame ni več

Naše dobre, drage mame Ane Komočar ni več. Za vedno nas je zapustila 15. februarja 1983. Bila je izredno dobra in skrbna, vedno pripravljena pomagati vsakomur. Vsi smo jo imeli radi in bomo vedno pogrešali njene tople besede in nasmehe. Ona bo vedno z nami. To pismo pišem v mojem imenu in v imenu vse družine.

Ivanka Jovanovič, Ottawa, Ont., Kanada

Podljubelj

Zelo rad berem Rodno grudo in pregledujem slike z vseh koncev Slovenije. Moj rodni kraj je Sv. Ana ali Podljubelj nad Trzičcem, če vam je kaj znan ta kraj. Upam, da boste kdaj v prihodnje objavili tudi kako sliko tega kraja. Lepo pozdravljam uredništvo Rodne grude.

John Rožič, Red Deer, Alta, Kanada

Olimpijske igre v Sarajevu

V Montrealu smo imeli 11. januarja priložnost izvedeti nekaj več o zimskih olimpijskih igrah, ki bodo februarja 1984 v Sarajevu. V Montrealu se je mudil Savo Čečur, direktor prodaje olimpijskih kovancev – zlatnikov in srebrnikov z znakom zimskih olimpijskih iger v Sarajevu 1984. Konferenca je bila v hotelu Queen Elisabeth v Montrealu, udeležil pa se je tudi župan Montreala Jean Drapeau, kateremu gre levji delež za organizacijo letnih olimpijskih iger v Montrealu leta 1976. Navzoča je bila tudi kanadska smučarka Miss Wheeler, ki

je pred leti Kanadi pridelala olimpijsko medaljo v smuku.

Kanadska smučarska reprezentanca z zanimanjem pričakuje zimske olimpijske igre v Sarajevu, kjer pričakujemo tudi nekaj medalj. Prvi kandidat je brez dvoma smučač Steve Podborski, ki je na predolimpijskem tekmovanju zasedel 2. mesto. Skakalec Horst Bulau ima tudi precej možnosti v tekmovanjih v skokih, prav tako se bodo za medalje potegovali hokejisti in drsalci.

Tudi osebno težko pričakujem prve zimske olimpijske igre na jugoslovanskih tleh. Za časa študentskih let sem bil aktivni smučarski skakalec v času junaka Janeza Polde in Rudija Finžgarja. V skokih sem tekmoval tudi na Jahorini, vendar tedaj na manjši 50-metrski skakalnici.

Vladimir Urbanc, Montreal, Q., Kanada

Stroj iz Slovenije

Zelo veseli preberemo Rodno grudo. Opisi in slike vedno kličejo v domovino, ki je res lepa. To priznajo tudi naši sosedje Kanadčani, ki jim pokažemo našo slovensko revijo.

Lani sem s 13-letno hčerko obiskala domovino. Po 14 letih odsotnosti sem spet videla rojstni kraj Idrijo. Presenetile so me velike spremembe v vašem razvoju. Želim, da bi šlo tudi naprej tako.

Ob tem obisku je imela hčerka priložnost, da se je naučila klekljati od moje sestrične Vidmarjeve. Zdaj zna delati prave idrijske čipke.

Ko sem obiskala sorodnike mojega moža, sem imela priložnost, da sem v Muti kupila poljedelski stroj Rex-kombi univerzal, ki je menda prvi tovrstni stroj v Kanadi. Stroj je sem pripeljala slovenska ladja Velenje iz Kopra v Vancouver. Tehnično in po kvaliteti je to od vseh strojev na prvem mestu. Upamo, da bomo še lahko naročili razne priklučke.

Imamo malo farmo pod planino, podobno kot bi bilo pod Pohorjem. Ker je dovolj čiste vode, lahko go-

jimo tudi postrvi. To nam omogoča, da imamo tudi več jezov in veliko vodno kolo, kot pri štajerskih mlinih. To je naš del Slovenije, ki smo si ga ustvarili s težkim delom in velikim veseljem.

Ferdinanda Peitler, Port Alberni, B. C., Kanada

Drežniške Ravne

Rodno grudo imam zelo rad, ker nam prinaša lepe spomine iz prelepih domačih krajev in lepe slike. Ženo si zelo želiva sliko z Drežnice in Ravna, ker je to naš rojstni kraj, obkrožen s prelepimi sivimi gorami Krn, Matajur in drugimi.

Sem oče treh otrok in vsi so tukaj rojeni in zelo z veseljem gledajo slike naše prelepe Jugoslavije in so ponosni na rojstne kraje svojih staršev. Lepo pozdravljam vse naročnike in bralce Rodne grude po svetu, posebno še vaščane in vse svojce.

Jože Ivančič, Schumacher, Ont., Kanada

Intervju z dr. Ivanom Podobnikarjem

Revija mi zelo ugaja. Posebno rada čitam novice iz domovine, o vašem napredku, turizmu, o ljudskih šegah na Slovenskem, o naravnih zakladih Slovenije in o vaši politiki doma in v inozemstvu. Vedno je zanimiv članek urednika Jožeta Prešerna in tudi gospodarske novice so zelo poučne. Zelo me je zanimal tudi članek o imenitnih in navadnih jedeh.

Intervju z dr. Ivanom Podobnikarjem je bil še posebno zanimiv. Zdi se mi, da Slovenci v Clevelandu in okolici vse premalo vemo o tem zdravniku. Jaz sem s svojo družino živela v Columbusu, Ohio, pet let in nisem prej nikoli slišala o dr. Podobnikarju. Res smo Slovenci lahko ponosni na tega čudovitega zdravnika.

Pa še to: slike so prekrasne. V vsakem pogledu je Rodna gruda poučna in izredna revija.

Antoinette Kennick, Bedford, Ohio, ZDA

dogodki

Umril je Rodoljub Čolaković

V Beogradu je v 83. letu umrl 30. marca revolucionar, član sveta federacije in narodni heroj Rodoljub Čolaković. Rojen je bil leta 1900 v Bijeljini, šolal pa se je v Sarajevu. Med obema vojnama je bil zaprt v Lepoglavi, v Sremski Mitrovici in Mariboru, kjer se je v zaporu srečal tudi z Josipom Brozom Titom. Pozneje je živel v tujini, v domovino pa se je vrnil leta 1939. Od prvih dni je sodeloval pri organiziranju oboroženega boja jugoslovanskih narodov, po vojni pa je do upokojitve opravljal vrsto visokih odgovornih nalog. Ukvarjal se je tudi s publicistiko in s književnim delom.

Poletni čas v Jugoslaviji

Jugoslavija se je letos končno odločila za pomaknitev svojih ur za eno uro – tako kot jih premika že nekaj let vsa Evropa. Če drugega ne, so že zdaj na dobičku naši železničarji, ki jim ni treba ob premaknitvi časa posebej usklajevati voznih redov s tujimi, manj težav pa bo tudi za turiste iz zahodne Evrope.

Hkrati z uvedbo poletnega časa je večina naših podjetij za eno uro premaknila tudi začetek delovnega časa. Znano je, da ima večina jugoslovanskih podjetij neprekinjen delovni čas 8 ur, začetek dela pa je bil v večini primerov ob 6. uri zjutraj. V želji, da bi delavci delali v času največje delov-

ne sposobnosti, zdaj vrsta delovnih organizacij začena delati ob 7. uri, ustanove pa ob 8. uri.

Bencinski boni do junija

Po kratki negotovosti so začeli konec marca deliti bencinske bone tudi za letošnje drugo tromesečje. Jugoslovanska devizna bilanca kakor tudi negotov način zbiranja deviz za nakup nafte namreč niso omogočili odprave bencinskih bonov že v pomladanskih mesecih. Vsekakor pa se je tako zaradi bonov kakor tudi zaradi visoke cene bencina poraba tega goriva v vsej Jugoslaviji močno zmanjšala. Pričakuje-

mo, da bo prodaja sproščena po 1. juliju.

V Sloveniji se je poraba bencina zmanjšala za četrtno.

Medcelinske telefonske zveze

Zaradi tehničnih in obračunsko-deviznih razlogov avtomatske telefonske zveze iz Jugoslavije v prekomorske države še nekaj časa ne bodo možne, medtem ko iz prekomorskih držav že doslej lahko kličejo avtomatsko.

Jugoslovanski telefonski pogovori z drugo stranjo Atlantika potekajo prek satelitske postaje v Ivanjici pri Beogradu, kjer bodo v prihodnje postavili še eno anteno za povezavo z vzhodnim delom Afrike, z Azijo, Indonezijo in Avstralijo. Pogovori v tej smeri zdaj potekajo prek grškega komunikacijskega satelita, katerega del zmojljivosti ima Jugoslavija v najemu.

Križaj za las ob kolajno

V letošnjem tekmovanju za svetovni pokal v alpskem smučanju je najboljši jugoslovanski smučar vseh časov Bojan Križaj v slalomskem tekmovanju zasedel 5. mesto, čeprav je bil še do zadnjega tekmovanja kandidat za eno od kolajn. V veleslalomskem tekmovanju je naš smučar Jure Franko osvojil odlično 9. mesto, Boris Strel pa 11. mesto.

V skupnem seštevku vseh tekmovanj je bil Bojan Križaj 9., Jure Franko je bil 32, na 36. mestu je Boris Strel, drugi tekmovalci pa so se uvrstili na višja mesta. Vsekakor pa je bila letošnja smučarska sezona za slovenske smučarje dokaj uspešna, čeprav jih je spremljalo tudi precej smole.

Zbirka treh knjig Louisa Adamiča

Založba Borec je v marcu predstavila slovenski javnosti zbirko treh knjig ameriškega pisatelja slovenskega rodu Louisa Adamiča – Smeh v džungli, ki je to druga slovenska izdaja te knjige, prva je izšla že leta 1932 v prevodu Stanka Lebna, tokrat pa jo je prevedla Rapa Šuklje. Knjigi Dinamit in Moja rojstna dežela sta ob tej priložnosti doživeli prvi slovenski prevod in izdajo, prevedla pa sta ju Bogdan in Branko Gradišnik.

Ta izbor ima tudi več značilnosti prve slovenske znanstvene izdaje Adamičevih del, saj so ga z obširnimi uvodnimi opombami ter biografskimi in bibliografskimi podatki opremili Ivan Bratko, dr. Janez Stanonik, dr.

Na sejmu Alpe-Adria, ki je bil v marcu na Gospodarskem rastavišču v Ljubljani (foto: Janez Zrnec)

Gostovanje slovenskih pevcev z Nizozemske

Zvonovi mostovi prijateljstva

V dneh od 4. do 10. aprila je na povabilo Slovenske izseljenske matice gostovalo v Sloveniji Slovensko pevsko društvo Zvon iz Heerlena na Nizozemskem.

To je zbor, ki je nastal že leta 1929. Takrat je namreč deloval med tamkajšnjimi Slovenci nizozemski duhovnik pater Teotim, kulturnen mož, velik prijatelj Slovencev, ki je želel, da bi bilo pri nedeljskih mašah tudi slovensko petje. Kmalu je zbor dobil tudi svojo zastavo, njegov vodja je postal najprej Nizozemec Geizer, pater Teotim, ki je tudi dober pevec, pa je bil občasno tudi zborov pevovodja.

V letih 1936–1939, ko je vodstvo zbora prevzela Slavica Zajc, je zbor dosegel lepe uspehe. Vrstili so se nastopi v številnih dvoranih in na radiu; občinstvo je povsod navdušeno pozdravljalo pevce, ki so že dobivali prva odličja za svojo kakovost, društveno zastavo pa je nizozemska država odlikovala s častnim trakom.

Vojna je zavrla nadaljnji razvoj Zvona, a je z osvoboditvijo ponovno oživel in kmalu štel že 30 pevcev in pevk. Novi pevovodja je bil v tistih mesecih Nizozemec van der Werf. Zdaj so slovenski pevci nastopali na svojih in nizozemskih veselicah in različnih drugih prireditvah, s pesmijo slavili obletnice, peli podoknice jubilentom in spremljali umrle rojake z žalostinko na zadnji poti.

Od leta 1945 pa do danes vodi Zvon dirigent Josef Willems, direktor tamkajšnje srednje šole. Kljub temu da je Nizozemec, je z vsem srcem vzljubil Slovence in njihovo pesem in se celo naučil brati slovensko.

In zdaj h gostovanju! Zvonovce so že na ljubljanski železniški postaji sprejeli predstavniki Slovenske izseljenske matice, zvečer, pri večerji, pa preživeli urico v sproščenem prijateljskem pogovoru.

Naslednje jutro so bili pevci in pevke v gosteh na Slovenski izseljenski matici, potem pa so si s predstavniki podjetja Slovenija ceste-Tehnika, ki je bilo pokrovitelj tega gostovanja, ogledali Can-

karjev dom v Ljubljani ter filme o dejavnosti podjetja SCT in nekaj njegovih obratov. Zvečer je bil celovečerni koncert zbora SCT in društva Zvon v dvorani novega Doma španskih borcev v Ljubljani. Polna dvorana je navdušeno ploskala slovenskim pevcem z Nizozemske, ki so pokazali visoko strokovno raven, obenem pa izpričali, s kolikšno ljubeznijo pejejo večinoma slovenske pesmi, na sporedu pa imajo seveda tudi nizozemske. Ob tej priložnosti je predsednik SIM Stane Kolman čestital zboru k dosežkom in izročil diplomu SIM FRANCU GRILU, najstarejšemu članu Zvona, ki je v pevskih vrstah vse od ustanovitve zbora, za »zasluge pri združevanju slovenskih izseljencev in za požrtvovalno delo na različnih področjih društvenega življenja ter za prispevek k sodelovanju z matično domovino«, ter JOSEFU A. WILLEMSU za »prizadevno in uspešno negovanje slovenske pesmi med slovenskimi izseljenci na Nizozemskem«.

Naslednje dni so slovenski pevci z Nizozemske odšli gostovat v Krško, si ogledali Kostanjevico in Formo vivo ter se navdušili nad tem zbranim kiparskim bogastvom v lesu, koncertirali v Seno-

Posnetek s celovečernega koncerta Slovenskega pevskega društva ZVON in pevskega zbora SCT, podjetja, ki je bilo pokrovitelj tega gostovanja v Sloveniji. Predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman izroča dolgoletnemu dirigentu zbora Zvon Josefu A. Willemsu diplomu za prizadevno in uspešno negovanje slovenske pesmi med slovenskimi izseljenci na Nizozemskem (Foto: Janez Zrnc).

vem kot gostje tamkajšnjega rudnika rjavega premoga, kjer so že slavili svojo 40-letnico leta 1969, bili v Trbovljah kot gostje tamkajšnje zveze kulturnih organizacij in tovarne Iskra, koncertirali v Delavskem domu, imeli zelo pri srčno tovariško srečanje s tremi trboveljskimi pevskimi zbori (Slavček, Svoboda II in Zarja), potem pa obiskali Domžale, Železno jamo, grad Krumperek in v organizaciji podružnice Slovenske izseljenske matice Domžale-Kamnik imeli koncert v Mengšu.

Šele v soboto, 9. aprila, so si pevci in pevke Zvona lahko privoščili malce počitka; v spremstvu predstavnikov SCT in Slovenske izseljenske matice so si ogledali Bled in Bohinj ter se malce povesečili v počitniškem domu podjetja Slovenija ceste-Tehnika.

Na Nizozemsko so odpotovali v nedeljo, 10. aprila. Ob slovesu so zagotovili, da jim je bilo izredno lepo. Vseh 46 pevcev, kolikor jih je bilo teh nekaj kratkih dni v stari domovini, si že kar kmalu spet želi ponovnega gostovanja na slovenskih tleh. Enako pa meni tudi domače občinstvo, ki je toplo pozdravljalo nastop nizozemskih Slovencev in v vseh krajih, kjer so bili Zvonovi koncerti, soglasno ugotavljalo, da je eden izmed vzrokov za kakovost tega zbora nedvomno »očitna ljubezen do izročila stare domovine« ...

Jagoda Vigele

Seminar v Škofji Loki

V organizaciji slovenskega zavoda za šolstvo in zveze kulturnih organizacij Slovenije je bil konec marca v Škofji Loki štiridnevni seminar za učitelje slovenskega dopolnilnega pouka v zahodnoevropskih državah, za predšolske vzgojitelje, kulturne referente v društvih in strokovne sodelavce. Na seminarju je sodelovalo okrog 60 udeležencev iz ZR Nemčije, Avstrije, Švice in nekaterih drugih dežel. Obravnavali so vrsto vprašanj s področja vzgoje jugoslovanskih otrok v tujini in društvenega delovanja.

so skupno pripravila 28 predstav. Poleg tega so organizatorji pripravili tudi 5 razstav ter več razgovorov. Letošnje srečanje je pokazalo velik napredek, ki ga lutkovne skupine dosegajo tako pri izbiri besedil kot pri likovnem oblikovanju in glasbeni spremljavi.

Uvoz tujega tiska

V času poletne turistične sezone bodo ponovno na prodaj v Jugoslaviji nekateri tuji dnevnik in revije. Skupno bo na voljo 108 dnevnikov in revij, v glavnem iz ZR Nemčije in Italije, saj iz teh držav prihaja v Jugoslavijo največ tujih gostov.

Joža Vilfan, mag. Jerneja Petrič in dr. Mirko Jurak.

Nova izdaja Adamičevih del, za katero je prišla pobuda s strani odbora za počastitev 30-letnice Adamičeve smrti, je pomembna oddolžitve spomina tega našega velikega rojaka, obenem pa predstavlja tudi dopolnitev slovenske književnosti.

Srečanje slovenskih lutkarjev

V Mariboru je bilo v marcu tradicionalno, 13. srečanje slovenskih lutkarjev, na katerem je sodelovalo 17 skupin oziroma lutkovnih gledališč, ki

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Po sedmem vrhu

Sedma konferenca predsednikov držav ali vlad neuvrščenih držav (od 7. do 12. marca) je že sestavni del zgodovine gibanja in zdaj se je zato že mogoče vprašati, kaj je novega prinesla veliki družini narodov in koliko smo k temu novemu prispevali Jugoslovani.

Ne glede na posamezne nove (zlasti na gospodarskem področju) pobude, ostaja po New Delhiju vtis, da je bil sedmi vrh dosti bolj »neuvrščen« kot nekatera vrhunska srečanja pred njim.

V New Delhiju je močnejše kot kdajkoli prevladalo spoznanje, da je sorazmerno lahko ostro obsoditi tega ali onega in mu naprtiti večji del, ali pa vso krivdo za težave, ki pestijo svet, toda kaj to pomaga? Malo ali nič, v večini primerov pa celo škoduje, ker zavira ustvarjalni dialog med razvitiimi in nerazvitimi, uvrščenimi in neuvrščenimi.

Zato so na delhijski konferenci bolj kot obsodbe prevladovala želje po enakopravnem sodelovanju, ki edino lahko pripelje do boljših, poštenjših gospodarskih razmer in miru ter varnosti.

Mir in razvoj pa sta nedeljiva.

V New Delhiju so potrdili izvirna načela gibanja in zavrnilo blokovsko naravnost, vse oblike podrejanja, odvisnosti, vmešavanja in vse (vojaške, politične, diplomatske, gospodarske, kulturne in druge) pritiske.

O gospodarskih problemih niso še nikoli tako zavzeto razpravljali. Pri tem so izhajali iz prepričanja, da so kratkoročni in nujni ukrepi enako pomembni kot dolgoročne in temeljne naloge razvoja. V tem okviru so sprejeli nekatere konkretne pobude (od brisanja dolgov najmanj razvitim državam do sklicanja svetovne konference o denarnih in finančnih zadevah). Izrecno so povedali, da morajo pri razreševanju odnosov med razvitimi in nerazvitimi sodelovati tudi razvite socialistične države, kar slednje vseskozi odklanjajo z utemeljitvijo, da niso nikoli bile kolonialne sile in torej niso krive za težave držav v razvoju.

Med neizpolnjena pričakovanja sedmega vrha sodi prav gotovo na prvo mesto iraško-iranska vojna. V New Delhiju je kljub velikim naporom niso uspeli končati ali vsaj začeti mirovnih pogajanj. Iran je nepopustljivo vztrajal na svojih treh zahtevah (umik iraške vojske z iranskega ozemlja, plačilo 150 milijard dolarjev vojne odškodnine in obsodbi napadalca-kar dejansko pomeni strmoglavitev iraškega političnega vodstva) in vsi napor, da bi dosegli kompromis, so bili zaman. Zato se tudi niso mogli zediniti, kje naj bi bil osmi vrh. Velika večina (52 držav) je bila za Bagdad, toda vplivna skupinica (Iran, LDR Koreja, Sirija in Libija) je bila proti in stvarnega konsenza ni bilo mogoče doseči. Zato so sklenili, da določijo kraj osmega vrha najkasneje do ministrske konference, ki bo v glavnem mestu Angole, Luandi, do konca leta 1985.

Sedmi vrh v New Delhiju je bil prvi, ki se ga ni udeležil jugoslovanski predsednik Tito. Kljub temu pa skorajda ni bilo govornika, ki se v svojem govoru ne bi skliceval nanj, omenjal njegovega velikanskega deleža pri razvoju gibanja neuvrščenih ali pa navajal njegove misli. In nemara najbolj laskav komentar je dala televizija nevtralne Švice, ki je v večernem dnevniku po zaključku konference med drugim dejala: »New Delhi je bil posmrtna zmaga jugoslovanskega predsednika Tita.«

Jugoslovanska delegacija je bila na sedmem vrhu izredno dejavna in je zaradi svojih dobrih zvez in ugleda v gibanju sodelovala pri reševanju vseh najbolj občutljivih vprašanj.

Janez Čuček

Medicinska oprema iz Titovega Velenja

Iz tovarne gospodinjke opreme Gorenje v Titovem Velenju so pred kratkim poslali na trg prve EKG analizatorje MAE 101, ki je nov in lep dosežek Gorenja na področju profesionalne elektronike in mikroročunalništva.

EKG analizator so v Gorenju TGO začeli razvijati v sodelovanju s Fakulteto za elektrotehniko v Ljubljani leta 1979. Sredi leta 1980 so imeli prvi delujoči prototip. Sledila so klinična preizkušanja in funkcionalna dopolnjevanja. V začetku leta 1981 so začeli snovati dokončno podobo analizatorja in ga v juniju predstavili na jugoslovanskem kardiološkem kongresu, zatem pa so že izdelali ničelno serijo. Junija 1982 so EKG analizator prikazali na svetovni razstavi kardiološke opreme v Moskvi in se pozneje dokončno začeli pripravljati na redno proizvodnjo.

Eden izmed strokovnjakov in avtorjev tega dosežka je **mag. Damjan Zazula**, ki je ob prodaji prvih analizatorjev povedal: »Pri razvoju EKG analizatorja smo na vseh področjih orali ledino, predvsem seveda na področju mikroročunalništva in medicinske informatike. Na razstavi 'Rast Yu' na Reki je izdelek prejel zlato medaljo, njegovi avtorji so lani dobili Kidričevo nagrado, v Moskvi na svetovnem kardiološkem kongresu pa smo prejeli dve diplomi. To je gotovo dokaz, da predstavlja naprava velik razvojni dosežek v domačem in mednarodnem merilu.«

Radenska ne izdeluje več deita

V Radenski v Radencih so objavili sporočilo, da odslej ne bodo več polnili dietične brezalkoholne pijače na osnovi radenske vode, »deit«, za katero so imeli licenco nemškega partnerja Kajo. S partnerjem je prišlo v zadnjem času do določenih nesoglasij, saj je samo odškodnina za uporabo imena pijače zahtevala vse večja devizna sredstva. Radenska je bila doslej drugi največji proizvajalec deita v Evropi.

Odslej bo Radenska prodajala podobne brezalkoholne pijače z imenom »stil« in s podobnimi okusi.

Slovenija najboljši izvoznik

Lani je Slovenija k celotnemu jugoslovanskemu izvozu na konvertibilno tržišče prispevala 19,9 odstotka in tako ostala vodilni jugoslovanski blagovni izvoznik na to tržišče.

V letu 1982 je Slovenija celotni blagovni izvoz vrednostno povečala za 2,7 odstotka. Hkrati je bil njen blagovni uvoz za 7,2 odstotka manjši kot leto prej. Slovenska zunanjetrgovinska bilanca je bila lani bolj izravnana kot predlani. Naša republika je z izvozom pokrila 94,7 odstotka uvoza. Slovenija vse od leta 1965 ni imela tako izravnane zunanjetrgovinske bilance kot lani.

Na seznamu najuspešnejših slovenskih izvoznikov, ki ga je objavil Gospodarski vestnik, najdemo na prvih desetih mestih naslednje slovenske delovne organizacije:

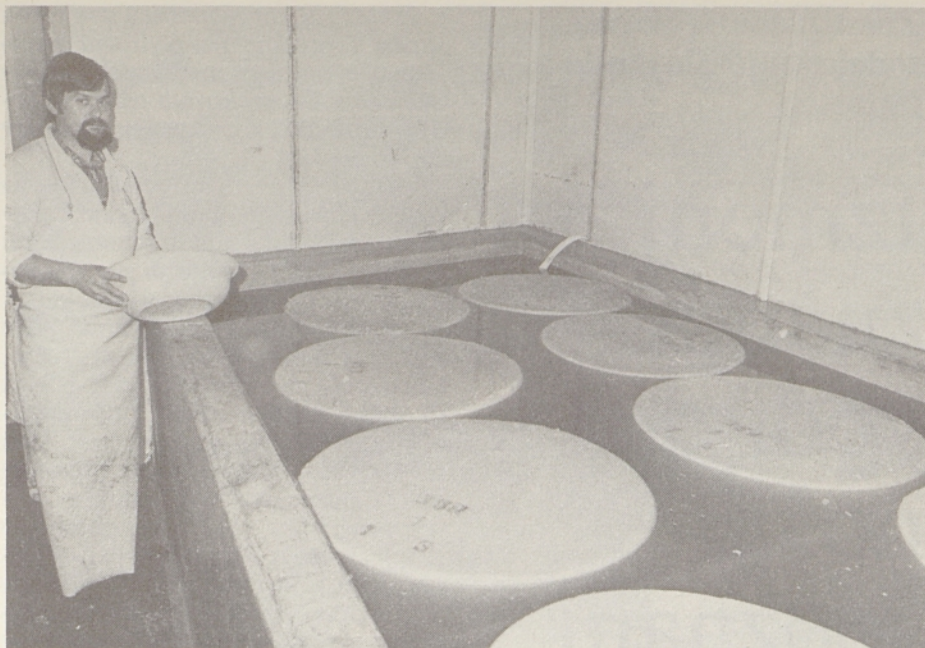
1. Iskra Ljubljana, 2. Slovenija papir Ljubljana, 3. Gorenje Titovo Velenje, 4. IMV Novo mesto, 5. Uniles Ljubljana, 6. Slovenske železarne Ljubljana, 7. Slovenijales Ljubljana, 8. Sava Kranj, 9. Združena industrija vozil TAM Maribor in 10. Unial Maribor.

Sodelovanje med italijansko in jugoslovansko industrijo

Največja jugoslovanska tovarna orodnih strojev Prvomajska iz Zagreba je sklenila sporazum o industrijski kooperaciji z družbo Duplomatic iz kraja Busto Arsizio pri Milanu, ki je specializirana v proizvodnji naprav in sistemov za avtomatizacijo. Pogodba o dolgoročnem sodelovanju predvideva postavitev proizvodnje oleodinamičnih mehanizmov in strojev v Jugoslaviji, kar bo italijanskemu podjetju omogočilo prodor na jugoslovansko tržišče z omenjenimi proizvodi.

V porastu število zasebnih obratov

Na področju tako imenovanega drobnega gospodarstva v Jugoslaviji narašča število zasebnih obratov. Po podatkih agencije »Tanjug« naj bi od leta 1976 do 1981 zasebniki odprli 22.500 novih obratov. Gre predvsem za gostinska podjetja, prodajalne izbranih izdelkov oz. »boutiques«, servisne delavnice in druge obrtniške

Vrhniška sirarna obratuje že od začetka tega stoletja, ustanovili pa so jo na pobudo kmetov. Danes se tu steka dobrih trinajst tisoč litrov mleka, ki vsega predelajo v sir ementalec. Zaradi premajhnih kapacitet ga napravijo le 60 ton mesečno, čeprav bi ga lahko prodali, kolikor bi ga imeli. Uspešno ga izvažajo tudi v Švico.
(Foto: Janez Zrnec)

dejavnosti. Ob koncu leta 1981 je takih obratov bilo 199.641, v katerih je bilo poleg lastnika zaposlenih še 98.300 oseb.

Računalnik »ISKRE« za avtomobiliste

Šempetrska ISKRA Avtoelektrika je na letošnjem mednarodnem sejmu avtomobilov, ki je bil 25. marca v Beogradu, predstavila pomembno novost za avtomobiliste. Gre za avtomobilski potovalni računalnik, ki s pomočjo vgrajenega mikroelektronskega vezja sporoči šoferju, kolikšna je trenutna poraba goriva na 100 km, povprečno porabo goriva na 100 km, čas potovanja, prevožene kilometre itd. Računalnik je izdelek strokovnjakov iz šempetrske in sežanske ISKRE.

Montažne vikend hišice za tuje partnerje

Marles Limbuš pri Mariboru načrtuje, da bo letos izvozil svojih proizvodov za 10 milijonov dolarjev v glavnem na konvertibilno tržišče. Največ bodo prodali tujim partnerjem montažnih hiš in kuhinj. Okoli 40% svojih proizvodov, namenjenih izvozu, bodo prodali v Avstriji.

V Limbušu so pripravili nekaj novih proizvodov, zlasti montažne vikend hišice, površine 35 m². Načrtujejo, da bodo prodali 150 takih montažnih vikend hišic.

Hotelski cenik Jugoslavije za leto 1983

Pri Turističnem gospodarstvu Jugoslavije sta izšla Veliki in Mali hotelski cenik Jugoslavije za leto 1983.

Veliki cenik je knjižica velikosti 26 cm krat 20,5 cm, v kateri so tudi naslovi turističnih predstavništev v tujini, pregled mest, splošne informacije ter naslovi agencij in letališč. Besedilo je napisano v srbohrvaščini, angleščini, francoščini, nemščini in italijanščini.

Individualnim gostom je namenjen tudi Mali hotelski cenik, v katerem pa so samo cene in naslovi jugoslovanskih turističnih predstavništev v tujini.

Plakat Podravja

Izšla sta tudi skupna plakata za turistično območje Podravja. Na obeh je isti motiv: vinograd s klopotcem v jeseni. Razlikujeta se le po velikosti, veliki plakat je velik 67,5 cm krat 99 cm, mali pa 47 cm krat 66,5 cm.

Oba je izdala in založila Mariborska turistična zveza, 62000 Maribor, Ulica talcev 1, tel. 062/21-668.

**Znanstveno-tehnično
sodelovanje Slovenije s
tujino**

Izmenjava znanja vodi do novih spoznanj

ZAMTES kot republiška strokovna služba posreduje na področju znanstveno-tehničnega mednarodnega sodelovanja od strokovnih osnov za sodelovanje do organizacije izmenjav strokovnjakov

Mednarodno znanstveno-tehnično sodelovanje, sicer obremenjeno z ekonomskimi, političnimi in tehnološkimi protislovji, je v obstoječih pogojih gospodarjenja še težje kot v preteklosti. V celoti so bila sredstva, ki so jih v republiki namenili na tem področju, lani manjša pa tudi devize, ki so bile za to obliko pretoka znanja prej v republiki zagotovljena, zdaj niso več. Zato se je povečalo zanimanje za povezovanje s tujino v okviru dvo ali večstranskih programov, ki zahtevajo manj deviznih sredstev, saj pomenijo nekakšno »naturalno« obliko menjave znanja (recipročna izmenjava strokovnjakov, podobno štipendiranje, ipd.).

Konec lanskega leta je imela Jugo-

slavija sklenjene meddržavne sporazume o znanstveno tehničnem sodelovanju s 103 državami ter z vsemi mednarodnimi organizacijami iz sistema OZN. Republiško sodelovanje s tujino je potekalo še po sporazumih s sosednjimi državami, velik del pa tudi z neposrednim dogovarjanjem proizvodnih in raziskovalnih delovnih organizacij, strokovnih društev...

Največji delež republiškega sodelovanja s tujino je realiziran z 19 razvitimi zahodnoevropskimi državami, s 17 so sklenjeni meddržavni sporazumi, v okviru eno ali večletnih programov o znanstveno-tehničnem sodelovanju. Nekatere vlade so v zadnjem času sicer zmanjšale število štipendij za šolanje in razne oblike strokovnega izpopolnjevanja, pa tudi določene industrijske panoge so zaradi konkurence zaprte za jugoslovanske strokovnjake.

Lani je bilo sodelovanje z razvitimi učinkovito na področjih, kot so energetika, elektronika, telekomunikacije, jedrska energija, strojogradnja, itd., skupaj pa je bilo v teh državah 354 slovenskih strokovnjakov, 176 tujih v republiki, 483 pa se jih je udeležilo mednarodnih srečanj pri nas. Najuspešnejše je po teh podatkih sodelovanje s sosednjo Avstrijo in Italijo (največ izmenjav s sosedami je sicer v okviru neposrednih stikov), 90 domačih strokovnjakov je bilo v ZR Nemčiji in 69 nemških pri nas, uspešno pa je znanstveno-tehnično sodelovanje še s Francijo, Švedsko, Finsko ter Nizozemsko. Iz sedmih vzhodnoevropskih držav, za razliko od drugih predstavljajo meddržavni sporazumi s temi državami obvezno osnovo za proizvodno tehnično sodelovanje, je bilo v republiki na delovnih obiskih in posvetovanjih ter krajših študijskih bivanjih 112 strokovnjakov, iz Slovenije pa sta te države obiskala 102 strokovnjaka. V primerjavi s preteklimi leti, tako ocenjujejo, se je sicer povečalo zanimanje slovenskih organizacij za sodelovanje z državami SEV, a dokaj različno, saj polovica pomeni potovanja na Madžarsko, medtem ko je sodelovanje s Poljsko skoraj zamrlo.

Od štirih razvitih izvenevropskih držav, s katerimi se povezujejo raziskovalne in delovne organizacije v republiki, je meddržavni sporazum o znanstveno-tehničnem sodelovanju podpisan z Japonsko in ZDA. Od skupaj 70 slovenskih strokovnjakov, kolikor jih je bilo lani v teh državah, jih je 58 obiskalo ZDA, s katerimi je sodelovanje najtesnejše. Raziskovalne organizacije iz republike so lani sodelovale s 23 raziskovalnimi nalogami na področju energetike, kmetijstva, prometa, varstva okolja...

Znanstveno-tehnično sodelovanje z državami v razvoju poteka po meddržavnih sporazumih s 77 državami pa

*Skupina študentov iz dežel v razvoju, ki študirajo na ljubljanski univerzi
(foto: Dragan Arrigler)*

tudi v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami OZN ali z nekaterimi razvitimi državami. Lani je bilo v republiki iz teh držav 154 jugoslovanskih študentov, 35 jih je imelo študentsko bursno deželo v razvoju, mednarodnih srečanj, tečajev in seminarjev se je v Sloveniji udeležilo 126 strokovnjakov iz teh držav.

V primerjavi s preteklimi leti se je povečal priliv udeležencev iz dežel v razvoju, obseg odhajanja naših strokovnjakov v te dežele pa se je zmanjšal. Tako je bilo lani recimo različnih oblik sodelovanja deležno 527 strokovnjakov in študentov iz dežel v razvoju, iz Slovenije pa je lani odšlo v te dežele 136 strokovnjakov. Zaradi pomanjkanja sredstev pa niso bile urešene tudi nekatere pomembnejše naloge s področja znanstveno-tehničnega sodelovanja z nerazvitimi državami.

Od mednarodnih organizacij OZN znanstveno-tehnično sodelovanje v republiki prejema pomoč, hkrati jo v okviru teh organizacij nudi manj razvitim. Razvito je še sodelovanje z regionalnimi organizacijami OECD, z organizacijami EGS in SEV pa je omejeno predvsem na znanstveno povezovanje.

Zmenjava znanja z mednarodnimi nevladnimi organizacijami poteka v okviru članstva slovenskih ali jugoslovanskih raziskovalnih ter strokovnih združenj v nevladnih organizacijah, ki so lani priredile več mednarodnih srečanj v republiki. Od teh je bil najpomembnejši svetovni kongres združenja za varilstvo, ki se ga je udeležilo 563 strokovnjakov iz 30 držav.

ZAMTES, kot republiška upravno organizacijska in strokovna služba, pripravlja strokovne osnove za nosilce programov znanstveno-tehničnega sodelovanja na republiški, medrepubliški in zvezni ravni, obvešča vse možne interese in republiške upravne organe, opravlja operativne naloge, začeli so tudi že z izgradnjo računalniško podprtega informacijskega sistema, saj so oblike sodelovanja raznovrstne, z veliko naslovniki, zavod pa vodi tudi zbirno evidenco in dokumentacijo o mednarodnem sodelovanju.

Za letos so recimo izdelali strokovne osnove za pripravo predlogov znanstveno-tehničnega sodelovanja z 29 državami, ki so jih poslali na kakšnih tisoč naslovov. Zainteresiranim podjetjem so posredovali osnutke projektnih dokumentov za približno 40 držav v razvoju, ki bodo izvajani po razvojnem programu OZN v naslednjih 4 letih...

Na zavodu predvidevajo, da bodo letos ali v začetku prihodnjega leta sklenjeni meddržavni programi s 30 deželami v razvoju, 7 razvitimi zahodnoevropskimi in 2 izvenevropskimi

Na ljubljanski univerzi vsako leto študira tudi nekaj sto študentov z vsega sveta (foto: Janez Zrnc)

državama, za katere bodo pripravili strokovne osnove izoblikovanja predlogov. Poleg analitičnih nalog pa zavod izvaja tudi operativne naloge kot recimo štipendiranje kadrov na recipročni osnovi iz razvitih in vzhodnoevropskih držav – letos za nadaljevanje štipendiranja kakšnih 20 študentov iz lanskega leta ter priprave za okoli 50 novih recipročnih štipendij.

Predviden je sprejem na šolanje dežel v razvoju za približno 50 slušateljev iz DVR na njihove stroške. Letos bo iz teh dežel na študijskem obisku okrog 60 strokovnjakov in funkcionarjev, 10 strokovnjakov pa bo v te države potovalo iz Slovenije. Zavod bo letos organiziral še študijske obiske in specializacije za približno 50 študentov OZN iz nerazvitih dežel. V teh državah bo nadaljevalo delo kakšnih 90 strokovnjakov, 50 pa naj bi jih iz republike predvidoma odšlo na dolgoročne misije letos.

Zavod bo letos organiziral v republiki krajša študijska bivanja za približno 150 strokovnjakov iz razvitih in vzhodnoevropskih držav, v zahodnoevropske pa bo odšlo na strokovno izpopolnjevanje 50 naših strokovnjakov, približno 20 na večmesečne specializacije, okrog 10 na posebne strokovne tečaje in kakšnih 50 na razna strokovna srečanja. Hkrati predvidevajo, da bodo posredovali pri pridobitvi približno 10 tehničnih dokumentacij in okrog 800 tehničnih informacij.

Letos se bo nadaljevalo ali začelo po predvidevanjih delo na okrog 25 slovensko-ameriških projektih, približno 20 strokovnjakov bo zato obiskalo ZDA, enako število ameriških pa bo pripotovalo v republiko. 10 slo-

venskih strokovnjakov bo odšlo na specializacijo v razvite izvenevropske države, približno 20 pa na študijske obiske.

Zavod bo izvajal še naloge v zvezi z odhodom 40 slovenskih strokovnjakov v države SEV, 5 bo sprejetih na večmesečne specializacije, angažirali pa bodo še nekaj strokovnjakov iz teh držav. Letos naj bi zavod kandidiral za ekspertska mesta OZN približno 100 strokovnjakov, od 20 do 25 pa naj bi jih odšlo na krajše ali večletne misije.

Za slovenske delovne organizacije zavod pripravlja podatke, informacije in predloge za vključevanje v mednarodno sodelovanje. Ta naloga bo še pomembnejša, saj je bil lani sprajet družbeni dogovor o mednarodnem znanstveno-tehničnem in kulturno-prosvetnem sodelovanju, ki nalaga 15 podpisnikom odgovornost za vključevanje razvojnih in delovnih programov posameznih nosilcev v njihove razvojne programe.

Zavod sicer ne posreduje pri proizvodno-tehničnem ali poslovnem sodelovanju, praksa pa kaže, da je znanstveno-tehnično sodelovanje omogočilo večkrat še poslovno sodelovanje. Tako je prek takih stikov sklenil pogodbo s kitajsko firmo koprski Tomos, Iskra na področju varilne tehnike dolgoročno proizvodno-kooperacijsko pogodbo, TAM je ponudil prenos tehnologije in dolgoročno proizvodno kooperacijo za motorje in avtobuse, v Rudisu predvidevajo sodelovanje pri odpiranju rudnika zlata v Gvajani itd.

Največji delež sredstev za »pretok znanja« zagotavljajo sami nosilci sodelovanja, samoupravne interesne skupnosti, gospodarska zbornica, so-

Slovesna podelitev diplom študentom iz Kuwaita (foto: Janez Zrnec)

delovanje se vzdržuje še iz zveznega in republiškega proračuna, finančno pa ga podpirajo tudi tuje vlade, mednarodne in regionalne organizacije, velik del znanstveno-tehničnega sodelovanja pa financirajo same delovne organizacije.

Znanje ubira v obstoječih družbeno-ekonomskih protislovjih različna pota. Na zadnji, četrti izredni generalni konferenci UNESCO so poudarili, kako pičila je mednarodna proračunska osnova za tovrstno sodelovanje (vsa sredstva UNESCO predstavljajo recimo 20 centov na nepismenega pre-

bivalca sveta), hkrati pa, da s sredstvi le ni moč izmeriti vseh naporov za hitrejši prenos znanja. Da znanje za razvite predstavlja kapital in to ne le metaforičen, ker ga z naložbami izdatno podpirajo, pove recimo podatek, da je le 5 odstotkov uskladiščenega znanja iz velikih centrov računalniških baz izkoriščenega. Po številčno slučajno skladnih podatkih je 95 odstotkov raziskovalcev sveta koncentriranih v 20 najrazvitejših državah.

Tudi zavodu je vtisnjen pečat tehnološke odvisnosti in razlik v razvitosti. Tako vsaj, če pogledamo na šte-

vilke zamenjav strokovnjakov in po-brskamo po oblikah sodelovanja z državami. Po teh ravno tako lahko pritrdimo mnenju, da spadamo v srednjo kategorijo razvitosti, tako nekako pa se ravna tudi razvojna strategija na tem področju. Več recipročnih izmenjav z razvitimi, slabše razvite oblike in manj sodelovanja z nerazvitimi, tako da je deloma tudi na tem področju potrjena že dolgoletna ugotovitev, da znanja doma ne cenimo dovolj.

Iztok Jurančič

PREGOVORI IN REKI NA SLOVENSKEM

Med divjimi ljudstvi se imenuje vran tudi jastreb.

Mesa plug ne orje.

Ne kupi za goldinar, kar moreš za groš.

Nezasluženo se rado oponaša.

Niso vse ovce enega hleva enake.

Otroku na voljo – sebi v nevoljo.

Pozna se, iz katere vode je sir.

Če je beg sramoten, pa je koristen.

Dolg pravi: Začni me, delal se bom sam.

Dolžnik – sušnik.

Jemanja se nikdo ne naveliča; kdor se razda, ta se prepriča.

zanimivosti

Trideseti festival jugoslovanskega igranega filma

V sloviti rimski areni v Pulju in v drugih kinematografskih dvoranah v mestu bo v dneh od 20. do 29. julija jubilejni, trideseti festival jugoslovanskega igranega filma. V uradnem tekmovalnem programu, ki ga bodo predvajali v areni, bo letos dvajset jugoslovanskih filmov iz proizvodnje zadnjega leta, vse druge prijavljene filme pa bodo predvajali v informativni sekciji in ne bodo konkurirali za festivalске nagrade. Direkciji festivala so doslej prijavili že 36 celovečernih umetniških filmov, ki jih bo pregledala strokovna žirija ter razporedila v ustrezne sekcije.

Edino slovensko producentno filmsko podjetje Viba film bo za festival v Pulju prijavilo tri celovečerne filme: Rdeči boogie režiserja Karpa Godine, Veselo gostovanje režiserja Franceta Štiglica in Eva, ki ga je režiral Franci Slak.

Kaj lahko tujec prinese v Jugoslavijo

Pri prehodu jugoslovanske meje imajo lahko tuji gostje v osebni prtljagi poleg obleke in obutve tudi druge predmete. Seznam, ki ga določa newyorška konvencija o olajšavah v turizmu, smo z našimi predpisi še nekoliko razširili. Tako lahko gostje iz tujine brez posebnih formalnosti prinesejo čez mejo dva fotografska aparata, kamero, prenosni glasbeni inštrument, prenosni gramofon, radijski sprejemnik, magnetofon in manjši televizor. Tisti, ki bi se med počitnicami v naši državi radi ukvarjali s športom, lahko pripeljejo športni čoln, pribor za ribolov, lovsko puško in opremo za kampiranje. Vse to sodi k osebni prtljagi in tuji gostje morajo te predmete prijaviti le ustno. Vse, česar ni na tem seznamu, pa morajo prijaviti tudi pismeno.

Cariniki ne carinijo tudi blaga za široko porabo. Tako lahko gost iz tujine poleg 200 cigaret ali 50 cigar, steklenice vina in žgane pijače nese čez mejo tudi razumno količino živil. Ca-

rinikom, kot pravijo, ni težko ugotoviti, kaj predstavlja »razumno količino«. Očitno je, da k tem količinam carinik ne bo mogel šteti npr. deset kilogramov kave, ki bi jo prinesla s seboj turistična družina. Seveda pa nikakor ne gre za prepoved prinašanja kave.

Jugoslovanski cariniki zagotavljajo, da na jugoslovanskih mejnih prehodih ne bo prevelike gneče, seveda v primeru, če ne bo preveč kršiteljev carinskih predpisov. Pričakujejo, da bo največja gneča na že tako precej obremenjenih obmejnih prehodih Šentilj, Ljubelj in Podkoren, zato turistom priporočajo, naj se usmerijo tudi na druge obmejne prehode Jurij, Trate, Gederovci, Kuzma, Sežana, Kozina in druge.

Nov odlok o zasebnem uvozu

Jugoslovanska zvezna vlada je sprejela nov odlok, po katerem lahko jugoslovanski in tuji državljani, kadar se vračajo v Jugoslavijo, poleg 1500 dinarjev lahko prinesejo osebno prtljago in še predmete do skupne vrednosti 5000 dinarjev, vendar pod pogojem, da jih ne bodo prodali. To pravico imajo naši občani petkrat na leto.

Naši rojaki, ki so začasno zaposleni v tujini, in člani ladijskih posadk, lahko takrat, ko prihajajo na letni dopust, poleg osebne prtljage in predmetov do 5000 dinarjev uvozijo še predmete do skupne vrednosti 25.000 dinarjev. Jugoslovanski državljani, ki so bili v tujini zaposleni najmanj leto dni ali so živeli v tujini štiri leta, lahko ob vrnitvi v domovino poleg osebne prtljage in predmetov v vrednosti do 5000 din uvozijo še predmete za lastno gospodinjstvo.

Ta odlok omogoča domačim in tujim osebam v Jugoslaviji, da prejmejo predmete iz tujine tudi s poštnimi pošiljkami. Dovoljena vrednost posamezne pošiljke je 1500 dinarjev. Poleg tega lahko naši občani brez omejitev uvažajo tudi zdravila na podlagi zdravniškega recepta, pa tudi ortopedsko-tehnične pripomočke in terapevtske aparate, ki jih mora potrditi ustreznna zdravstvena organizacija.

Ta predpis omogoča našim delavcem, ki so bili v tujini zaposleni najmanj dve leti, da ob vrnitvi v Jugoslavijo poleg osnovnih sredstev, ki jih lahko uvozijo, s carinskimi olajšavami lahko uvozijo tudi osnovna sredstva do vrednosti 800.000 dinarjev, ki jih potrebujejo za opravljanje samostojne obrtne ali kmetijske dejavnosti.

Občani, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo in samostojno obrtno dejavnostjo, lahko uvozijo reprodukcijski material, ki ga nujno potrebujejo: kmetje do vrednosti 150.000 dinarjev na leto, obrtniki z enim ali dvema delavcema v vrednosti do 200.000 dinarjev, obrtniki s 3 ali 4 delavci v vrednosti do 250.000 dinarjev, s štiri delavci pa do 300.000 dinarjev na leto.

Za vse uvoženo blago, ne glede na nove ugodnosti, pa bo treba plačati carinske dajatve.

V tekstilni tovarni na Otiškem vrhu

reportaža na vašo željo

Popotovanje v središče Slovenije

»Z revijo Rodna gruda sem zelo zadovoljen. Tudi jaz v Ameriki delam v tiskarni in vidim, da ne zaostajata v tiskarski tehniki.

Veliko krajev ste že objavili, mojega pa še ne. To so Vače pri Litiji, geografsko središče Slovenije, od koder je odšlo v svet veliko sinov in hčera.

Že vnaprej se vam zahvaljujem in vam pošiljam pozdrave iz sončne Kalifornije.«

Frank Zupančič, N. Hollywood,
Calif., ZDA

Majhen delček slovenske zemlje nekje v zasavskih hribih je bil še lani nekoliko bolje poznan le redkim slovenskim planincem, ki oblezejo najbolj odmaknjene gore, griče in bregove. O majhnem kraju Vače se slovenski otroci v šoli sicer učijo, da so tam našli nekakšno prazgodovinsko posodo, ki je zdaj razstavljena v osrednjem slovenskem muzeju, to pa je v glavnem vse, kar vedo tudi odrasli o tem kraju in njegovi okolici, čeprav je le nekaj deset kilometrov daleč od Ljubljane in pelje do tja prav lepa asfaltirana cesta.

Toda ko so julija lansko leto tam odkrili skromno, a lepo obeležje, ki označuje središče Slovenije, so ti kraji spet oživel. Nekaj skromnih novic v časopisih je bilo dovolj, da je ljudi začelo zanimati, kje je tista točka, ki je natančno sredi Slovenije.

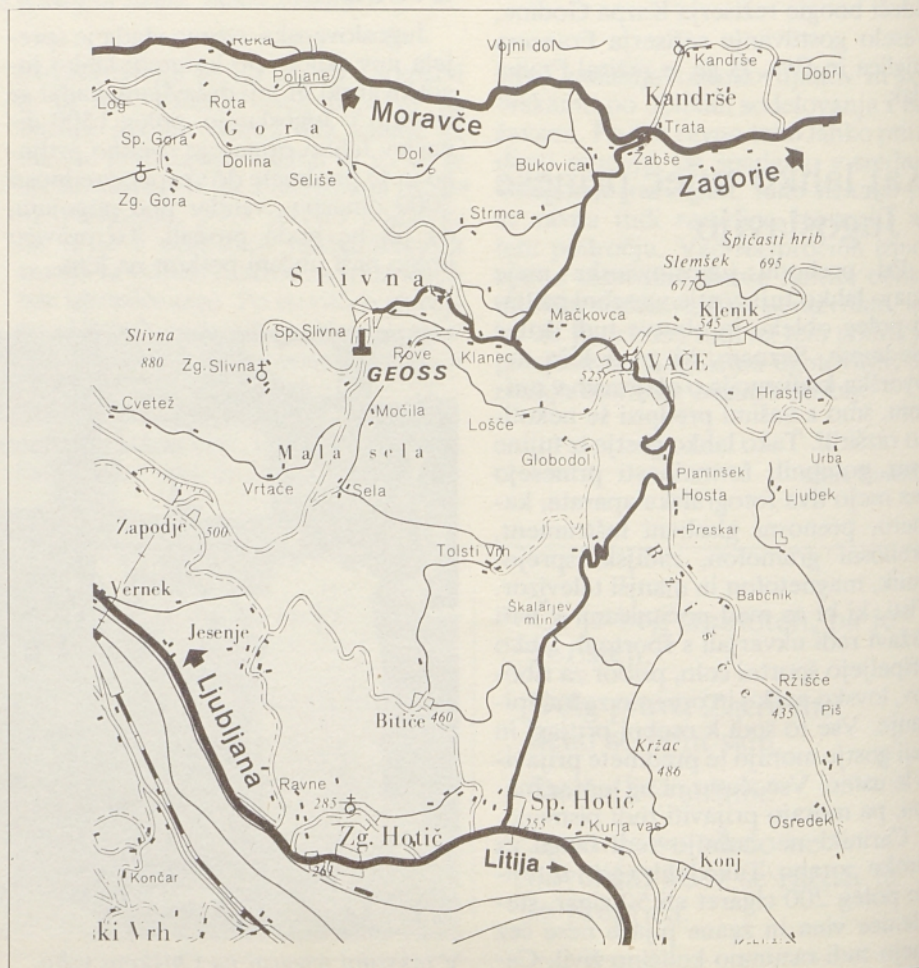
Proti koncu prejšnjega stoletja pa je bilo odkritje železnodobnih Vač evropska senzacija; s slovenskih tal je morda enako odmevalo le še odkritje stavb na koleh na Ljubljanskem barju. Znanstveni svet je strmel ob krasotah najdb. Po prvih odkritjih so prihajali na Vače od vsepovsod raziskovalci; malo je krajev na Zemlji, kjer bi si tako vztrajno podajali roke kot prav na Vačah.

Potem pa je kraj, ki bi mu lahko rekli »slovenske Mikene«, ostal za širšo javnost skoraj pozabljen vse do sredine lanskega leta...

Kot skoraj vsa velika odkritja so bila tudi tista na Vačah naključna. Ko so leta 1877 v bližini vasi Klenik širili vaško pot, so našli žensko okostje, ob njem pa uhanе in zapestnico, ki ju je okrožni glavar iz Litije poslal v deželni

muzej. Muzejskemu kustosu je ob pogledu na te predmete zastal dih, kajti do takrat na Kranjskem še ni nihče izkopal tako dragocenih predmetov. Tako so prišli že naslednjo pomlad tja iskalci, začeli kopati in takoj našli

Zemljevid z geometričnim središčem Slovenije, bližnjimi Vačami in Spodnjo Slivno

vrsto grobov in v njih dragocenosti neprecenljive vrednosti.

Poleg »uradnih« starinoslovcev so celo do tridesetih let tega stoletja delovali na Vačah tudi krajevni ljubitelji starin, ki so odkrili marsikaj dragocene, kar je končalo v kdo ve katerih zbirkah. Krona takšnih privatnih posegov je bila vsekakor znamenita vaška situla iz 6. stoletja pred našim štetjem, ki jo je 17. januarja 1878 izkopal kmet Janez Grlic, domačin iz Klenika. Zaradi ohranjenosti in izredno lepih figuralnih motivov je ena izmed najlepših, kar so jih izkopalj kjerkoli na svetu.

Kje je GEOSS?

O teh Vačah sta se pred dvema letoma pogovarjala tedanji litijski župan Jože Drnovšek in Peter Svetik, diplomirani ekonomist in inženir geodezije iz Republiške geodetske uprave v Ljubljani. Kot mimogrede je župan dejal svojemu gostu iz Ljubljane, da je menda tudi središče Slovenije nekje okrog Vač, kot se govori. Ljubljanski geodet je tedaj moral ugotoviti, da središčna točka Slovenije pravzaprav sploh še ni izračunana.

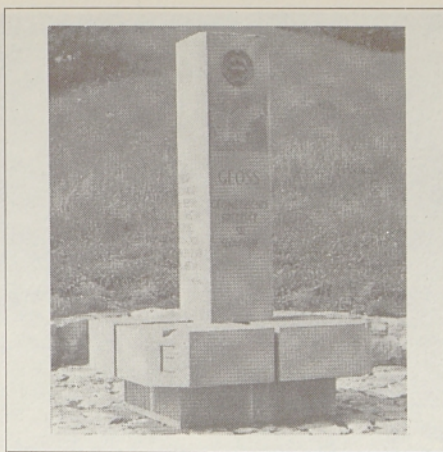
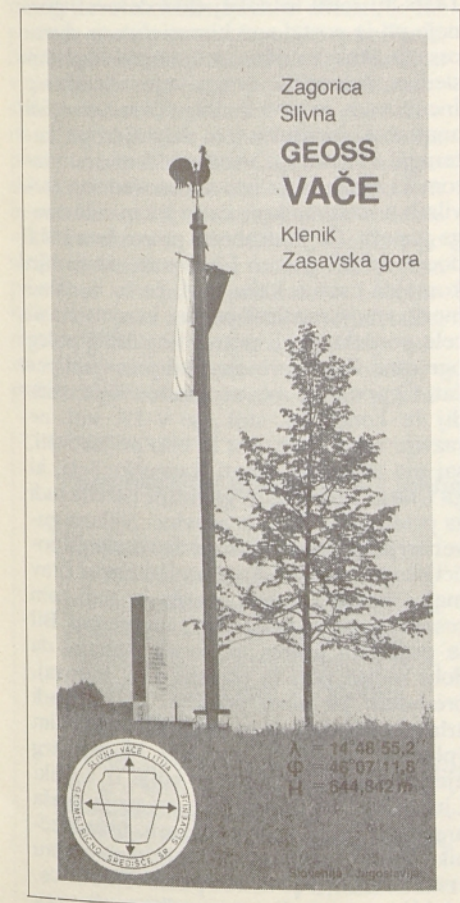
Če je zamisel dobra, je kmalu uresničljiva. Ljubljanski geodeti iz Republiške geodetske uprave so izračunali

kje je ta točka, in ugotovili, da je manj kot dva kilometra daleč od nekdanj svetovno znanih Vač. Ko so za ta podatek zvedeli nekateri ljudje iz Litije, Vač in vasi Spodnja Slivna, predvsem pa še slovenski gostilničar Kimovec, je ta skupina zagnancev pod taktirko Petra Svetika izdelala projekt »Vače 81«, ki obsega turistično ureditev širšega območja slovenskega središča in Vač. Predvsem so sklenili postaviti obeležje geometričnega središča republike, pozneje pa še povečano kopijo vaše situle nedaleč od hiše njenega najditelja, označiti kraje večjih arheoloških izkopanin ter speljati po ožji in širši okolici nekaj turističnih poti.

Dobro leto po zamisli je v središču Slovenije že stalo obeležje; to je od 4. julija 1982 tudi uradno srce republike, ki ga je matematično izračunal Geodetski zavod SR Slovenije na podlagi sedanjih republiških meja in mu določil geografske koordinate. Leži na meji litijske občine v krajevni skupnosti Vače. Od te svetovno znane vasi je oddaljeno le 1700 metrov proti zahodu in le 250 metrov južno od vasi Spodnja Slivna. Natančno s središča Slovenije je čudovit pogled tako proti severu in Kamniškim Alpam kot proti jugu in reki Savi.

Obeležje, ki označuje središče Slovenije, je izdelano iz trajnega materia-

Obeležje GEOSS s slovensko zastavo in petelinom, v ozadju lipa, simbol krajevne skupnosti Vače, slovenstva in slovanstva

Obeležje GEOSS

la – granita. Na betonskem temelju je osnovna plošča, na njej pa oblikovan podstavek z označenimi štirimi stranmi neba. Na podstavek je pritrjen granitni steber. Na vzhodni strani, od koder pripelje pot, stoji slovenski grb, izklesan relief republike Slovenije in napis GEOSS – geometrično središče SR Slovenije. Na južni strani so vklesani naslednji verzi pesnika Franceta Prešerna: »Žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat dan, de koder sonce hodi, prepir iz sveta bo pregan.« Na severni strani stebra so vklesane koordinate središčne točke Slovenije in njena višina 644,842 metra, na zahodni strani pa organizacije, ki so omogočile postavitev obeležja. Vrh stebra je petelin, ki se vrti ob vetru: petelin je simbol naših domačij, spoznavni znak kmečkih uporov je bilo petelinje pero, ker se petelin vrti, lahko obiskovalci v praksi spoznajo enega od fizikalnih zakonov, naposled pa se lahko mestni otroci pohvalijo, da so na izletu videli petelina.

Okrog obeležja je velik tlakovan prostor iz naravnega kresniškega kamna z zidom ob zahodnem bregu. Na severni strani obeležja je deset metrov daleč zasajena lipa, simbol krajevne skupnosti Vače, slovenstva in slovanstva, okrog nje pa so postavljene štiri masivne hrastove klopi. Simetrično stoji na južni strani deset metrov visok drog, na katerem stalno plapolata slovenska zastava.

Na jugoslovanskih tleh je bilo do začetka lanskega julija označeno le geometrično središče države. Ker pa nima skrbnika, propada. Urejeno slovensko središče, ki je edino s spomenikom označeno republiško središče, ima za vsaki dve leti določenega skrbnika, ki opravlja to delo brezplačno, pomagajo pa mu vsi krajani Spodnje Slivne ter še nekateri iz Vač, Litije in Ljubljane. To skrbništvo gre celo tako daleč, da bodo zastavo zamenjali takoj, ko jo bo malo načel zob časa, ena od slovenskih delovnih organizacij pa je obljubila, da bo tedaj vedno podarila novo.

Znameniti ljudje iz Vač

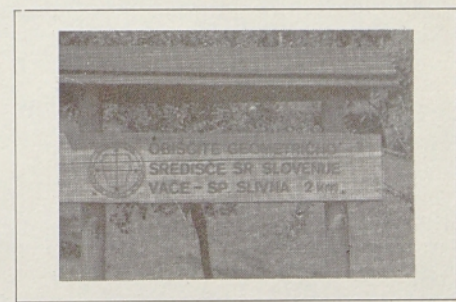
Več pomembnih Slovencev, ki so zlasti na področju kulture zapustili trajno dediščino, se je rodilo na Vačah. Matija Hvala, magister modroslovja, je bil konec 15. in v začetku 16. stoletja izvrsten govornik, poleg tega pa je napisal knjigo, ki je bila med najbolj cenjenimi iz modroslovne vede. Matevž Ravnikar je bil posebno aktiven v prvi polovici 19. stoletja kot reformator slovenskega knjižnega jezika. Njegova proza je veljala vse do Frana Levstika za zgled. Fran Celestin, rojen na Kleniku sredi 19. stoletja, je znan po razpravi o kulturnih in književnih razmerah slovanskih narodov, svoji rojstni vasi pa je posvetil eno svojih romantičnih povesti. Dr. Anton Lajovic se ni z glasbo sicer nikoli poklicno ukvarjal, vendar je bil eden od najpomembnejših slovenskih skladateljev v prvi polovici tega stoletja. Etbin Rojc je bil zadnji govornik na ljubljanskem radiu pred okupacijo Ljubljane, v svojem govoru je pozval ljudstvo k obrambi napadene domovine.

Projekt »Vače 81« bo v celoti uresničen letos, ko bo poteklo 200 let od izdaje prvih Vegovih logaritmov in 40 let od ustanovitve kamniško zasavskega partizanskega odreda.

Spomenik, ureditev poti okrog središča Slovenije in Vač, predstavitev vseh znamenitosti na najbolj poljuden način, vse to je delo ljubiteljev; plačati morajo samo material, ki ga ni mogoče nikjer dobiti zastonj, celo zemljo, na kateri stoji spomenik v središču Slovenije, je lastnik podaril skupnosti, gostilničar Kimovec v Spodnji Slivni pa je bil vseskozi ena od najbolj gonilnih sil pri uresničevanju te zamisli. Posebno ob sobotah in nedeljah se ustavljajo pri njem številni turisti, da kupijo značke, razglednice, zemljevid in še kaj, kar spominja na nedvomno zanimivo točko Slovenije. Potem odidejo k spomeniku, kjer je fotografiranje skoraj obvezen obred.

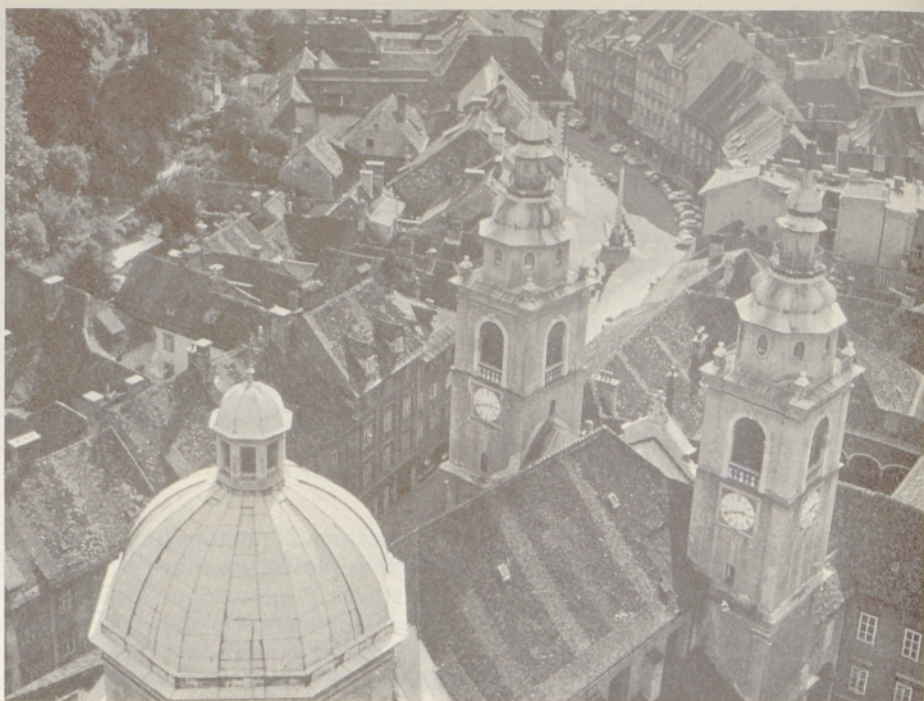
»Vsak Slovenec si zdaj želi priti vsaj enkrat v življenju na najvišjo goro Slovenije in Jugoslavije, na Triglav,« pravi inž. Peter Svetik. »Mogoče bo vsak Slovenec kmalu čutil obveznost, da vsaj enkrat v življenju obiše tudi središče Slovenije.«

GEOSS – usmerjevalna tabla

»Tod bodo živali veseli ljudje...«

Ne enkrat – neštetokrat smo slišali od tujih ljudi, ki so kdaj obiskali Ljubljano, da je to mesto, ki ga ne pozabiš. »Ne vem, kaj je na tem mestu,« pravijo, »toda narejeno je po meri dobrih ljudi.« »Večja in lepša mesta so na svetu – ali vendar, ni ti ga enakega pod nebom!« pravi Cankar. »Devetkrat obremenjen popotnik pride in te pozdravi; ko se poslavlja, si mu odvzela osmero bremen.« Morda je tako, kot je rekel Cankar, morda tudi ne – vsekakor pa drži, da se ljudje radi vračajo v to mesto na razkrižju sveta in da teh – prav zaradi posebnega položaja Ljubljanec – ni malo. Leži na mestu, ki ga je narava namenila za logičen prehod iz srednje Evrope v vzhodno in na Balkan, mestu, ki so ga že davno poimenovali »Ljubljanska vrata«, mestu, prek katerega so se od pamtiveka podile sem ter tja vojske pa tudi cela ljudstva. Nekajkrat je bila požgana in do tal porušena rimska Emona, čeprav jo je branilo močno obzidje, zgrajeno leta 14. pr. n. št. in znamenita legija Apollinaris, čeznjo so korakali Markomani, Langobardi, pa uporne rimske čete same, potepali so jo Huni pod Atilo pa Goti in še kdo. V srednjem veku se – zdaj že kot Ljubljana – znova postavi na noge. Že v času, iz katerega je ohranjen najstarejši dokument, ki jo omenja, v letu 1144., ima svoje obzidje, okrog leta 1220., ko dobi mestne pravice, ga še razširi in dopolni ter postane tako močna trdnjava, da si knezi Španhajmski

Stara Ljubljana, Mestni trg

izberejo njen grad za svoj matični dom in kujejo tu svoj denar. Njeno trdnost je najbolje preizkusil Jan Vitovec – v ljudski pesmi imenovan Pegam – ki si je na njenih zidovih polomil zobe, ista usoda je pozneje nekajkrat doletela Turke, ki so jo lahko gledali samo od daleč iz svojega tabora, s kraja, ki se še danes imenuje »begov grad« – Bežigrad.

Ko danes hodi človek »skozi ozke, toploprijetne, ljubeznivomračne ulice«, še vedno zlahka razpozna v Starem in Gornjem trgu obrtniško in rokodelsko četrt, v Mestnem trgu sedež mestnih in cerkvenih oblasti, v Novem trgu rezidence najvišjega deželnega plemstva, kranjskih vojvod in deželnih glavarjev. Če jih prepozna, mu glasovi iz vsakega koticčka šepečejo o burnih časih protestantske reformacije, ki je Slovence prinesla prvo tiskano knjigo in za njo še več – vse do »Biblije«, ki jo je Jurij Dalmatin prav tu prevedel kot dvanajsti človek na svetu. Hiše z razkošnimi baročnimi fasadami, ki »gledajo ošabno in prazniško, kakor ob cesarjevem godu«, pripovedujejo zgodbe o italijanskih arhitektih in umetnikih, ki jih je v 17. stol. sem

povabila Academia Operosorum. Iz njene stranske veje, Academie Philharmonicorum se razvijejo številne naslednice podobnega imena – vse do današnje Slovenske Filharmonije, ki privabijo v Ljubljano koncertirat Paganinija in Haydna. Beethoven, častni član ljubljanske Filharmonije, ji je posvetil svojo šesto, »Pastoralno« simfonijo, Schubert si je želel postati njen dirigent, pa je bil – žal – odklonjen. Zato pa so jo kasneje vodili glasbeni velikani, kot so Gustav Mahler, Vaclav Talich in Fritz Reiner. Ljubljana tako nadaljuje tradicijo velikega Jurija Slatkonje, ki se je 1456. tu rodil in nekaj časa deloval, pozneje pa je postal »archimusicus« na dvoru cesarja Maksimilijana in dunajski škof. Posledica delovanja druge veje, Academie Incultorum, je prvi in dolgo časa tudi edini anatomski institut v tem delu Evrope, katerega »Theatrum Anatomicum« – anatomski muzej – je izzval radovednost številnih znanstvenikov, cesarjev in celo enega papeža. Če je strahotni potres leta 1511 docela uničil gotsko Ljubljano, da za njo komajda ostane kaka sled, če so baročno mesto sproti razdirali požari, ki so zajemali cele predele, pa ji potres leta 1895 poleg ogromne škode prinese tudi secesijski pečat. Čeprav se je mesto otreslo svojih obzidij že konec 18. stol., se v 19. stol. ne razvije tako hitro, kot bi bilo pričakovati, saj mu niso dale dihati francoske čete, ki ga trikrat zasedejo in ga tretjič narede tudi za prestolnico Ilirskih provinc. Njihovi guvernerji, od Marmonta do nekdanjega policijskega ministra Josepha Foucheja, prav malo narede za rast mesta in tudi sam cesar Napoleon pride sem sam prespat. Bil je potreben potres in konec stoletja, da dobi mesto plin in elektriko pa tramvaj, predvsem pa nove predele, ki jih gradi arhitekt Fabiani ali pa drugi pod njegovim vplivom. Še danes izpričuje Marxov trg njegov talent in njegove sanje o »veliki Ljubljani«, ki jih pozneje po svoje skuša uresničiti genialni domačin arh. Jože Plečnik. Prelom stoletja sploh prinese mestu vrsto novosti, v prvi vrsti pa slovensko lice. Ljubljana postavlja spomenike svojim pe-

Pogled na prenovljeni Grad s Trga osvoboditve

snikom in pisateljem v zavesti, da so bili ti v vsej preteklosti ne le umetniki, temveč tudi edini resnični voditelji slovenskega naroda: Vodniku (kipar Al. Gangl), čigar »Ilirija oživiljena« je temeljni dokument narodnega prebujenja in osveščenja, Prešernu (kipar I. Zajec), čigar »Zdravljica« že ob izidu pomeni nacionalni program, Trubarju (kipar F. Berneker), ki je, ne da bi se povsem zavedal, vse to začel, in Valvasorju (kipar A. Gangl), ki je vse skupaj v svojem času zapisal v »Slavo vojvodine Kranjske«. Cankar si v tem času sam gradi svoj največji spomenik: poraja se »Hlapec Jernej«, slovenski socialni in politični manifest. Njegovo sporočilo rojeva prve sardove že v času, ko se na obzorju grozeče kaže svetovni pomor, pa pozneje med oddaljenim grmenjem Soške fronte, v povsem konkretnih, organiziranih oblikah pa se ti pokažejo v času po prvi svetovni vojni, v času Karadordevske Jugoslavije, ko sicer Ljubljana dobi svojo Univerzo, svojo Akademijo znanosti in umetnosti, svoje znanstvene institute ter ko prvi Ljubljančan, na tujem živeči Friderik Pregl, dobi Nobelovo nagrado za kemijo, ko pa hkrati mesto in deželo pretresajo socialni nemiri in stavke ter ko številni socialisti in komunisti že vidijo obrise bližajoče se revolucije. Iz kriznih in politično razburkanih tridesetih let se počasi dviga usodno leto 1941.

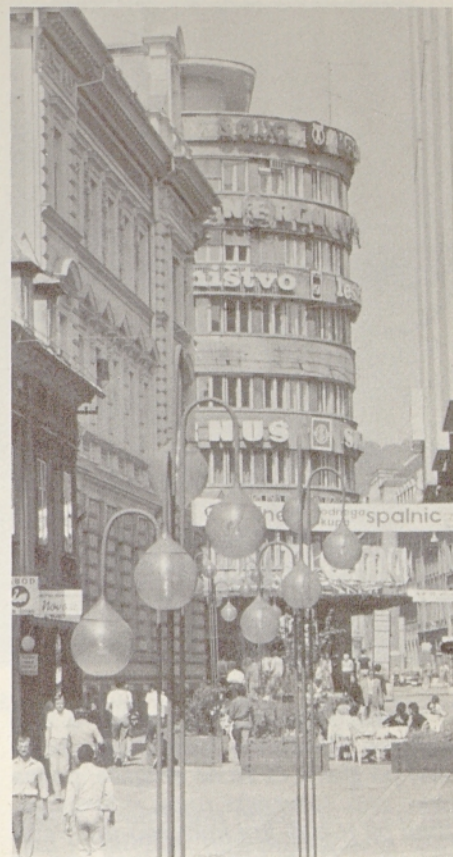
Ljubljana v naslednjih štirih letih krvavo dokaže, da je vredna naslova »Mesta – heroja«, ki ga po vojni dobi kot prvi med jugoslovanskimi mesti: že nekaj dni po italijanski okupaciji mesta – 27. aprila se tu na pobudo komunistične partije ustanovi Osvobodilna fronta, ki združuje vse napredne sile slovenskega naroda in ki ves čas do osvoboditve predstavlja pravo državo v državi. Že v prvem letu vojne se začno razvijati nove oblike ljudske oblasti, ki bo pozneje postala pravo, legalno uresničenje želja tega naroda. Prav tako v Ljubljani, je v juniju ustanovljeno poveljstvo slovenskih partizanskih odredov in – prav tako na robu Ljubljane – počí zatem v juliju prva partizanska puška. Čeprav so italijanski okupatorji mesto obdali z bodečo žico in minskimi polji – na to spominja še danes »Pot spominov in tovarištva«, speljana po sledi nekdanjih ovir ter vsakoletna športna prireditve »Po poteh partizanske Ljubljane« – in čeprav so množično streljali talce, niso mogli zlomiti odpora junaškega mesta. Vse več prebivalcev se je borilo v partizanskih enotah po slovenskih gozdo-

vih, tisti pa, ki so ostali, so domala vsi delovali v frontni organizaciji, trosili listke z gesli OF in celo izobesili slovensko zastavo z zvezdo na stolp frančiškanske cerkve. Vsega tega ni zatrl niti mnogo hujši nemški teror po kapitulaciji fašistične Italije. Ljubljana je pričakala osvoboditev 9. maja 1945, ponosna in nepokorjena.

Danes je Ljubljana urejeno, lepo srednjeevropsko mesto, ki svojim prebivalcem in obiskovalcem lahko nudi vse, kar mora imeti središče nekega naroda, njegov kulturni, politični in gospodarski center. Po vojni se je razmahnila s širokimi potezami mladih oblikovalcev njenega obraza, vendar ostala v tistih mejah, ki jih raziskovalci sodobnih mestnih naselij označujejo za idealne. Mesto po meri dobrih ljudi. Ljubljančani dandanes služijo svoj kruh – poleg industrije – predvsem v trgovini, ki sega s svojimi zvezami po vsem svetu ter tudi v številnih institucijah, ki so povezale mesto z vsemi kontinenti.

Nekdanji »Ljubljanski velesejem«, prednik današnjega »Gospodarskega razstavišča«, se zdi prava otroška igrača v primeri s to sodobno gospodarsko in trgovinsko organizacijo, ki na mednarodnih sejmih in razstavah podeljuje nazive »šampiona« za najboljša vina na svetu, »zlate zmaje« za najboljšo oblikovanje konfekcije, ki poleg Pariza in Münchna edina prireja svetovno pomembne sejme elektronike in še in še.

Ko so gradili pod Rožnikom športno »Halo Tivoli«, so Ljubljančani z nezaupanjem gledali v rastoči beton. Danes, ko je bila že prizorišče nešteti jugoslovanskih, evropskih in tudi svetovnih prvenstev in ko je s poročili o njih šlo v širni svet tudi ime Ljubljanec, nekoč »mesta na robu civiliziranega sveta«, so ponosni nanjo. Seveda pa bi bilo vse to uresničeno le napol, če bi po vojni iz starega, v dvajsetih letih ustanovljenega, malega ljubljanskega radia, ne zrasla današnja Radiotelevizija Ljubljana, vključena v evropsko združenje Evrovizije, ki je ponesla našo besedo in podobo prek pretvornikov in satelitov po vsem svetu. Toda ne le prek radia in televizije, ime Ljubljanec prodira v svet tudi prek razkošnih katalogov »Ljubljanskega mednarodnega grafičnega bienala«, ki se je razvil v največjo in najpopolnejšo razstavo sodobne umetniške grafike na svetu. Prav tako bienalna sta BIO, mednarodna razstava dosežkov industrijskega oblikovanja ter baletni bienale, ki ga prireja vsako drugo leto »Ljubljanski poletni festival« v okviru svojih – sicer vsakoletnih – interna-

Del mestnega jedra je namenjen zgolj pešcem – Čopova ulica

cionalnih programov ljubljanskega kulturnega poletja. Internacionalno je tudi občinstvo teh srečanj v okviru Mednarodnega centra za upravljanje podjetij v družbeni lasti ali pa tuji strokovnjaki na obisku pri kateri izmed tukajšnjih znanstvenih institucij – denimo v fizikalnem inštitutu »Jožef Stefan«. Mnogo obiskovalcev iz Jugoslavije in vse Evrope ima tudi univerzitetni klinični center, ki z nekaterimi panogami zdravilstva sodi v sam strokovni vrh evropske kurativne medicine. Z dograditvijo novega »Cankarjevega doma« Ljubljana ni dobila le novih, večjih in modernjših dvoran in naprav za gledališke in koncertne prireditve, temveč se je z njim uvrstila med najvidnejša kongresna središča v Evropi, saj se ji zaradi geografske lege ter odličnih prometnih zvez ta funkcija tako rekoč kar ponuja. In ker smo že pri Cankarju, še tole: v črtici »Kostanj posebne sorte« je pisal o drevesu, ki je okrog sebe širil ljubezen in srečo samo zato, ker je koreninilo v grobu stoterih človeških žrtev. Če pomislimo, da je vse žrtve, ki so vgradile svoja življenja v cvetočo rast tega mesta, nemogoče prešteti, potem je razumljivo, da se ob pogledu nanj – kot pravi Cankar v »Kurentu« – »oči zasvetijo, usta nasmehnejo. Utrujenost mine, bridkost je za gorami, korak je lahak in poskočen... Mnogo in mnogovrstnih težav in nadlog je izkusil slovenski narod; za tolažbo in povračilo v teh hudih časih pa mu je bog dodelil Ljubljano.«

V Ljubljani je tudi organizacija, ki vam je na takle način skušala predstaviti včerajšnji in današnji dan svojega mesta:

Pomembnejše prireditve v Ljubljani v letu 1983

Mednarodni grafični bienale	17. junij do 30. september
31. mednarodni Festival	20. junij do 27. avgust
Mednarodna turistična folklorna prireditev »Ohcet v Ljubljani«	22. junij do 25. junij
Mednarodni sejem »Vino 83«	29. avgust do 3. september
Mednarodni sejem »Sodobna elektronika«	3. oktober do 7. oktober

Informacije o prireditvah, namestitvi, turističnih vodnikih in o vsem drugem posreduje:

Ljubljanska turistična zveza
Turistično informacijski center Ljubljana,
Titova 11, 61000 LJUBLJANA, YU
Tel. 061/215-415, 215-608, Telex: 31693

intervju

Jože Čuješ:

»Cankar me spremlja vse življenje...«

V februarju letos je proslavil življenjsko 60-letnico Jože Čuješ, ki ga vsaj po glasu, če že ne drugače, pozna prav vsak slovenski rojak v Sydneyu, znan pa je tudi kot kulturno-prosvetni delavec. Zlasti velike zasluge ima za slovensko šolstvo, kjer je poučeval otroke polnih 20 let. Leta 1964 je izdal tudi učbenik z naslovom »Prvi koraki«, ki je bil več let koristen učni pripomoček.

Slovenski klub Triglav je vse od nastanka v letu 1970 tesno povezan z Jožetom Čuješem. V minulih letih je le redkokatera njihova kulturna prireditve minila brez njegovega tvornega sodelovanja. Ljudje pa ga vendarle poznajo le površno; vedo, da zna biti družaben in v družbi tudi zajedljiv ter včasih poln duhovitih domislic. V izrazito delavskem klubu je eden redkih izobražencev, ki pa se je vedno znal prilagoditi vsaki družbi. Prav gotovo pa so v takem okolju tudi ljudje, ki vedno iščejo razloge za nezaupanje. Tega se zaveda tudi sam. Morda prav zato zatrjuje, da je že nekoliko utrujen, da je čas, da se umakne.

Kdo je pravzaprav Jože Čuješ? V razgovoru sva se dotaknila njegove zanimive življenjske zgodbe, vse do dela pri Triglavu, klubu, ki je pomenil nekakšen preobrat njegovega življenja, in do zdajšnjega dela pri radiu 2EA, kjer je koordinator slovenskih oddaj. Iz daljšega pogovora zaradi omejenega prostora objavljamo le zanimivejše drobce.

»Že v mladosti me je vedno mikala problematika slovenskih izseljencev in tudi vseh drugih rojakov, ki so živeli zunaj meja matične domovine. V Ljubljani sem večkrat zavil na takratno Rafaelovo družbo, kjer sem našel zanimivo gradivo. Kot mlad človek

sem imel dve želji: prva je bila, da bi bil, recimo, kuhar, in druga, da bi bil izseljenski učitelj, še bolj pa sem si želel, da bi lahko delal kot učitelj med koroškimi Slovenci. Vedno me je zanimalo društveno življenje, saj sem kot dijak sodeloval tudi v različnih društvih. S tem sem nadaljeval tudi takoj po prihodu v Avstralijo. Že na ladji sem zbral čez dvesto izseljencev in to mi je pomagalo, da smo nekateri od teh ostali povezani tudi pozneje. Takrat, v prvih dneh po prihodu, je bilo zelo težko, ker smo bili vezani na kontrakte. Moški so bili poslani v en predel, ženske, če jih je bilo kaj med nami, v drugi. Nekateri smo bili tudi po tisoč in več kilometrov drug od drugega. To je bilo leta 1949. Minilo je torej že 33 let, odkar sem v Avstraliji.

V Novem južnem Walesu smo se začeli zbirati v dveh delih. Najprej v samem Sydneyu, kjer je bila tudi precejšnja skupina intelektualcev, in včasnem taborišču St. Marys, kjer nas je bilo takrat precej skupaj. Organizirali smo prijateljsko zvezo in smo tam priredili tudi prvi »slovenski tabor« – to so bile razne športne tekme, srečlov, skratka, začeli smo gojiti domače društveno življenje. Pozneje smo dobili tudi zvezo s Sydneyem. Takrat namreč nismo smeli več kot kilometer iz tega taborišča oziroma stanovanja brez policijskega dovoljenja. Vzrok za to je bil v tem, ker bi se lahko izgubili, ker nismo znali jezika, pa tudi zato, ker so nam bili Avstranci zelo nenaklonjeni. Naši ljudje so delali v tovarnah; nekateri so bili že precej v letih in so hoteli nadoknaditi vse, kar so zamudili v vojnih letih, zato so delali zelo pridno, da jih avstralski delavci tudi zaradi tega niso kaj preveč marali. Ta napetost je trajala nekaj let in je povzročala precej preglavic med domačini in priseljenci.

Slovenci si menda nismo želeli toliko društvenega dela kot medsebojno družabnost, medsebojno spoznavanje in resneje smo začeli delati šele takrat, ko sta prišla iz Amerike dva frančiškana, ki sta bila med vojno v Dachau. Z njuno pomočjo smo potem začeli izdajati »Misli«. Potreba po samem društvu se je pokazala šele pozneje, ko so začeli prihajati novi slovenski priseljenci. Takrat je bila taka organizacija zelo potrebna in tako smo se vsi združili v Slovenskem društvu. Slovensko društvo je bilo takrat precej politično društvo. Vendar pa se je kmalu pokazalo, da mora biti to predvsem slovensko društvo, dostopno vsakomur ne glede na politično prepričanje. Dokler je bilo treba delati, je šlo vse v redu. Pri delu nam je pomagala jugoslovanska potovalna agencija Adriatic, ki smo z njeno pomočjo začeli organizirati tudi skupinske izlete v domovino.

To pa ni šlo v račun tistim našim članom, ki so bili prepričani, da je bolj pomembna ideja kot pa slovenska stvar. To je v društvu povzročalo precej težav in trenj. Na enem od občnih zborov je neki naš znani član predlagal, da se v društvena pravila vnese člen, po katerem ne more biti član Slovenskega društva tisti, ki je bil kdajkoli kandidat ali član komunistične partije v Sloveniji, lahko pa bi bil član društva npr. avstralski komunist. Temu smo se odločno uprli, saj je bilo naše društvo zasnovano tudi na avstralskih zakonih. Številni člani društva pa so se zavedali, da društvo ni toliko pomembno v političnem pogledu, temveč bolj kot nekakšen most do domovine, s katero so na vsak način želeli ohraniti dobre stike. Tako je prišlo do ustanovitve novega društva Triglav z namenom, da bi bil to klub, skupnost, kjer bi lahko vsakdo, brez strahu, da bo obdolžen tega ali onega, izpovedal to, da je Slovenec in da mu je domovina bolj draga kot še tako obskurna ideologija. Bili smo brez vsega, denarja nismo imeli, bili smo napadani po časopisih, obsojeni smo bili za jugoslovanske »plačance«, toda vse to nas ni motilo, ker so preprosti ljudje ustvarili močno triglavsko skupnost, ki je bila zelo enotna.

Ustanovitev Triglava je bilo nekaj povsem logičnega za ljudi, ki so normalno potovali na obiske k svojim najbližjim sorodnikom v domovino, za ljudi, ki so imeli razčiščene pojme o sodelovanju z domovino. Tako nismo ostali osamljeni, imeli smo podporo tudi s strani nekaterih drugih društev v Avstraliji. Na žalost pa med nami ni bilo inteligence, imeli smo dobre delavce, ki jim je treba dati idejo, oni pa jo potem z velikim veseljem uresničujejo. Manjkalo nam je tudi ljudi za administracijo, za zveze z avstralskimi oblastmi...«

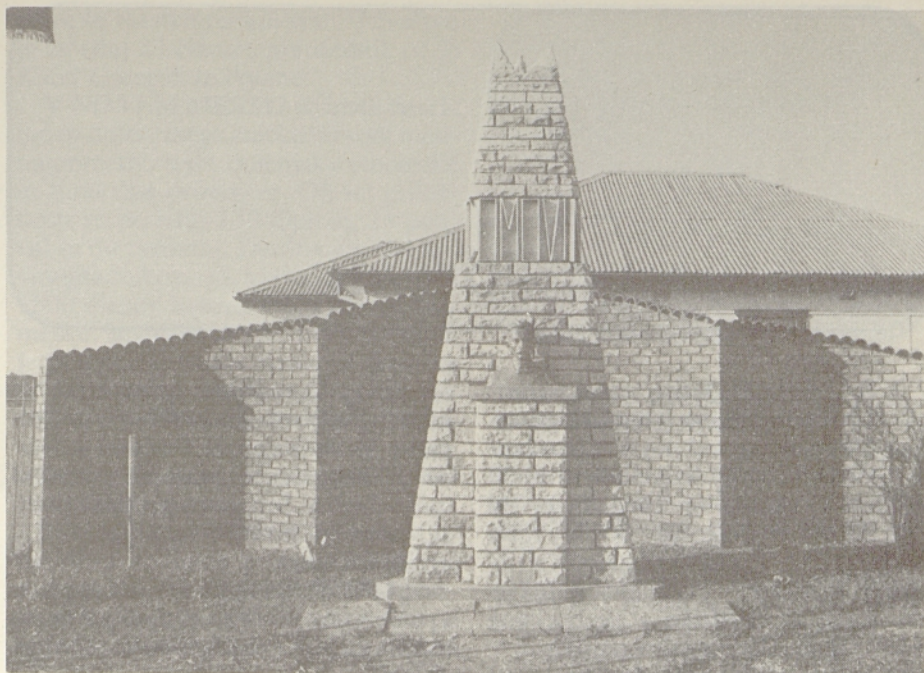
Jože Čuješ, pobudnik za ustanovitev Triglava v Sydneyu in potem vsa prva težka leta eden izmed njegovih stebrov, dovolj trdnih, da je društvo napredovalo, je samosvoja osebnost; nekateri mu med drugim še vedno oporekajo tudi to, da je bil med zadnjo vojno na »drugi« strani. Kako je v njem samem lahko prišlo do življenjskega preobrata, ki je za nekoga povsem nesprejemljiv?

»Pri Triglavu smo bili zbrani rojaki iz vse Slovenije, od Mure do Jadrana, zelo pisana družba. Družila nas je enotna misel, da moramo delovati na narodnostnem področju, za napredek slovenske kulture, obenem pa smo želeli ustvariti pogoje za lahek, neoviran obisk domovine, za dobre zveze z domovino; ti stiki so se še posebno razvili potem, ko smo se z Matico dogovorili, da je sem prišla njena delegacija, ko so nas obiskali Slaki, pozneje Sloven-

ski oktet... vse to je privedlo tudi do novega gledanja na upravno oblast v domovini. Preobrat, ki ste ga omenili, je bil zame naraven proces gledanja na življenje. Zaradi tega še nisem postal komunist, kot nisem bil nikoli dober katoličan. Moja osnovna ideja je prepričanje in zaupanje v slovenstvo in tega sem se vedno držal. Prepričan sem, da sem se tega ‚nalezel‘ prav od Cankarja, ki mi je kljub svojemu morečemu pisanju pomagal, name ni nikoli vplival melanholično; zelo sem bil srečen, ko sem naše ljudi tukaj lahko pregovoril, da bi tukaj odkrili Cankarjev spomenik. To je bilo res nekaj lepega.«

Kako sami doživljate ta asimilacijski proces, vse te stike, s katerimi se srečujejo priseljenci v tej veliki deželi. Kakšne duševne pretrese prestajajo ljudje, predno postanejo pravi ‚Avstralci‘?

»Predvsem je, po mojem mnenju napačna misel nekaterih naših ljudi, da se bomo ohranili Slovenci kot Slovenci samo takrat, kadar se bomo zaprli za močno ograjo in bomo pazili, da nihče ne pride noter. Zelo mi je žal, da se naši ljudje bolj ne lotevajo učenja angleščine takrat, ko pridejo sem, ker bi jim bilo ogromno prihranjene ga, takrat ne bi bilo strahu, da nas hoče avstralska skupnost uničiti, vtopiti vase, kar nas zdaj tudi uradno noče. Narobe se mi zdi tudi to, da naša društva iščejo premalo sodelovanja z avstralskimi organizacijami in z avstralskim javnim življenjem. Poglejte, mi sami smo trenutno ekonomsko še prešibki in premalo vzgojeni v to, da moramo za svojo skupnost nekaj žrtvovati, če hočemo, da bomo res ostali skupnost. Pri tem potrebujemo pomoč – Avstralcev. Na voljo je denar, država je ravno pred kratkim razdelila precej denarja za šolstvo. Mene bi bilo sram povedati, kako malo smo Slovenci dobili od tega denarja. Tega nismo dobili zaradi tega, ker je narodnostna zavest prešibka, zaradi tega, ker »moj sinek raje brca žogo, kot da bi šel v slovensko šolo«, in ker se tudi naše organizacije administrativno ne znajdejo, ker ne sledijo zakonom. V Sydneyu smo naredili ogromno že s tem, da vsa društva, ne glede na razlike med njimi, sodelujejo vsaj pri šolstvu, v slovenskem šolskem odboru. Avstralija nas prizna samo, če smo organizirani. V Avstraliji deluje demokracija malo drugače kot drugod; zakaj je med nami in Slovenijo včasih problem nekega sporazuma? Mi rabi mo isto besedo za različne pojme. V Avstraliji lahko neko majhno a udarno društvo naredi toliko, da se lahko samo čudite. Triglav je v prvih letih delovanja naredil ogromno, vse skupaj pa nas je bilo za dobrih petdeset družin. Danes Triglav potrebuje dina-

Spomenik Ivanu Cankarju ob novem domu Triglav v Sydneyu – uresničile so se življenjske sanje Jožeta Čuješa

mičnih mladih ljudi, ki so se pripravljani vsaj delno žrtvovati. Včasih smo mi delali tako. Ko smo mi, npr. kupili triglavsko zemljo, sem jaz zastavil svojo hišo za to, da smo lahko najeli posojilo. Danes pa so razmere že spet drugačne, danes je svoboda slovenstva tudi dejanska. Tega pa mi ne izrabljamo, ker nimamo mladih kadrov, in še nekaj je v našem značaju – mi smo v nečem zelo čudni. Kakor hitro nekdo od naših malo bolje uspe kot drugi, že ga drugi želijo potegniti dol. Vse to se pozna tudi pri vseh naših organizacijah v Avstraliji, zato je včasih toliko nestalnosti v odborih organizacij idr. Kot slovenski javni delavec se morate navaditi na to, da če vas nekdo nečesa obdolži ali karkoli, da to preprosto preslišite, ali pa da ga tožite. Seveda pa je vse to izredno nezaželeno.

V Avstraliji pa imamo Slovenci stokrat boljše pogoje za delovanje kot v katerikoli drugi državi na svetu. Prepričan sem, da bi se kot Slovenci lahko tukaj normalno razvijali in živeli.«

Ob koncu me zanima še vaš osebni pogled na tolikokrat razglašano avstralsko multikulturo.

»Multikultura je izraz, ki ga jaz težko izgovorim in se mi zdi ravno tako, kot da bi pil mošt in kislno mleko skupaj. Tisti, ki si ga je izmislil, najbrž niti sam ne ve, kaj je hotel povedati s tem. Ne vem, če Avstralci dejansko vedo, posebno pa mi, ki nismo tako imenovani Avstralci po rojstvu, kaj naj bi ta multikultura pomenila. Zame je multikultura začetek neke nove ideje in nekega novega razdobja v avstralskem ne samo življenju ampak tudi v mišljenju. In dokler stari Avstralci ne morejo najti poštenega razmerja do abori-

ginov, toliko časa bomo mi težko verjeli v iskrenost tega prepričanja. Multikultura naj bi dajala manjšim skupinam nekaj več. Po mojem bi morala ta multikultura izgledati malo drugače: da bi uravnavala razmerje med tem, kar Avstralija ima, in med tem, kar smo mi prinesli s seboj, in to naj bi mi sami razvijali, po naši poti, ne pa po načrtih avstralskih oblasti. Jaz sem za multikulturo po naši slovenski poti, ne pa za multikulturo, ki bi mi jo predpisal neki minister. Vsekakor pa je hvalevredno to, kar so naredili.«

To je bilo nekaj drobcev iz daljšega pogovora s slovenskim Sydneyčanom Jožetom Čuješem. Nisva prišla do dela za slovenske radijske oddaje na radiu 2EA, kjer je koordinator slovenskega programa, le bežno sva načela problem ponovne oživitve Triglavovega glasila, ki ga je nekdanji sam urejal in napisal do zadnje vrste, zdaj pa vestno skrbi za slovensko stran v Novi dobi. Malo je tudi že utrujen od vsega tega dela, pravi, rad bi ga prepustil mlajšim in upa, da se bo našel nekdo, ki ga bo nasledil.

Jože Prešeren

Bolje dati volno kakor živo ovco.

Bolje je kos kruha v žepu, kakor šopek rož za klobukom.

Bolje je prihranjeno jajce, kakor snedena puta.

po sloveniji

V BANOVCIH hitijo te dni z gradnjo okroglega bazena in bodočega narurističnega kampa. Lani so v tem kraju našli 70 tisoč kopalcev in 5500 nočitev v kampu in bungalovih, od tega dobrih 30 odstotkov nočitev tujih gostov. Cene v bodočem kampu so že znane: na osebo – računajoč avtomobil, šotor in električno – se bo cena gibala okoli 215 dinarjev na dan.

Vrvež, ki v novem počitniškem naselju Kaninska vas v **BOVCU** traja že od lanskega decembra, se še ni poleg. Kaninska vas je imela marca meseca zasedene vse zmogljivosti, se pravi, da je bilo zasedenih okrog 700 postelj. V njej je gradbeno podjetje Gorica začelo letos graditi že tretjo vrsto počitniških hiš.

Na **DUHU NA OSTREM VRHU** so imeli likovno razstavo članov likovne sekcije tamkajšnjega prosvetnega društva. Dela so nastala januarja na likovni koloniji, ki je bila na Duhu na Ostrem vrhu. Razstavo bodo ponovili ob kulturnem dnevu osnovne šole v Selnici ob Dravi.

V **GEDEROVCIH** so po dvajsetih letih spet ustanovili gasilsko društvo in podpisali ustanovno listino. Na začetku bodo največ pozornosti posvetili usposabljanju gasilcev in nakupu opreme. Od nekdanjega društva je v stari uti ostala samo ročna brizgalna, zato računajo, vsaj na začetku, na razumevanje sosednjih društev, predvsem na Krajno.

V **GOMILICAH** je izpit za gasilca opravilo 12 fantov iz Gomilic in dva iz Brezovice. Tako v Gomilici kot Brezovici so gasilci neke vrste gonilna sila, saj se ne udejstvujejo zgolj v svojem društvu, ampak tudi na vseh ostalih področjih družbenega življenja.

V vaški dvorani v **GORNJIH PETROVCIH** je Delavska univerza iz Murske Sobote priredila kuharski tečaj za trinajst žena. Delo je potekalo skupinsko vsak dan razen sobot in nedelj. Tečaj je trajal tri tedne in je bil zelo koristen za kmečke žene. Po njem so priredile tečajnice lepo kuharsko razstavo.

Društvo glasbenih pedagogov Primorske je v **IDRIJI** organiziralo glasbeno revijo učencev glasbenih šol, ki sodi v okvir prireditve ob 100-letnici Glasbene matice iz Trsta. Na reviji so

se poleg domačinov predstavili še učenci glasbenih šol iz Gorice in Tolmina. V okviru jubileja Glasbene matice iz Trsta sta bili podobni prireditvi tudi v Izoli in Šempetru pri Novi Gorici, osrednja prireditev pa je bila 13. aprila v Trstu.

V **GROSUPLJEM** so pred kratkim uredili vrsto pločnikov, radi pa bi jih imeli tudi v Ivančni gorici, ki je drugo največje naselje občine Grosuplje. Za izgradnjo pločnikov v posameznih naseljih občine ima komunalna skupnost zbran denar iz nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča. Zaenkrat pa je v Ivančni gorici tega denarja še premalo.

V osnovni šoli v **IZLAKAH** so izročili namenu prizidek pri šolski stavbi, v katerem je pet novih učilnic, med njimi tri za kabinetni pouk. Tako je šola dobila pogoje za enoizmenski pouk in nove možnosti za prehod na celodnevno šolo. V prizidku je tudi vrtec z jaslimi, v katerem je prostor za 84 predšolskih otrok.

Na **JANŽEVEM VRHU** in okoliških zaselkih v radgonski občini imajo težave s pitno vodo. Po večini imajo le kapnice in tako niso redki primeri, ko morajo vodo nositi od daleč. Da bi rešili ta problem, razmišljajo že dalj časa o gradnji vodovoda. Kaže, da bo nekaj nad 80 gospodinjstev rešeno tega problema še pred letošnjim poletjem. Krajevna skupnost Radenci, kamor sodijo ti kraji, je že pričela z izgradnjo vodovodnega omrežja v skupni dolžini nad 10 kilometrov. Vodo bodo črpali iz lastnega zajetja v kraju, ki mu pravijo Štihova graba.

Povpraševanje starejših občanov po bivanju v domu upokoencev že dolgo presega sedanje zmogljivosti doma. Zato so se v **KAMNIKU** odločili za zidavo prizidka sedanjemu domu v izmeri 1913 kvadratnih metrov, s katerim bi pridobili 79 ležišč. Z zidavo so pričeli letošnjo pomlad.

Čeprav krajevna skupnost **KRIŽ** pri Komendi šteje komaj 400 prebivalcev, deluje v njej kar 140 članov gasilskega društva, ki praznujejo letos 30-letnico uspešnega delovanja. Izredno skrb namenjajo vključevanju mladih članov, ki so jim pred leti zgradili tudi asfaltirano športno igrišče. Vsako leto se sedem desetih gasilcev iz Križa ude-

leži občinskega in tudi regijskega tekmovanja v gasilskih veččinah.

Na novi brod so morali v **KROGU** čakati dolgo vrsto mesecev. Ta problem so zdaj rešili, naslednji pa je – cesta. Krajevna skupnost Krog mora namreč poskrbeti za dva kilometra ceste na drugi strani Mure, skoraj do Vučje vasi; kjer se konča katastrska občina.

V muzeju v **KROPI** so postavili novo etnološko zbirko, ki jo je pripravil kustos muzeja Janez Fajfar s sodelavci. Nova zbirka predstavlja prosti čas nekdanjih žebjarjev, ki ga resnično ni bilo veliko. Kropro lahko primerjamo le s Trzičem, Železniki in Idrijo. Ritmet dela je bil v teh krajih povsem drugačen kot drugje v Sloveniji, saj so v vigencih kovali žebelje od zore do mraka. Zato so sprostitev iskali v ljudskih pesmih, igrah in običajih. Zapisal in naslikal jih je domačin slikar Peter Žmitek v obdobju med vojnami.

V Šiški v **LJUBLJANI**, na vogalu Kebetove in Gorazdove ulice, bo v novem bloku s stanovanji za upokoence 40 garsonjer, ki bodo v poprečju merile 32 kvadratnih metrov. Med njimi bo deset stanovanj namenjenih težkim invalidom, temu prilagojena pa je gradnja, tako da bo možen dostop v vse prostore z invalidskim vozičkom. Predvidoma bo nov blok za upokoence zgrajen do konca tega leta.

V minulem letu so v **LJUBLJANI** zgradili 2633 stanovanj, s čimer je načrt stanovanjske graditve izpolnjen skoraj 99-odstotno. Po posameznih občinah je število zgrajenih stanovanj naslednje: Bežigrad – 615, Center – 1 (zasebna prenova podstrešja), Moste-Polje – 669, Šiška – 906 in Vič-Rudnik – 442 stanovanj.

Pri sindikalnem pihalnem orkestru Litostroj v **LJUBLJANI** deluje ansambel Ljubljanskih mažoret, ki nastopa na različnih prireditvah in prslavah. Njihov program je sestavljen iz paradnega figurativnega dela, v kratkem pa bodo naštudirale tudi celovečerni koncert. Nastopajo lahko s katerikoli kakovostnim pihalnim orkestrom ali zabavnim ansamblom. V skupini je do 35 deklet, ki imajo za različne točke pripravljene tudi različne obleke.

Letos mineva 80 let od začetkov kulturnega dela v **LOŠKEM POTOJKU**. Številno članstvo tamkajšnjega kulturnega društva Ivan Vrtačnik deluje v dramski, recitatorski, knjižnični, likovni in kino sekciji pa v dekliskem oktetu in moškem pevskem zboru. Med najuspešnejše šteje dramska sekcija, ki med letom naštudira več iger, zelo uspešna pa je tudi likovna sekcija.

Mariborska tekstilna tovarna v **MARIBORU** bo predvidoma letos izvozila za okoli 23 milijonov dolarjev svojih izdelkov. Lani so jih izvozili za

21,5 milijona dolarjev, svoje blago pa so prodali v 35 držav Evrope, Bližnjega in Daljnega vzhoda, ZDA in drugam. Letos povečujejo izvoz v skandinavske države, ZR Nemčijo in v Irak.

V **TAM** v **MARIBORU** pripravljajo za Sudan projekt avtobusa za težke razmere (slabe klimatske razmere, slabo vzdrževane ceste, prah). Projekt ni zanimiv samo za Sudan, temveč tudi za druge države. Avtobus bo dolg 12 metrov in bo imel 56 sedežev. Računajo, da bo stal od 50 do 60 tisoč dolarjev.

V **MARIBORU** je bilo 13. srečanje slovenskih lutkarjev. Ob tem pomembnem dogodku, ki je trajal teden dni, so v različnih mariborskih razstaviščih odprli vrsto razstav lutk in osnutkov znanih slovenskih avtorjev lutk. Ob tej priložnosti pa so bili tudi pogovori članov posameznih lutkovnih skupin z organizatorji in strokovnjaki.

V drevesnici Panonke v **MURSKI SOBOTI** so pripravili za izvoz pet tisoč sadnih sadik, predvsem jablane, za kupce iz Belgije. To je začetek dokaj donosnega posla, saj bodo letos ob pomoči nizozemskega partnerja prodali v ZR Nemčijo, Belgijo in na Nizozemsko 30 tisoč sadnih sadik, 50 tisoč pa jih bodo prodali na Nizozemsko v okviru kooperacijske pogodbe s partnerjem iz te države.

V **MURSKI SOBOTI** so se na ustanovnem občnem zboru sestali ljubitelji in gojitelji sobnih in zunanjih ptic in ustanovili društvo po zgledu beltinskega društva Slavček. Ob tej priložnosti so razpravljali o programu dela za letos. Poudarili so, da mora njihova osnovna skrb veljati zunanjim pticam,

zlasti še varstvu redkih vrst. V društvu je za zdaj 23 članov, predsednik pa je Karel Gjergak iz Polane.

V **NOVEM MESTU** so imeli že 11. teden dolenjskega cvička, ki sodi med najpomembnejše dolenjske etnološke in turistične prireditve. Ob tej priložnosti so podelili 133 diplom, 24 pohval in 64 priznanj. Društvo dolenjskih vinogradnikov, ki vključuje več kot 1500 članov iz brežiške, krške, novomeške, sevniške in trebanjske občine, je poleg degustacije lanskega pridelka pripravilo tudi več spremljajočih prireditev. V času tedna je 9.000 obiskovalcev popilo 16 tisoč litrov vina, snedlo 1.800 suhih klobas in 1.000 svinjskih krač.

Ribogojnica **POVODJE** ob Gmeljščici bo letos prodala tržišču 60 ton postrvi. Ribogojnica, ki letos praznuje 23-letnico, pa je najbolj znana po zarodu mladih sulcev. 30 samic in 6 samcev bo letos, ko je za vzrejo sulcev dobro leto, dalo 120 tisoč mladice, ki bodo do septembra, ko jih bodo odkupile ribiške družine, zrasle do velikosti sedmih centimetrov.

Z gostinsko-turističnim plesom so v **PTUJU** sklenili obsežen spored prireditev, združenih v prvi turistični teden. Ob tej priložnosti je bila v Ptujju kulnarična razstava, ki je odlično uspela, imeli so tudi razstavo spominkov in številna družabna srečanja.

Kranjsko hortikulturno društvo je na sadni plantaži Resje pri **PODVINU** organiziralo tradicionalni prikaz obrezovanja sadnega drevja. Poleg obrezovanja so si obiskovalci ogledali tudi plodove nekaterih starejših in novih sort jabolk ter se seznanili z njihovimi lastnostmi.

V sadovnjakih vipavskega kmetijskega kombinata pridelajo vsako leto tudi od štiri do šest tisoč ton hrušk. Doslej so imeli okrog 120 hektarov rodnih hruškovih nasadov, letos pa so se odločili, da bodo s sadikami hrušk posadili še 23 hektarov na območju med Vrtojbo in Mirnom na Goriškem. (Foto: Janez Zrnec)

osebnosti

Življenjsko sedemdesetletnico je slavil **EMIL FRELIH**, režiser številnih opernih uprizoritev doma in na tujem. Frelih je namreč eden redkih Slovencev, ki že leta potuje po vseh celinah in se uveljavlja kot gledališki scenograf, pisatelj in publicist.

Razen v Ljubljani in Mariboru je doslej režiral operna dela v vseh jugoslovanskih republikah, potem pa na Češkoslovaškem, v Bolgariji in v La Plati v Argentini.

Sedemdeset let izredno plodnega življenja je proslavil tudi odlični slovenski slikar **GABRIJEL STUPICA**. Od leta 1946 do upokojitve (1977) je bil profesor na ljubljanski akademiji, dvakrat tudi njen rektor. Najtehtnejši v njegovem slikarstvu so portreti in tihozitja, njegova dela pa visijo po muzejih, galerijah in v zasebnih zbirkah po vsej Jugoslaviji. Že leta 1966 je postal dopisni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu, leta 1977 pa še SAZU v Ljubljani. Za svoje obsežno delo je prejel nagrado AVNOJ, štiri Prešernove nagrade, jugoslovansko nacionalno nagrado Solomona R. Gugenheima, Jankovičovo nagrado, nagradi reškega Salona in mesta Ljubljane in zlato plaketo na 1. jugosl. likovnem trienalu v Beogradu.

Nagrado Društva slovenskih skladateljev je za leto 1982 prejel **TOMAŽ LORENZ**, violinist iz Ljubljane. Žiri, ki ga je soglasno izbrala, je takole zapisala: »Tomaž Lorenz sodi med tiste slovenske reproduktivne umetnike, ki se vedno z vso verno zavzemajo za izvedbo del slovenskih skladateljev. Njegov delež pri postvarjanju naše violinske literature je ogromen, pa naj gre za solistična, komorna ali orkestralna dela. Na njegovo pobudo so nastale številne skladbe. Slovenska dela je izvajal po vseh večjih mestih Jugoslavije, na koncertih, raznih festivalih, na radiu in televiziji, pa z njimi šel tudi na turnejo po raznih evropskih državah.«

Umril je nestor slovenske slavistike, raziskovalec slovenske literarne zgodovine, univerzitetni profesor, pisatelj in akademik **dr. ANTON SLODNJAK**. Rodil se je leta 1899 v Bodkovicah v Slovenskih goricah, slavistiko študiral v Ljubljani in leta 1925 promoviral. Bil je predavatelj na univerzah v Zagrebu, Ljubljani in Frankfurtu ob Maini, redni član SAZU, dopisni član JAZU in častni doktor zagrebške univerze. Že Slodnjakov Pregled slovenskega slovstva (1934) pomeni prelom s starejšim gledanjem na literaturo. Nato je objavil še knjige: Zgodovina slovenske literature (1958), Slovensko slovstvo (1968) ter Obrazi in dela slovenskega slovstva (1975). Sodeloval je pri Zgodovini slovenskega slovstva Slovenske matice, kot pisatelj pa je znan po trilogiji o Prešernu, Levstiku in Cankarju.

turistični vodnik

Plakat je na voljo pri Obalno kraški turistični poslovni skupnosti, 66320 Portorož, Senčna pot 10, tel. 066/73-054

Prospekt in načrt mesta Koper

Številnim propagandnim publikacijam slovenskih turističnih krajev se je pridružil prospekt Koper, ki ga dopolnjuje načrt mesta. Prospekt je formata 21 cm krat 21 cm in prinaša na šestih listih besedilo in barvne fotografije Koper z okoliškimi kulturnimi in naravnimi znamenitostmi. Izšel je v 50 tisoč izvodih, od tega 20 tisoč v slovenščini-italijanščini, 20 tisoč v nemščini-angleščini in 10 tisoč v nemščini-francoščini.

Tudi zgiban načrt mesta je enakih dimenzij. Vanj so poimenoma vrisane vse ulice in označeni večji stavbni kompleksi, kulturne vrednote in drugo. Načrt vsebuje seznam vseh ulic z oznako kvadrata, v katerem je ulica, razpredelnico poprečnih klimatskih podatkov ter skice Evrope z vrisanima Jugoslavijo in Slovenijo, skice Slovenije, Istre ter širšega koprškega območja. Besedilo v tujih jezikih je porazdeljeno enako kot pri prospektu.

Obe publikaciji je moč naročiti pri Turističnem društvu Koper, 66000 Koper, Ukmarjev trg 7, tel. 066/21-458.

Naslovna stran novega prospekta mesta Koper in njegove okolice

Prireditve v Sloveniji

V **PORTOROŽU** bo v začetku junija mednarodni TV festival pesmi in zabave, 4. junija bo v **MOŠKANJCIH** pri Ptuj republiško prvenstvo prosto letelih modelov, na **BLEDU** turnir v golfu za nagrade hotelov Golf in Park, v **ČRNOMLJU** pa Jurjevanje s kresovanjem. 5. junija bo v **DOBROVEM** v Brdih praznik češenj, 9. junija se v **ŠENTANELU** pri Prevaljah začne tridnevni kmečki praznik s kresovanjem srečanjem pevskih zborov, razstavo živine, prikazom kmečkih del, nastopi folklornih skupin in drugimi kulturnimi prireditvami, 11. junija pa bo na **BLEDU** 30. mednarodna regata. 13. junija se v **PREBOLDU** začne 5. turistično športni teden, od 17. do 19. junija bo na **BLEDU** mednarodno amatersko prvenstvo v golfu za seniorje in seniorke, 17. junija se v **LJUBLJANI** prične 15. mednarodni grafični bienale, 18. in 19. junija bo v **ŠENTVIDU** pri Stični kulturni teden združen s taborom slovenskih pevskih zborov, 19. junija pa bo v **GRADIŠČU** v Slovenskih goricah kmečki praznik 83. Z 19. junijem se v **POSTOJNI** pričnejo poletne kulturne prireditve, 20. junija se v **LJUBLJANI** prične 31. mednarodni poletni festival v Križankah, na **BLEDU** bo 20. junija prvi od osmih koncertov resne glasbe v cerkvi na otoku (ob ponedeljkih ob 17.30), od 23. do 25. junija pa bo v **LJUBLJANI** tradicionalna Ohcet 83.

Muzej v naravi

Med naravnimi zanimivostmi idrijske občine je prav gotovo najpomembnejši muzej v naravi – **DIVJE JEZERO**, v katerem prihaja do zares nenavadnih pojavov. Zanimiva in lepa pa je tudi okolica jezera, ki dobiva svoje vode iz zakrasele Črnovrške planote. Zasajena je namreč s silno redko floro, med katero je največ kranjskega jegljača.

Idrijski Mestni muzej, ki upravlja s tem območjem v neposredni bližini Idrije, ima v načrtu odpiranje novih steza, ki bodo dobile naziv »pot naravoslovcev«.

Divje jezero, do katerega je pristop prost, pa je vsekakor največja geološka in botanična zanimivost idrijske občine. Je 70 metrov dolgo in 40 metrov široko, torej sodi med največje kraške izvire. Voda priteka vanj iz strmega podzemeljskega rova, ki so ga doslej raziskali do 83 metrov globine. Društvo za raziskavo kraških jam oziroma njegova ljubljanska sekcija za podvodne raziskave, ki si že nekaj let utira pot proti dnu Divjega jezera, je v njegovih vodah naletela na bogato jamsko favno; med njo je odkrila tudi proteusa – človeško ribico. Jezero, katerega raziskovanje sodi med najzahtevnejše tovrstne podvige na svetu, je zanimivo tudi po drugi plati. Iz njega občasno bruhajo ogromne količine vode, ki se po Jezerci (ta je naša najkrajša površinsko tekoča reka) po 55 metrih zliva v Idrijco. Posebnost Divjega jezera je tudi, da se ta vodotok, ob visokih vodah, obrne: takrat začne Idrijca po Jezerci pritekati v Divje jezero, ki tedaj deluje kot požiralnik.

Plakat slovenske obale

V likovno propagandno predstavitev slovenske obale z Lipico se vključuje tudi barvni plakat velikosti 67,5 cm krat 98,5 cm. Zgornjo polovico površine zavzema zračni posnetek obale v smeri Portorož–Koper, v spodnjem delu pa je 8 sličic z najrazličnejšimi motivi in grafični znak obale, sestavljen iz imen krajev Portorož, Lipica, Koper, Izola in Piran.

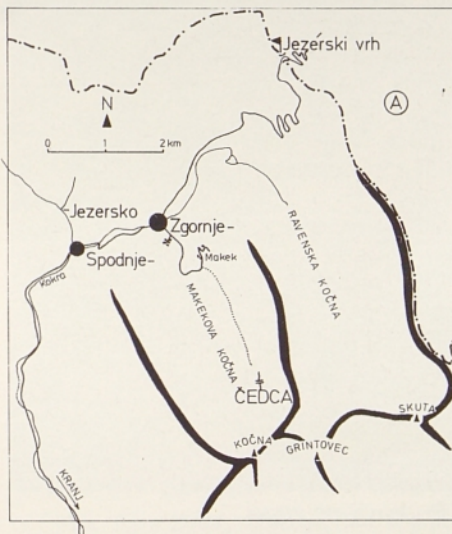
Čedca

Kadar nanese beseda na slovenske slapove, se najprej spomnimo na Savico, Boko, slap Savinje ali Peričnik, vendar med najbolj znanimi slapovi ni najvišjega! To gotovo preseneča, saj je ravno višina pri vrednotenju slapov zelo pomembna.

Višine večine slapov v Sloveniji so izmerili delavci Zavoda SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine. V letu 1980 so se lotili najbolj znanih slapov, med katerimi je bila najvišja Boka pri Bovcu, kjer pada voda v mogočnem in širokem pramenu 106 m globoko. V letih 1981/82 pa so prišli na vrsto še manj obiskani slapovi. Večina jih je skritih v težje dostopnih soteskah, kjer pokažejo svojo lepoto le tistim ljubiteljem narave, ki so vajeni samotnih brezpotij. Zato je bilo še toliko večje presenečenje merjenje Čedce, po markirani poti dostopnega slapa v zatrepu Makekove Kočne, saj se je izkazalo, da je s 130 metri najvišji dosedaj znani slovenski slap.

Kako pridemo do Čedce? Iz Kranja se zapeljemo do Zgornjega Jezerskega, kjer zavijemo desno v Makekovo Kočno, slikovito ledeniško dolino, ki jo zaključujejo nazobčani grebeni Sa-

naravni zakladi slovenije

vinjskih ali Kamniških Alp. V spodnjem delu je dolina še široka, cesta nas vodi mimo mogočne kmetije navkreber skozi gozd do smučišča. Mimogrede si lahko ogledamo še debelo tiso pri Makeku, sicer pa nadaljujemo pot peš proti Čedci. Skromen napis pri smučišču nas usmeri na pot, označeno s planinskimi markacijami. Zložno se dviguje skozi gozd, postopoma pa se drevje umika ruševju, tako da se odpirajo vedno obsežnejši razgledi na divje razbrazdane stene. Ko steza preide na prodišče ob hudourniku, že zagledamo mogočno rdečkasto steno s slapom. Po prijetnem polurnem sprehodu smo na cilju: zdaj lahko doživljamo ozek vodni pramen, s katerim se poigrava veter. Vodno zaledje predstavlja snežišče v krnici pod Kočno, zato slap zlasti poleti ni zelo vodnat in je morda to vzrok, da je bila Čedca dosedaj znana v glavnem le domačinom in alpinistom. Ustje slapa je široko in koritasto, kar priča o nekdanjem, močnejšem ledeniškem odtoku. Nato pada voda čez mogočno steno, ki je nastala s prelomom. Prvih 70 m je slap prosto padajoč, preostalih 60 m pa drsi ob steni.

Namesto suhoparnega opisa vam svetujem: zapeljite se na Jezersko in si med prijetnim sprehodom oglejte še najvišji slovenski slap!

Peter Skoberne

Čedca, 130 metrov visok slap, blizu Jezerskega

slovenija
v
mojem
objektivu

Priprava na zimo

Melanholija na polju

Na kmečkem dvorišču

Rodna gruda

II 130327

Slovenija

english section

Letters to the Editor

Dear Sirs,

I am forwarding an International Money Order for future issues of the magazine. Please adjust my subscription.

I do enjoy reading your magazine and look forward to each new issue. I was born in Zgornja Sorica in Slovenia and am always pleased to see pictures of that beautiful part of Slovenia and to read articles about Sorica. Thank you and keep up the good work. Sincerely

Mrs. Rose Slábe, Chicago, Ill., U.S.A.

Gentlemen:

I am a daughter of Mrs. Frances Plevnik, age 89, of Cleveland, Ohio, USA. She has been a longtime subscriber of your wonderful publication and looks forward to every issue. My father Joseph Plevnik came from the Rojškova hiša of Sp. Kašelj, born there March 12, 1877.

It has been most interesting for our family to have Dr. John P. Nielsen of New York City, whose mother was Paula Plevnik Seseck, document a genealogical structure of the descendants of the Rojškova hiša; at least 250 descendants of Janez Plevnik born 1834.

We are enclosing a check to cover costs to renew the subscription, cost of the book, and a donation for a few words in your next issue to remember the birthdate of Joseph Plevnik, a truly proud Slovenian (March 12, 1877 — June 22, 1953).

Frances Plevnik, Cleveland, O., U.S.A.

Dear Sirs:

I am sorry to report that our dear mother — Angela Resner of Grand Haven, Mich., passed away last June 1st, 1982, at the age of 82. She enjoyed your magazine very much all these years — and I being the eldest daughter

enjoyed reading the English section.

I cannot read Slovenian, but enjoy reading about the native land of my dear Mother & Father. They were both such loving and caring people — both were loved by the family and everyone who ever knew them.

Our second son already visited Slovenia and so has my niece while both were in Universities; and they both were shown the schools and churches that their grand-mother — Angela (Rupar) Resner attended and places where she was born and was familiar with! How proud she was to have her grandchildren be able to see her only living sister and the many cousins we still have in the Ljubljana and Rob area!

Thanks for printing some of the village history about Krvava peč, Rob etc. When she left for the U.S., it was in 1922; after WW I — at the age of 22 — to get married to my Dad; the youngest of 5 sisters. She remembered when there were about 35 families in Krvava peč. She was never able to make a return visit. I hope that someday I can visit the area — and see the many cousins that were so gracious to my niece and our son when they were there about 5 years ago. Thank you so much and keep us informed about Slovenia! Also would like to know if there is a English book about the History of Slovenians that I could buy anywhere in the U.S.? My parents were active in the S.N.P.J., were officers — but the Slovenian population in the western part of Michigan is very small. Sincerely,

Angie Despelder, Troy, Mich., U.S.A.

Dear Editor:

Maybe some of our Rodna Gruda readers would be interested in hearing what we are doing to perpetuate our Slovenian Heritage here in the States. Our S.N.P.J. Slovenefest is one. Not only do we have the Slovenefest

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad, Cankarjeva 1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana

Editors: Jože Prešeren (Editor-in-Chief) and Jagoda Vigele.

English translation: Milena Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and 9 are published together as a double issue.

Yearly subscription for overseas countries is 11.—U.S., 13.—Canadian or 10.—Australian dollars. Payment can be made direct to our Account. No. 50100-620-010-32002-2818/5 at Ljubljanska banka, or by international money order, or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica« — in a registered letter.

Part of the festival grounds featuring some of the consessioners

The Penn-Ohio Button Box players

Part of the SNPJ — Slovenefest committee, taken on the grounds during the festival

but we have our own Slovenian Heritage Room. We have a beautiful room featuring our Slovenian artifacts. The room is open to the public on Sundays and special occasions during the summer months. We have had many visitors who have come from near and far to visit our Slovenian Museum.

Enclosed are a few photos taken at our "First S.N.P.J. Slovenefest" last September. The Slovenefest was such a success that we will be having an annual S.N.P.J. Slovenefest at the Recreation Center (Campsite), S.N.P.J. Borough, Pennsylvania. This year our festival will fall on the second week end in July and thereafter. We will have a three day celebration featuring all the Slovenian circles, button box players and orchestras every hour on the hour during the festival. There will be plenty of Slovenian food, music, entertainment, art exhibits, crafts, and rides available right on our grounds at the Campsite.

Our Festmaster, Frank Yankovic, will open up our festivities at the start of the festival. On Friday we will be featuring Senior Citizens Day, Saturday will be Family Day, and Sunday will be Slovenian Day. On Sunday we will have a first for the S.N.P.J. Borough, our Mayor Joseph Cvetas will perform a double wedding ceremony during the Slovenefest. This year promises to be bigger and better than last year.

We will also be celebrating the Sixth Anniversary of the S.N.P.J. Borough.

Sincerely,
Jennie Gorjanc,
 Secretary Slovenefest Committee
 Highland Hts., Ohio

A Slovenian Portrait

Last of the Clog Makers

When one thinks of clogs, Holland readily comes to mind, or perhaps Sweden. But in a village up in the northwest corner of Slovenia, near the point where Yugoslavia touches Austria and Italy, a lone clog-maker, too, practices the craft.

Around the time of the First World War wooden clogs were the common footwear for shepherds and farmers who lived around Ratece. They were practical, easy to clean, and could be had little money. Back then regular shoes cost 100 dinars, but hand-carved wooden clog soles, to which a person could attach his own leather uppers, cost only 10 dinars. A kilo of bread

went for 3 dinars, to put those figures in the perspective of that time.

When Jakob Oman was a boy, there was a clog maker (coklar) in the village. From him he learned, and has, himself, been at it for more than 35 years. For Oman it's been spare time work-not a living. He's a farmer with land on both sides of the Yugoslav-Italian border, and from spring until fall it requires all his time. When winter comes on, he has fewer chores and passes some of his hours with the pleasure of woodworking.

Once a practicality, Oman's clogs are now a luxury

The soles are hand-carved from blocks of fresh maple or beechwood which have been cooked a bit in water to keep the from chipping. The uppers are woven of moistened, thinly split lachwood strips, and they are secured to the sole with tiny wooden wedge-shaped pegs. A pair of clogs involves some twenty hours of labor, "... and that doesn't count going to the forest to collect the wood. I get 2,000 dinars (around \$ 25.00) for a pair. At that price they are a luxury item here, but still I receive a very minimal wage for all my hours of work."

He produces only six or eight pairs each winter, each faithfully crafted in the age-old way. Jakob Oman is the last of the clog makers here. In his words, "Wouldn't it be a pity if I take this craft to my grave?"

Text and photo by Charlotte Anderson

Health-Spa Tourism in Slovenia

In recent years Slovenia's health-spas have been playing an increasingly important part in the republic's tourist industry. These health-spas are based on the available sources of thermal springs and mineral waters. Statistical data prove that over the last few years there has been a large increase in the number of visitors to Slovene health-spas, although the latter's capacities have not increased significantly.

These Slovene natural health-spas, which are more united than they used to be, are visited not only by domestic tourists and convalescents, but also by numerous foreigners, desirous of good health, as well as of recreation and relaxation. Today, the latter represent an important factor in the maintenance of the health of the individual and society as a whole.

Traditionally, it was on the basis of health-spas that tourism began in Slovenia. Once it was papers signed by eminent doctors that proved the qualifications of a town or other centre as a health-spa for tourists (it was in this way that the towns of Bled and Opatija began their touristic careers). Nowadays the modern health-spas of Slovenia can provide a lot more than their basic function, the health treatment of convalescents and the chronically ill, might imply. To this purpose such health-spas can make the best use of their complete infrastructures, their attractive, pleasantly green and relaxing environments, as well as their regular cultural and historically-connected events.

It was during the post-war years that the basic criteria for a tourist centre changed. It was sufficient that a hotel was opened in a town or village, and the latter was able, more or less on its own initiative, to call itself a tourist centre.

It would appear that today we are, at least partially, returning to the earlier criteria, although interpreting them more broadly. To the basic climatic conditions we have added the health-treatment and recreational facilities which are an indispensable part of all hotel facilities.

Even seaside resorts have, nowadays, to offer more than just the sea, sunshine, and hotel accommodation. Tourists are all the more interested in health treatment and recreational facilities, which are extra to all the usual facilities.

Slovenia has got exceptionally good conditions for the development of a broader kind of health-spa tourism,

as it has excellent climatic conditions. To this can be added the numerous sources of thermal water, which are an invaluable extra gift of Nature. Other factors which give particular emphasis to the climatic virtues of Slovenia are the latter's vast forests and other green areas, extensive regions without any centres of polluting industry, the excellent mixing of alpine and maritime air streams, and the cleaning of air streams above the Karst region.

It can certainly be said that none of these possibilities have been fully exploited yet. This is particularly true for certain areas in Slovenia (on the Karst, and in wooded regions), which possess few hotels, good roads and other facilities for tourists. One example of such an area is the valley which lies between Čičarija and Brkini, which has an exceptionally good climate (ideal for asthmatics), as well as a very attractive natural environment. The good climatic conditions of the Nova gorica area are not as fully exploited as they might be, not to mention the Cerknica area, which has a great deal to offer to tourists.

The development of tourism in Slovenia should be based not only on the littoral and alpine (skiing) regions, but should also take into account the extensive possibilities made available by good climatic conditions and the existing health-spas. Of course such inland resorts must also have all the necessary facilities and qualified staff to run them.

In the years after the last war the term "climatic health-resort" was often forgotten. In more recent years, however, there has been a return to this expression, which is freely used to advertise the good health-giving properties of the local climate as an important factor in what such resorts have to offer, at a time when tourists have become more demanding than they used to be.

Eleven Natural Health-Spas in Slovenia

Within the framework of the association of Slovene natural health-spas, whose status has been confirmed by the competent authorities at republic level, the indications and contraindications for convalescents at individual health-spas have been defined. These definitions have also been fully confirmed by the Health Community of Slovenia.

Atomske Toplice — Podčetrtek

The health-spa of Atomske Toplice lies at a height of 220 metres above sea level, in the Upper Obsotelj area, next to the River Sotla and the west-

ern foothills of Rudnica. Atomske Toplice are linked by rail to Celje (40 km), Ljubljana (140 km), Maribor, Austria and Zagreb. They are also linked by road with Maribor (60 km), Celje (40 km), Ljubljana (110 km), and, via Kumrovec, with Zagreb (59 km).

In the B-category Atomske Toplice Hotel there is overnight accommodation for 235 guests, with fifty more beds in the building next to the swimming-pool.

Indications: all kinds of rheumatic conditions, diseases of the skin, circulatory diseases, neurological disorders, endocrine disorders, and status after trauma to the locomotory system.

Čateške Toplice

The thermal springs of Čateške Toplice lie at an altitude of 142 m above sea level, on the right bank of the River Sava, not far from the latter's confluence with the River Krka, beneath the northern foothills of the Gorjanci mountains. Čateške Toplice are not far from Brežice.

Čateške toplice are linked via the motorway with Ljubljana (103 km) and Zagreb (35 km), and are 207 km from Trieste.

The thermal springs were first discovered in the year 1797. Later they were sealed up, but in the year 1854 they were put into use once again. The facilities of this spa have been built up and modernized gradually over the years.

Capacity of the spa: the "Petrol" Motel has overnight accommodation for 60 guests, and the B-Category "Terme" Hotel has a total of 300 beds. The "Zdraviliški dom" hotel, which is also of "B" Category, has 120 beds, and there are bungalows with room for 55 guests.

Indications: rheumatic diseases of the locomotory system, post-operative conditions and convalescence after damage to the locomotory system.

Dobrna

The health-resort of Dobrna lies 20 km from Celje, at a height of 395 m above sea level. The nearest railway-station is at Celje. There are several regular buses from Dobrna to Celje and vice versa every day.

The Dobrna health-resort was mentioned as early as in the year 1582, in the records of the Neuhaus Inn — as "Toplice". In the year 1624 Matija Gačnik renovated the buildings and built a public swimming-bath. This is recorded on a marble plaque, which is still built into the walls of the swimming-pool.

Capacity: Hotel Dobrna, B-Category, 222 beds; Hotel "Zdraviliški dom", C-Category, 145 beds, and Hotel Zagreb, C-Category, 78 beds.

Indications: gynaecological conditions, treatment of the locomotory system, all kinds of rheumatic conditions, mild cardiac illnesses and diseases of the circulation, treatment of psychoneurotic conditions.

Dolenjske Toplice

The health-spa of Dolenjske toplice is surrounded by pinewoods and hills covered with vineyards, and lies in the village of the same name, at a height of 179 m above sea level, with an excellent, mild, pre-Alpine climate. It is 12 km by road from Novo mesto, where there is a railway-station and a larger bus-station. Dolenjske Toplice are 69 km from Ljubljana, and 76 km from Zagreb. The healing properties of the springs were already known in the Fourteenth Century, when the foundations for the spa were laid down by Prince Ivan Vajkard Auersberg.

Capacity: the B-category hotel "Kopališki dom" has 163 beds, whereas the other hotel "Zdraviliški dom", also of B-category, has overnight accommodation for 67 guests.

Indications: rheumatic conditions, treatment after trauma to and operations on the locomotory system, when medical rehabilitation is needed; the healing of scars after operations, gynaecological conditions (chronic infection of the ovaries and uterus, hormone dysfunction, post-operative gynaecological conditions), neurological conditions and diseases of the veins.

Laško Spa

Laško is a pleasant little town, which stands next to the lower reaches of the River Savinja. It lies at a height of 232 metres above sea level, and is 85 km distant from Ljubljana, 68 km from Maribor, 11 km from Celje and 90 km from Zagreb. It is easily reached by rail or by a modern road.

The main buildings of Laško Spa were built over the years 1852 to 1856. For many years it was one of the most well-known places for treatment with thermal spring-water. It was very badly damaged during the two world wars, but has been completely rebuilt and modernized, and turned into an Institute for Medical Rehabilitation.

Capacity: the "Zdravilišče" Hotel, of B-category, and its two annexes, Vila Debro, Vila Rečica, with accommodation for a total of 364 visitors.

Indications: conditions after trauma and operations on the locomotory system, conditions after burns, with deformation and functional disability of the limbs, nervous diseases, rheumatic conditions, and the treatment of diseased veins and circulatory difficulties.

Moravske toplice

The health-spa of Moravske toplice is situated on the edge of the broad Pomurje plain, next to the southern foothills of the Goričko Hills. The spa is at a height of 186 metres above sea level, and is just a stone's throw from the village of Moravci. The climate here is a mild continental one.

The spa is linked to Murska Sobota by regular bus-routes. There are buses every hour on the Murska Sobota—Moravci—Bogojina—Lendava route and vice versa. Via Murska Sobota there are regular bus connections with Ljubljana (200 km), Zagreb (157 km) and Maribor (51 km).

The village of Moravci was first mentioned in the year 1587, after the Turkish raids. In 1960, during the search for oil, abundant sources of thermal water were discovered there at a depth of 300 m. Since then the thermal springs have been used as the basis for the establishment of a natural health-spa.

Capacity: the modern, B-category "Termal" Hotel, which can accommodate 250 visitors. As well as this there is room for 150 guests in holiday houses.

Indications: rheumatic conditions, skin diseases, post-operative conditions after trauma to the locomotory system, with dysfunctions of the system.

Specific contraindications: due to the relatively high temperature of the thermal water, the latter is not suitable for the treatment of patients with nervous conditions and cardiovascular disorders.

Ptujske toplice

Ptuj, with its many historical and cultural monuments, its castle and its extensive museum collections is one of Slovenia's real pearls. And in the direct vicinity of the town is the new touristic-recreational centre of Ptuj-ske toplice.

Capacity: the C-category Hotel "Petovio", with accommodation for 56 guests, and its annex, Beli križ, also C-category, with 20 beds.

Indications: rheumatic conditions, conditions after trauma to or operations on the locomotory system, and neurological conditions, trauma and diseases of the peripheral nerves).

Radenska — Radenci

The health-spa of Radenska, Radenci is situated in north-east Slovenia, at a height of 208 metres above sea level. It lies among the foot-hills of Slovenske gorice, on the right bank of the River Mura. It is also near the Yugoslav-Austrian and Yugoslav-Hungarian borders. In the Radenci area the pre-Alpine climate is in transition to a mild continental one.

The town of Radenci is connected by a good road via Radgona with Maribor (45 km) and Ljubljana (180 km), and via Murska Sobota or Ljutomer—Ormož with Zagreb (135 km). There are regular bus connections with Ljubljana, with bus connections every hour for Maribor. The natural springs at Radenci were first discovered in the year 1833. The first official analysis, with indications for treatment with mineral water, was carried out in 1871. After the Second World War the Radenci health-spa was thoroughly modernized and developed. It's 100 years since the first visitors, 79 in number, were received there in the year 1882.

This important jubilee is certainly a very significant one in the history of health-spas in Slovenia. The Radenci health-spa is now one of Slovenia's and Yugoslavia's major health resorts. It is well-known for the high standard of its medical staff, and also for the high level of satisfaction of its visitors. Radenci is the major touristic centre of north-east Slovenia, and as such responsible for the development of tourism is this area. It has accommodation for as many as 1500 visitors, and room in its restaurants for 8000 guests.

The medical staff at the Radenci health-spa are specialized for the diagnosis and treatment of conditions of the heart and circulation, for rehabilitation after myocardial infarcts, angina pectoris and other cardiac diseases. In this field a lot of progress has been made, particularly in the exchange of experience in the field of cardiology. There are plenty of facilities at Radenci for those who are keen on sport and recreation, both for patients needing longer treatment as well as for tourists who come to spend the day here. There are swimming-pools, a sauna, minigolf, tennis-courts, a keep-fit course, ball-game areas, just to mention some of the facilities. The mineral water of Radenci, known as "Radenska", with the three red hearts, has carried the name of this famous health-spa to all parts of the world. "Radenska" mineral-water is very refreshing and good for the health, and with its natural CO₂

and mineral content is one of the best mineral waters in Europe.

If one is staying at Radenci one can take part in some of the numerous trips around north-east Slovenia, which are organized by the health-spa enterprise. There are trips around Pomurje, to Kapela, and the nearby lakes (Negovsko, Bukoviško and Blaguško jezero), to Lendava, Moravci and Banovci. One can also visit various cultural-historical monuments, go for picnics, take part in various sports competitions, and go to tea-parties with games. On Sunday mornings there are various vocal and instrumental concerts, and there are also various permanent exhibitions, as well as evening entertainments. Walks through the Radenci park are very pleasant, too.

In the vicinity of Radenci one can also go hunting, for instance for hares, pheasants, partridges, quails, and deer. The pleasant nearby woods are, during the season, full of all kinds of mushrooms, and there are plenty of fish for keen fishermen to catch in the River Mura and the nearby lakes.

Rogaška Slatina

The health-spa of Rogaška Slatina lies at a height of 228 metres above sea level. It has a mild pre-Alpine climate, and is situated not far from Rogatec, whence its name comes. To the north the valley is hemmed in by the mighty forests of Boč (980 m) and Plešivec (832 m), as well as by Donačka gora, to the east. Towards the south and the west the valley mingles with low hills, covered with vineyards, fields and meadows.

Rogaška Slatina lies not far from the Celje—Globoč—Zabok—Zagreb railway-line. It also has good road connections with Celje (33 km), Maribor (49 km), Ljubljana (108 km) and Zagreb (92 km).

The mineral springs at Rogaška Slatina were first mentioned in historical sources more than 300 years ago. It was in the years 1685 and 1687 that the medical expert from Maribor, Grundel, first scientifically established the health-giving properties of the Rogaška spring-water, in his extensive book "Roitschocrene".

Capacity: the A-category Hotel "Donat" has 208 beds, the C-category "Park" Hotel has 50 beds, the "Slovenski dom" hotel, of B-category, has 115 beds, the B-category Hotel Soča has 81 beds, the B-category Hotel Styria has 73 beds, the "Zdraviliški dom" hotel, of C-category, has 188 beds, the D-category "Beograjski dom" hotel has 91 beds, the C-category Hotel "Boč" has 56 beds, the

C-category "Ljubljanski dom" hotel has 56 beds, the C-category "Zagreški dom" hotel has 111 beds, the D-category "Slatinski dom" hotel has 66 beds, the D-category "Strossmayer dom" hotel has 103 beds, the Hotel "Turist" of D-category, has 55 beds, and the Hotel "Trst", of D-category, has 34 beds.

Indications: diseases of the aesophagus, diseases of the stomach and the duodenum, disease of the intestines, conditions of the liver, gall-bladder, and pancreas, metabolic disorders and other diseases.

Specific contraindications: infections and functional disorders of the organs of digestion, connected with neoplasms or of mechanical origin.

Šmarješke toplice

The Šmarješke toplice health-resort lies in an enclosed valley, surrounded by the hills of Dolenjsko, at a height of 169 m. The climate here is a mild, pre-Alpine one. It is situated 12 km from Novo mesto, where there is a railway station and a bus-station.

The springs of Šmarješke toplice have been known since the Middle Ages. The first written records date from the year 1740, whereas the first records of the indications for the healing properties of the spring waters date from the year 1800. The health-spa was modernized after 1945.

Capacity: the B-category "Šmarješke toplice" Hotel, with accommodation for 100 guests, and a tourist village with 40 beds.

Indications: psychonervous conditions with corporeal symptomatics, treatment of post-traumatic and post-operative conditions of the locomotory system, degenerative conditions of the heart muscles, treatment of peripheral circulatory conditions due to various causes, labile hypertension, post-traumatic conditions and diseases of the peripheral nervous system, musculoskeletal and connective tissue disorders.

Topolšica Health-spa

Topolšica health-spa is situated 10 km from Titovo Velenje, at a height of 395 m above sea level. It has excellent thermal springs, in a beautiful natural environment. There is overnight accommodation for 50 visitors in single-bedded and twin-bedded rooms.

There are very good conditions for health-treatment, recreation, relaxation and entertainment at Topolšica, which has a mid-Alpine climate.

Indications: post-traumatic and post-operative conditions of the locomotory system, complications after

trauma in the form of reflex dystrophies, conditions after serious burns with dermogenic contractures, degenerative conditions of the joints and spine, labile hypertension, neuromuscular diseases, and the rehabilitation of respiratory disorders.

From Roman Times to Modern Days

Some of our mineral and thermal springs were known already in Roman and even pre-Roman times. (Rimske toplice, Šmarješke toplice, Kotlje, Dobrna, Laško and Rogaška Slatina). In the Middle Ages many of these springs were forgotten, and were only rediscovered later. The iron-rich springs at Bled (Hotel Toplice) were already known in the Middle Ages.

Dolenjske toplice were first mentioned in the Thirteenth Century. The "Prince's Bath" was laid out in the Seventeenth Century. The first modern catchments were built at Laško in the last century. At that time the thermal-spring swimming-pool at the Hotel Palace in Portorož was built. The first more permanent building was erected at Šmarješke toplice in the year 1790, although these thermal springs were already known in the Middle Ages. Čateške Toplice were first discovered in the year 1797, and were rediscovered in 1854. Already Valvasor wrote about Medijske toplice. Dobrna, which was formerly called Toplice, was first mentioned in the year 1414, whereas the regular treatment of patients started at the end of the Sixteenth Century. The Topolščica springs were used for their health-giving properties already in the Sixteenth Century, and were opened to the general public in the year 1836. The Rogaška Slatina mineral-water has been drunk for many centuries; its health-giving properties were mentioned already in the Seventeenth Century. The "Donat" source was discovered in the year 1908, and new strong springs were found there after the last war, in the year 1952. Radenci was a famed health-spa already in the last century, the first source being found in the year 1836, and the first well being successfully driven in the year 1869. The symbol of "three hearts" has been in use since the year 1937.

All the other thermal springs were discovered mainly after the Second World War, often during drilling for oil: Petišovci in 1965, Moravci in 1960, as well as Banovci and Ptuj. "Atomske toplice" started to become famous at the start of the 1960's.

The Story of Ljubljana's First and Most Famous Skyscraper

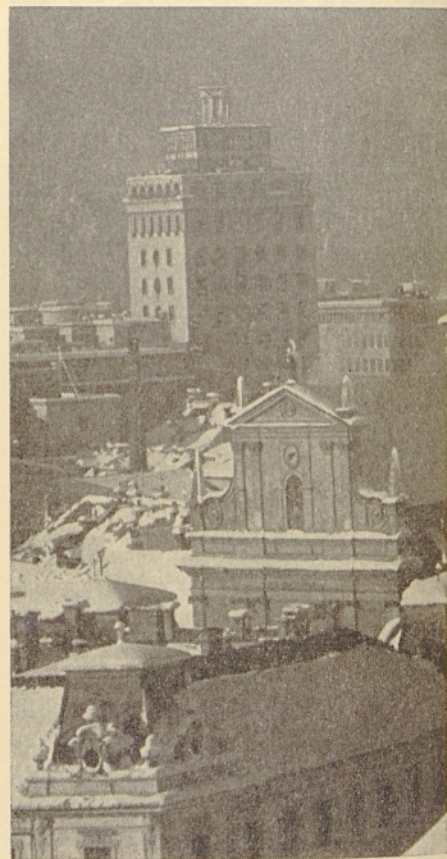
It would be hard to imagine Ljubljana without its famous skyscraper on the corner of Titova cesta and Kidričeva ulica, just as hard as it is to imagine Ljubljana without its castle. Maybe at the time of its construction the skyscraper's greatest opponents, who were against the building of modern structures in the Slovene capital, were worried that this new architectural acquisition might surpass in fame Ljubljana's castle, but nowadays one thing is quite clear: both of these two buildings give the city a particular charm.

However, not many people know that this year Ljubljana's first skyscraper will be celebrating its fiftieth anniversary. Its construction was begun in the year 1930, in the same year that a start was made to the building of the world-famous Empire State Building in New York. The construction of Ljubljana's skyscraper was completed in a record short time of two years. Many of the members of Ljubljana's older generation can still recall the grand opening ceremony, a great event, which brought the spirit of modern architecture into the capital of Slovenia — along the lines of American architecture, of course — and meant the first step in efforts to make the city of Ljubljana more of a metropolis.

A technical marvel of its age

A jump back in time to fifty years ago provides a fascinating glimpse of history. This important building was opened on February 22nd, 1933, when the famous roof-top restaurant had been completed. Anyone who had had anything to do with the skyscraper's construction took part in the opening ceremony: from the representatives of the Institute for Pensions, who financed the building's construction, to the owners of Ljubljana's Construction Enterprise, which took the main responsibility for the building works, which were of an exceptionally high quality even for today's standards, and the representatives of the Slovene and Yugoslav press. Certainly the most important participant in the opening ceremony was the skyscraper's designer, the well-known architect Vladimir Subic, who, as he

said in his speech during the ceremony, had "poured out his whole artistic soul into this enormous work, so that the building should be the most beautiful and grandest building in all of Yugoslavia, and be able to compete with every similar building on the continent of Europe". There were certainly a lot of things of which this new architectural giant could be proud. The impressive entrance hall with walls covered in black marble from Podpeč and decorated with four bronze heads made by the sculptor Fran Gorše, made a strong impression on visitors, as well as the light built into the stone wall. Visitors were no less strongly impressed by the mighty spiral staircase, which is so impressive that "just a look at it takes over all our senses", as one of the reporters of that time wrote in the daily paper "Slovenski narod". And what an excitement it was to travel with the lift, which took one up to the top of

The panorama of Ljubljana cannot, even today, be imagined without the city's first skyscraper.

the skyscraper in just thirty seconds. This is not to mention the telescopic view for viewing the city and its vicinity, as well as the Seifert billiard-tables at the very top of the famous building.

There were certainly a few anxious moments. The tenants of the flats in the skyscraper, who were mainly from

the upper classes of Ljubljana, since the management of the Institute for Pensions had made sure that its investors would receive a good return for their money, were particularly worried by the question of whether there would be a lot of noise at night when merrymakers visiting the rooftop restaurant would be returning home.

However, it soon became clear that such worries were unnecessary, for the sound insulation was good, and the stairs were closed to café-visitors by the manager himself.

A lot of people in Ljubljana were worried about the results of central heating of the skyscraper: what would happen to the smoke, since the heating of such a building is no joke. However there was comfort for such worriers, too: the boilers were heated by oil (the planners had decided that it would be impossible for coal-waggon and dust-carts for collecting ash to keep stopping on Ljubljana's most heavily-trafficked street), so that they burnt without causing smoke. The result was that only water vapour came out of the chimney, which was hidden in a little annex on the twelfth floor.

Visitors were full of praise for the central heating, which heated all the rooms in the building night and day, including those for the servants. There were many other technical innovations in the skyscraper, among which particular mention should be made of the lightning conductor, which was made by the university professor Horvat himself, as well as of the ventilation which was hidden in the columns of the arcades of the eleventh floor. A special pump increased the pressure of the water supply so that drinking-water could be supplied to quench the thirst of card-players and billiard-players in the two highest, englazed floors.

As though time had stood still

Although the times when the people of Ljubljana could proudly point to the first skyscraper as the highest building of their city are long past, the skyscraper remains an excellent example of Slovene building skills. Its investor, the Institute for Pensions, has earned for itself an important place in the history of Slovene architecture. This institute deserves special praise, so say today's experts, because of the way it began this investment, with the use of mod-

ern methods and taking into consideration the widest interest of the city. There was a competition for designs, one of the first in Slovenia, and the design submitted by Architect Šubic was chosen as the most successful one. New reinforced-concrete technology was used to build the skyscraper, but the appearance of the building was enlivened by decorative techniques, by means of the two top floors which are entirely glazed, and by the means of the little chapel or tower at the very top of the skyscraper. There is also strong evidence of the influence of the famous architect Plečnik's ideas in the design of this, the most modern building in the capital of Slovenia at that time.

What do today's experts think of Ljubljana's first skyscraper? "It represents the first step in the realization of a broader urbanistic concept of a modern city centre", says Peter Krečič, the director of Ljubljana's architectural museum. "It was — and still is — a prestigious building with prestigious office premises and flats, with rented flats which still possess an exceptionally high quality even by today's standards. Although the dominant height of Ljubljana's first skyscraper has become lost among the many other skyscrapers built in later years, a picture-postcard view of Ljubljana is not complete without it. Since it is a monument of the first category, it would be right that the organizations for the preservation of historical monuments pay more attention to it, although, due to the excellent quality of its construction, it has been practically spared by the ravages of time".

Even today it is almost as though time has stood still in Ljubljana's most famous building. This is particularly true of the restaurant and café on the top of the building, where every morning gather Ljubljana's retired doctors, lawyers, and travelling salesmen, who all like to recall the days when Ljubljana got its first skyscraper. Yes, they nod in agreement, the rooftop restaurant, once the smartest in all of Yugoslavia, is, in spite of the changes wrought in fifty years, with its well-made equipment and its particularly good service still what it used to be. The only thing that's missing is the music of the saloon orchestra, which used, decades ago, to provide such fine entertainment. The reputation of this famous café in this even more famous building has been enhanced by the programme "Meeting in the Skyscraper", which is regularly recorded for older viewers by Ljubljana's Radio-Television enterprise.

The television team certainly struck the right chords when they chose the Skyscraper's café for its regular programme. This is even more true if one takes into account that this programme is aimed at those who were, at the time when Ljubljana's first skyscraper was being built, at the peak of their creative powers.

Darka Zvonar

PÁGINA EN ESPAÑOL

Yacimientos carboníferos en Eslovenia

El Instituto esloveno de geología ha publicado hace poco de esto que Eslovenia tiene un futuro promisorio en cuanto a carbón se refiere. Además ha puesto a disposición de la opinión pública todos los datos concernientes a la investigación y descubrimientos de yacimientos como así también sobre la explotación que realiza Eslovenia en estos últimos años. Los resultados de las citadas investigaciones han demostrado que Eslovenia tiene reservas carboníferas una vez más como las que se conocía hasta ahora. Según datos del año 1976 Eslovenia tenía alrededor de 800 millones de toneladas de carbón virgen, sin embargo los últimos datos obtenidos nos demuestran que hay nada menos que 400 millones más de ton. de carbón como el calculado.

Según datos recientes, las investigaciones realizadas nos dicen que Eslovenia tiene 53 millones más de toneladas de lignito como el antes calculado. De éstos casi 48 millones de ton. solamente en Globoko cerca de Brežice y 5 mill. de ton. en Ilirska Bistrica. Además de éstos también creen haber descubierto un yacimiento en el llano de Petišovo, cerca de Lendava, donde habría alrededor de 131 millones de ton. de carbón. Según

muestras encontradas en la región parece ser que los yacimientos carboníferos se extienden hasta Ptuj, esto significaría que tendríamos todavía 200 mill. de ton. más de tan preciado combustible.

KOPER reemplazará a Trieste?

Según datos recibidos de esa región costera, parece ser que no pasará mucho tiempo que Koper alcanzará y pasará a Trieste no sólo en el campo comercial sino también en el marítimo. Todo parece que Koper recibirá la primacía y confianza sobre todos los demás puertos de la costa del norte adriático. No debemos olvidar que esta región es de vital importancia. Sin lugar a dudas también pasará a primer lugar cuando reciba dentro de poco la estación terminal de carga y descarga de todo tipo de material. Esta lucha silenciosa se realiza, mejor dicho tiene lugar para obtener primacía, entre Venezia, Trieste y Koper. Según parece todo está en manos de la firma Metalna de Maribor quién prometió a este puerto esloveno hace ya mucho tiempo atrás, que a mediados del año entrante terminará la construcción del terminal para material de carga y descarga automática. Esta no será sólo importante para las necesidades yugoslavas sino además para los austríacos, quienes importarían por intermedio de Koper — pues es éste para ellos el medio de comunicación ferroviario de menor distancia para todo tipo de minerales y combustibles.

Metalna está preparando todos los equipos necesarios para el puerto Koper con la colaboración de sus propios técnicos y tecnología especialmente estudiada para tal caso.

Los fabricantes de los equipos en general serán Metalna de Maribor y Elektrostrojna de Trbovlje.

Nueva fábrica en Novo mesto

La no hace mucho tiempo atrás famosa fábrica de vidrio lineal plano de Novo mesto, la han convertido o mejor dicho reformado y adaptado en una nueva fábrica. En la misma se producirá lana de vidrio, producto que ya comenzó a fabricarse en el mes de enero próximo pasado. Las primeras toneladas del citado material aislante serán dadas a la venta pronto. Ya se han hecho ventas de prueba a principios del mes de enero y los compradores elogiaron el producto y su gran calidad. La citada fábrica funci-

ona en marco a la conocida y renombrada firma de productos farmacéuticos KRKA.

Yugoslavia y el horario de verano

También Yugoslavia se ha decidido a cambiar «la hora». El Consejo Federal de la Asamblea yugoslava aceptó el decreto por el cual Yugoslavia coordinará su tiempo horario con los países del centro y occidente de Europa. Esto ha aliviado la situación de los transportistas. Así hemos movido las agujas de los relojes y en Yugoslavia a partir del 27 de marzo podremos ver si es cierto que entre otras cosas también se ahorra mucha cantidad de corriente eléctrica. Así pues no olviden que nosotros también pondremos nuestros relojes una hora adelante a partir de la fecha mencionada.

En Velenje excavan carbón desde el 1887

Desde el año 1887 hasta principios de febrero del corriente año han excavado en Titovo Velenje — antes Velenje — nada menos que 105 mill. toneladas de carbón. Las cantidades excavadas son una locuaz demostración del rápido crecimiento de este yacimiento, mejor dicho mina de carbón: a saber, en el año 1887 los mineros extrajeron de la misma 3.500 ton., hasta el año 1940 un total de 5.665.683 ton., durante la segunda guerra mundial también se excavaron cerca de 5 millones de ton. Después de la guerra la cantidad de ton. excavadas hasta principios del mes de febrero de este año se elevaron a 98.037.330 ton. La primera vez que sobrepasaron el millón de ton. excavadas fue en el año 1955, en el 1982 ya se excavaron 5 millones de toneladas de carbón.

Premio Prešeren

En el año 1982 fueron premiados con el «Premio Prešeren» Mira Mihelič, Primož Ramovš y Slavko Tihec.

La escritora Mira Mihelič con sus notables y originales novelas, cuentos para la juventud, dramas y un sinnúmero de traducciones de obras literarias extranjeras ha demostrado después de los años que siguieron a la segunda guerra mundial su presencia innegable y arrebatadora dentro del campo de la literatura y cultura eslovena. En sus dramas de post-guerra ha impactado con sus aseveraciones y ritmo histórico. en cambio en su gran número de novelas personificó ante todo los pormenores de la socied-

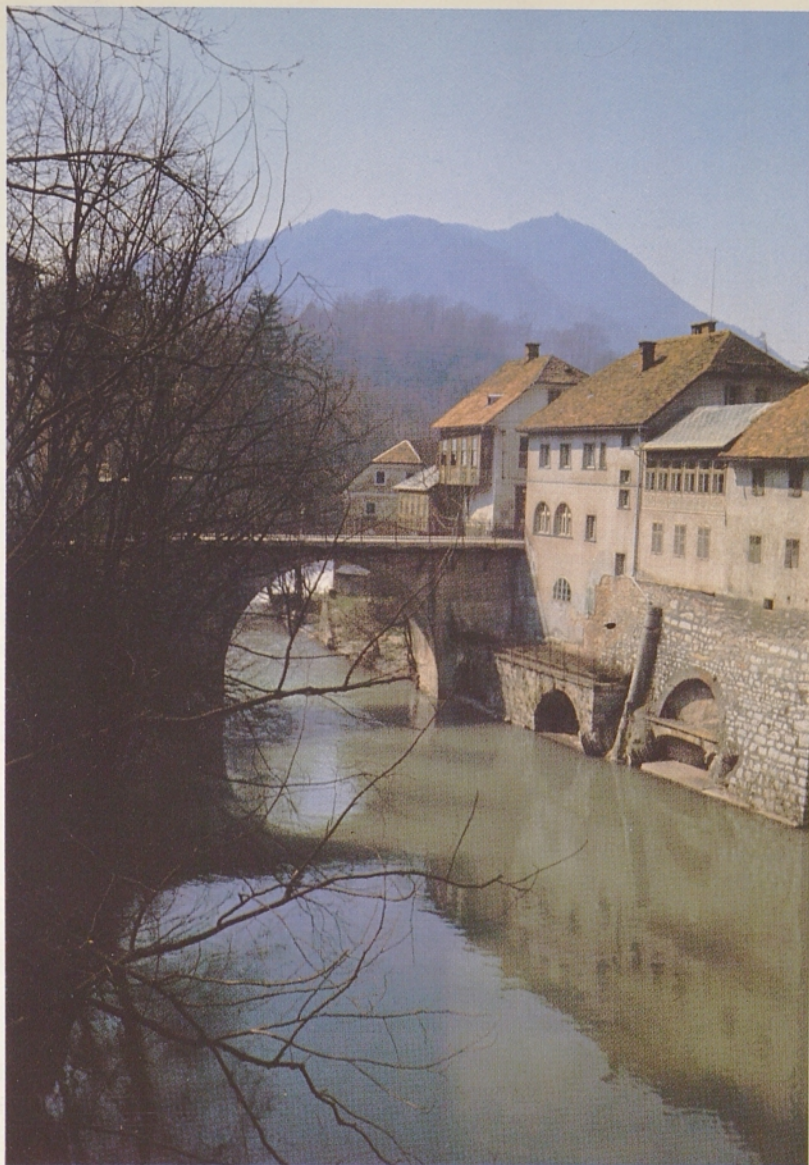
ad eslovena de antes y el resurgimiento del pueblo esloveno de hoy. En las páginas que leemos vemos caracterizados los destinos de sus ciudadanos, los cuales se desarrollaron de simples campesinos en ciudadanos responsables que se preocuparon por incluirse en la corriente de la historia y de la economía que se extiende desde fines del siglo pasado hasta nuestros días. La escritora Mihelič es también representante de nuestro país en la organización internacional de escritores PEN-El premio Prešeren del año 1982 lo recibió por su obra y vida en el campo de la literatura.

El compositor Primož Ramovš en cambio lo recibió por sus 30 años de labor en el campo de la música. Compuso más de 200 obras simfónicas, conciertos, música de cámara y obras para solistas. Entre ellas son conocidas Simfonietta, Sinfonía 68, Musiques funébrines Triplum para instrumentos a viento y ritmo. Representa la escuela de los compositores eslovenos de la generación anterior. En forma excepcional ayudó a desarrollar la música eslovena moderna dentro del ámbito yugoslavo y mundial.

El escultor académico Slavko Tihec en cambio recibió el premio Prešeren 1982 por las excelentes innovaciones dentro del campo de la escultura. La calidad e ideas de sus monumentos son fuera de lo común. En especial se destacan sus obras en memoria de la Guerra de la Liberación del Pueblo Esloveno. En el año 1959 alcanzó su grado máximo de perfección con el monumento al Batallón de los caídos en Pohorje. Con esta obra se incluyó entre los representantes más elevados de la escultura eslovena. Su alma investigadora y latente seguía buscando formas de expresión para poder plasmarlas en el tiempo y movimiento de las formas. Su monumento a la revolución de Maribor es un ejemplo de ello, también los proyectos e ideas para los monumentos de Kozara y Donja Gradina. Ha expuesto gran número de obras en el país y en el extranjero, como así también en la conocida bienal de Venezia. Los críticos nacionales y extranjeros le reconocen como uno de los autores que más ha colaborado en la institución de la escultura eslovena moderna y su expresión en general. Además se le admira por su calidad escultórica y su rica expresión de líneas. Sabe buscar el lugar adecuado y alcanza también una fuerte comunicación ambiente. Slavko Tihec además de su obra escultórica almacena también una condición que pocos poseen, es un excelente pedagogo y enseña ya hace veinte años en la Academia de Arte de Ljubljana.

Blejski pletnar

Škofja Loka

Belokranjska vezenina, Adlešiči

sprehod po slovenskih galerijah

Grohar in Jama

»Naša ožja domovina in ostali izobraženi svet – ta dva bi pa vendar rada vedela, ali imamo Slovenci kaj svojih upodablajočih umetnikov in umetnic. Zato se pokažimo v prihodnjem letu enkrat skupaj in razstavimo svoje umotvore v Ljubljani, v središču vseh Slovencev! Priredimo prvo slovensko umetniško razstavo! Ta razstava bo našo samozavest še bolj povzdignila; čeprav smo razkropljeni po svetu, nas bo zedinila v tovariški slogi in ljubezni. A ne samo to: razstava bo povzdignila tudi naš narodni ugled, povišala našo narodno čast. Razširila bo med masami zanimanje za umetnost in vzbudila marsikateri speči talent!«

Tako je proti koncu 19. stoletja pozval Rihard Jakopič svoje tovariše. Kiparja Alojza Gangla, profesorja na obrtni šoli v Ljubljani, pa je nagovoril, da se je kot edini umetnik v Ljubljani, ki so ga vsi spoštovali, postavil

na čelo akcij za prireditev umetniške razstave in da je na sveti večer 1898. leta naslovil »poziv slikarjem, slikaricam, kiparjem, risarjem in arhitektom Slovenskim!« Vsi ti naj bi čim prej javili število del, ki bi jih želeli razstavljati. »Razstaviti pa se sme vsak umotvor, samo da je res umotvor, pa naj bo snov posvetna ali religiozna, pa naj pripada dotični umetnik tej ali oni smeri umetniški. Razstaviti se smejo seveda le samostojna (ne pa morda pod učiteljskim nadzorstvom izvršena) dela. Razstava bi se vršila jeseni 1899. leta.« Ta poziv, kot izvemmo iz knjige o Ivanu Groharju, izpod peresa Antona Podbevška, ni imel tistega uspeha, kot se ga je nadejal Gangl. To je Gangla, ki je imel, odkar se mu je posrečilo priti iz blaznice na Studencu, sam s seboj dovolj opraviti, tako razočaralo, da je marca 1899 razstavo odpovedal, ker se dotlej zanj ni zglasilo dovolj slovenskih umetnikov.

Pa je do prve razstave slovenskih umetnikov društva, ki je bilo v Ljubljani ustanovljeno 4. junija omenjenega leta, le prišlo in to leta 1900. Raz-

stavo je društvo pripravilo v Mestnem domu, uvodni govor pa je imel župan Ivan Hribar, čigar doprnsni kip stoji na stopnišču Narodne galerije. Razstavo si je ogledalo čez 5000 obiskovalcev, na njej pa so razstavljali takorekoč vsi tedanji slovenski umetniki, med njimi Ivana Kobilca, Ivan Grohar, Rihard Jakopič, Matej Sternen idr.

Pred tem so slovenski slikarji razstavljali svoja dela, z izjemo Ivane Kobilce, ki je poskrbela za prvo razstavo v Ljubljani, v izložbenih oknih. O tem pričajo tudi Jakopičeve besede, ko pravi: »Nekoč sem opazil v izložbenem oknu neke trgovine v Šelenburgovi ulici (današnji Titovi od Trga osvoboditve do Cankarjeve) v Ljubljani sliko Svete družine. Slika je bila nekoliko neokretno narejena, videlo pa se ji je, da skuša človek, ki jo je naslikal, dati duška nečemu svojemu, v njem živečemu. Podpisana je bila Ivan Grohar. Že spet eden, sem si mislil, s tem fantom pa se hočem spoznati.«

Lakota

Rihard Jakopič se je z Ivanom Groharjem seznanil kmalu zatem, ko je bil za nekaj tednov v Zalem Logu, mali vasi blizu Sorice, rojstnem kraju Ivana Groharja. Nekaj tega, kar je tam naslikal, je bilo razstavljeno tudi na drugi slovenski umetniški razstavi, ki je bila v Ljubljani odprta 20. septembra 1902. leta. Tedaj je bil pred vrati Narodnega doma izobešen plakat, ki ga je pripravil Ivan Grohar in je vabil na razstavo. Obisk je bil manjši kot pri prvi razstavi, pa tudi kritike so bile manj ugodne za razstavljalce. Nekateri so se tedaj v njih domislili tudi oznake »kozolčarji«, drugi pa so mojestrom čopiča, ki so razstavili svoje prve impresionistično naslikane slike, rekli »špinačarji«.

»Očem in občutju naših kritikov bo ostala skrita in nema vsa lepota naše pokrajine, ki smo jo ujeli na platno v vsej ubranosti in razkošni sončnosti,« so Jakopičeve besede po omenjeni razstavi. O tej razstavi je Jakopič govoril tudi z Groharjem, med drugim 27. oktobra 1902. leta v gostilni oziroma kavarni v Slomškovi ulici, kjer sta se zamudila vse do policijske ure. Čeprav je bila pozna ura, se prijatelj nista ločila, temveč sta odšla na Groharjevo pobudo proti Šentvidu. Nočni sprehod se je zavlekel vse do jutra, Grohar pa je še tisto jutro odpotoval iz Ljubljane.

Nekaj dni po njegovem odhodu je bila sklicana seja Slovenskega umetniškega društva, katerega tajnik je bil Ivan Grohar. Nanjo ni prišel, pa tudi nobenega obvestila ni pustil, zato so se kaj kmalu razširili glasovi, da je poveril družbeni denar in najbrž odpotoval v Ameriko. Vest je kmalu zašla

Matija Jama: Tivoli v snegu (iz arhiva Narodne galerije)

tudi v časopise in se hitro razplamtela. Ljudje so govorili o primanjkljaju 2400 kron (v tožbi je bilo nato omejenih le 970 kron) iz družbene blagajne in še o marsičem. Medtem pa je Grohar slikal po Beneški Sloveniji ne da bi vedel, kaj se doma godi, »da si kako pomaga naprej, ker oni boljši ljudje bi si pač ne skrivili lasu, če bi jaz od lakote umrl,« je pisal 3. novembra Jakopiču.

Da je Grohar občutil lakoto večkrat kot poln želodec, je znano. Revščine se je »najedel« in zaradi nje tudi umrl. Zadnjo zimo svojega življenja je preživel v skrajni bedi. Njegova podstrešna sobica v Štemarjah je bila nezakurjena, po cele dneve pa ni imel kaj dati v usta. Včasih se je šel gret v pivnico škofjeloške pivovarne, nazadnje pa je obupan do konca, ko ni videl drugega izhoda, potrkal leta 1911 na Jakopičeva vrata. O tem je pisal Jakopič še istega leta v Ljubljanskem zvonu. »Nekega dne, ko se je jel sneg taliti, pride Grohar k meni, izmučen do smrti, noge so se mu šibile in osušeni čeljusti sta mu šklepetali od notranjega mraza. In ko sem mu pogledal v njegove oči, spoznal sem, da je svoje delo že dokončal. Ivan, zdaj pojdeš v Italijo, uredi svoje posle in pripravi se hitro na pot, ker pomlad se že bliža.«

In res je Groharju namenil deželni odbor podporo za potovanje v Italijo. Pa Groharja sreča očitno ni marala, saj mu je pot v Italijo, ki si jo je tako želel in čakal, preprečila bolezen. V Ljubljani je zamenjal dobljene krone v lire, pa je bil tako slab, da se je dal pregovoriti Jakopiču, ki mu je svetoval pot v bolnišnico. Kmalu zatem, ko mu je Jakopič pomagal v drugo nadstropje medicinskega oddelka, v sobo s pogledom na Šentpetersko cerkev, je Grohar 19. aprila 1911 umrl. Grohar je še tiste zadnje dni upal, da bo ozdravel in potoval v Italijo, kajti niti tedaj ni slutil, da ima jetiko. Ker drugih jedi ni mogel prebavljati, omenja Anton Podbevšek, so ga hranili večinoma s črno kavo in jajcem.

Sejalec

Najstarejše Groharjevo ohranjeno delo je slika »Marije« iz leta 1888, ki jo danes hranijo v spominski zbirki Ivana Groharja v Spodnji Sorici 18 (ključ hranijo v trgovini ali gostilni Drol, ogled pa je možen po dogovoru). Muzej v Škofji Loki je namreč uredil zbirko v omenjeni hiši, blizu katere se je Grohar rodil 15. junija 1867. leta. So pa Groharjeve slike razstavljene tudi v ljubljanski Narodni galeriji in v Moderni galeriji.

Ker je bilo v Narodni galeriji premalo prostora za vse zaklade, je leta 1949 odstopila nekatere svoje umetni- ne v varstvo in upravo Moderni galeriji. Ta je bila ustanovljena z republiško

odredbo 1946. leta, pravilnik iz leta 1950 pa je razmejeval naloge Moderne galerije in določal, da ostanejo v Narodni galeriji dela vseh starejših umetnikov do vključno prve generacije upodablajočih umetnikov, ki so bila ustvarjena od impresionizma dalje. Zaradi pomanjkanja prostora pa je Narodna galerija ob koncu 1955. leta začasno odstopila Moderni galeriji, ki je pripravila svojo stalno zbirko 1951. leta, nekatere najboljše slike impresionistov. Med temi je moč najti tudi Groharjevo sliko, ki je postala nemara najbolj znana – »Sejalca«, ki sodi med njegova velika dela.

Za risanje – zadostno

Oznaka impresionisti se je prijela Jakopiča, Groharja, Sternena in Jame. Za Matijo Jamo pravijo strokovnjaki, da je bil najdoslednejši in najčistejši impresionist. Rodil se je v Ljubljani, v hiši na Gornjem trgu 7 očetu kožarju oziroma trgovcu s kožami in materi Neži. Kmalu se je s starši preselil na Stari trg 3. Na ljudski šoli sta bila njegova sošola Franc Finžgar in Fran Govekar. Zanimivo je, da si je, čeprav je rad slikal, prisluzil s svojim risanjem v šoli pri prof. Francu Globočniku le oceno zadostno. To je še en »dokaz« več, da na šolske ocene ne kaže prisegati in okrog njih spletati napovedi, kaj iz koga bo. Znano namreč je, da marsikateri pomembni mož v osnovni šoli ni ravno blestel...

Tudi Matija Jama se je očitno nekatere profesorjem dobro zameril in si v četrtem letniku prisluzil disciplinski ukor. Zato se je kar sredi leta prepisal na gornjegrajsko klasično gimnazijo v Zagrebu in se kaj hitro »popravil« v risanju. Za razliko od ljubljanskega profesorja Globočnika mu je zagrebški profesor Milan Rogulja ocenjeval risbe vselej le z odliko in kmalu postal njegov mentor pri risarskem delu.

V Zagrebu je Jama naslikal prve ilustracije in to za učbenik grščine in latinščine prof. Franca Marna, ki mu je prav tako stal ob strani pri njegovih umetniških začetkih. Slikarstvo ga je tedaj že ujelo v svoje mreže. To kaže tudi njegova odločitev, da gre študirat slikarstvo v München v slikarsko šolo Madžara Simona Hollosyja. Münchenska akademija je bila v tistih letih prenapolnjena, omenja v nekem zapisu Jakopič, privatni šoli pa sta bili v Münchnu dve: eno je vodil Madžar Hollosy, pri katerem je ostal Jama dve leti, drugo pa je imel Anton Ažbe.

Med šolskimi počitnicami se je Matija Jama rad vračal v Ljubljano. Tu ga je Franc Govekar vpeljal v družbo mladih slovenskih literatov, v družbo Ketteja, Murna, Župančiča, Cankarja, ki so se radi sestajali na Vodmatu v »quartier latin«. O Matiji Jami je Cankar sodil, da je zelo izobražen.

Župančič pa je priznal, da mu je prav Jama odprl oči za dožemanje lepote v naravi, kar se je odrazilo po ugotovitvah slavistov tudi v Župančičevih pesmih. To je bil čas, ko je Jama začel honorarno služiti denar z ilustracijami v družinskem listu »Dom in svet«. Z ilustracijami se je Jama ukvarjal lep čas, med najbolj znane pa sodijo njegove ilustracije Cankarjevih zgodb »Ob zori« (te so bile objavljene v letih 1902–1903) ter naslovnica knjige »Za lahkomišelnih ljudi« iz leta 1901. Njegova je bila tudi likovna oprema naslovnih strani Šukljevih slovenskih narodnih pesmi iz 1905. leta ter Glaserjeve »Zgodovine slovenskega slovstva«.

Številna potovanja

V času honorarnega dela pri »Domu in svetu« je Matija Jama tudi precej potoval in to po Koroški, Gorenjski in prinašal iz raznih krajev bolj malo znane podobe domačih krajev z običajji. Vseh teh krajev pa ni naslikal (le nekatere), marveč fotografiral. Fotografski aparat si je sposodil od urednika lista Frančiška Lampreta. S Frančiškom sta bila dobra prijatelja. V enem izmed pisem, ki mu jih je Jama pisal, je 1894. leta napisal: »Ako hočemo naturistično zimo prikazati, moramo tudi zmrzovati, da se čustvo mraza prenese na gledalce.«

Jama se tej svoji misli ni odrekal vse svoje življenje. Riharda Jakopiča in Matijo Jamo sta vezala ista umetniška vprašanja in to ju je kaj kmalu spoprijateljilo. Nekaj časa sta stanovala skupaj, pa tudi slikala. Leta 1896 sta začela iskati v okolici Ljubljane primeren kraj za nemoteno slikanje na prostem. Našla sta ga v Slanki vasi pri Dobrovi, oddaljeni približno uro hoda iz Ljubljane in se mudila tam še 1898. in 1901. leta.

Jakopič je bil tisti, ki je Jama vpeljal v Ažbetovo šolo, nekako v istem času, ko je vanjo vstopil Vladimir Kandinsky. V Ažbetovi šoli je Jama spoznal nizozemsko slikarko Luizo van Raders in se z njo 1902. leta poročil. Iz Ažbetove šole jo je kaj hitro odpeljal, najprej k Hollosyju, nato pa v domače kraje, v okolico Polhovega Gradca, slikat naravo. Mesec, dva zatem sta odpotovala na Hrvaško ob Sotlo v Čermahovce pri Kraljevcu, kjer se jima je za nekaj časa pridružil tudi Jakopič. Nato sta sodelovala na drugi slovenski razstavi, od tod pa ju je pot vodila v München. Potovanj pa za Jama ni in ni bilo konec. Zdaj je bil v Münchnu, pa spet na Hrvaškem, leta 1906 se je preselil v Bistro pri Jakovljah, nato v Staro vas na Bizeljskem, pa v okolico Ogulina, v Gaaden v Obdonavju, nato še v Brunn nedaleč od Wiener Neustadta, pa v Luksemburg, v Amsterdam, v Dürnstein ob Donavi,

v Haag, pa spet v Ljubljano... Tu je od leta 1924 naprej tudi ostal. Stanoval je na različnih koncih Ljubljane, 1929. leta v Souvanovi palači na Mestnem trgu (kjer sta danes trgovini »Dom« in »Ambient«), leta 1935 za Bežigradom (v Podmilščakovi 49), smrt pa ga je ujela na poti iz bolnišnice 6. aprila 1947. leta.

Bogata je dediščina slik, ki nam jo je zapustil Matija Jama. Med številni-

mi njegovimi deli je v Moderni galeriji videti med drugim »Kostanje« oziroma »Pogled s Tivolija«, pa »Savo«, »Ljubljansko cerkev sv. Jožefa«, »Voz v zimi«. V Narodni galeriji pa so na ogled Jamove slike »Rajanje« oziroma »Kolo«, »Tivoli v snegu«, »Vrbe«, »Vas v zimi« in še marsikaj, kar si velja ogledati.

Darinka Kladnik

korenine

Kaj pa ljudsko izročilo med našimi rojaki po svetu?

»Lepega dne se nam – včasih iz čiste podzavesti, včasih pa sprožena zaradi okoliščin – utrne misel, slišana v mladosti, oglasi drobcen napev, ponovi se nam še dvakrat, trikrat in že se nam v spominu pridruži iz pozabe nekaj besed kakšne stare pesmice, ki smo jo slišali ali znali kdo ve kdaj v mladih letih, še doma v Sloveniji ali pa že na tujem. In z napevom in besedilom je združeno tako ljubo občutje, kakor da smo znova prišli domov, kakor da se nam je obnovila skrivnostna popkavnica, ki nas duhovno in telesno napaja in povezuje, ko da pojemo davno, lepo pravljico iz otroških let, ki nas čez tri gore, čez tri dole, čez tri zelene travnike pripelje spet natančno tja, kjer duševno in telesno podzavestno želimo biti, kjer se najbolj spočijemo, kjer smo po srcu doma.

Tako ljubo nam je, da vzamemo svinčnik v roke in si besedilo zapišemo kot čaren urok, kot močan zagovor, ki nam bo prihodnjič, ob urah in dnevih največje bridkosti in osamljenosti, prisločil na pomoč za notranjo izravnavo domotožja, za spodbudo in pokončnost pod bremenom, ki nas pritiskajo k tlom.

Prepričan sem, da je takih zapisov polno po vsem svetu, tudi med vami, bralci teh besed, in da bi nastala prav

zanimiva knjiga, če bi se našel kdo in zbral te drobce, jih izdal v posebni knjigi in jih v taki obliki vrnil ne le zapisovalcem, temveč – veliko širše – vsem, ki se prijetno počutijo ob taki dediščini, ob takih odmevih in utrinkih iz davnih dni, ob drobnih spominih na slišano ali brano ljudsko blago, ob lastnih poskusih razpoloženske ali priložnostne pesmi ali pripovedi.«

Tako je zapisal pred leti v eni od številnih **Rodne grude** Janko Moder, ko je poročal o knjigi P. Merkuja Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji. Nismo si mogli kaj, da ne bi ponovili njegovih besed, saj so prišle kot naročene za uvod v **našo prošnjo** za sodelovanje pri zbiranju slovenskega, tokrat predvsem pripovednega folklornega izročila.

Vabimo Vas, dragi rojaki, da ji prisluhnete! Prošnji namreč. Morda pa bi se z Vašo prijazno pomočjo in kancem dobre volje pa tudi požrtvovalnosti res posrečilo zbrati toliko tovrstnega gradiva, da bi ga lahko povezali v knjižico ali kar knjigo, o čemer govori prof. J. Moder. To bi bilo res imenitno! Kaj, če bi poskusili?

V sekciji za ljudsko slovstvo pri **Inštitutu za slovensko narodopisje** (Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti) v **Ljubljani** je namreč v pripravi izdaja zbirke slovenskega slovstvenega folklornega gradiva (bajke, pravljice, povedke, smešnice, uganke, pregovori ipd.). Prizadevamo si, da bi bila zbirka kolikor mogoče popolna, zato se z zaupanjem in prepričanjem, da naš klic ne bo zaman, obračamo na Vas:

– prosimo in vabimo Vas, da bi bajke, povedke, pravljice, smešnice, uganke, pregovore, zagovore in mogoče še kaj podobnega, kar živi v vašem okolju ali zgolj le še v spominu iz mladih dni, zapisali in poslali uredništvu **Rodne grude**, ki nam bo Vaše zapise posredovalo. Veseli bomo, če se bo v Arhiv slovenskih ljudskih pripovedi ugank, pregovorov pri omenjenem inštitutu obogatil z Vašim prispevkom, saj to pomeni kamenček več v mozaiku slovenske kulturne – v tem primeru slovstvene – dediščine. Vaše

delo bomo ustrezno citirali in na primernem mestu poudarili – kadar bo do predvidene izdaje pač prišlo.

Pri tem je treba opozoriti, da ne pridejo v poštev prepisi ali obnove iz starih zbirk ljudskih pravljič, pripovedk ipd., saj te že imamo na razpolago in jih bomo vsekakor primerno upoštevali.

V vsakem primeru pa prosimo, da je naveden natančen naslov pripovedovalca, njegovi rojstni podatki in poklic in prav tako naslov in omenjeni podatki zapisovalca ter kraj in datum zapisa oz. pripovedovanja.

Podobno prošnjo smo preteklo jesen razposlali tudi po vsej Sloveniji: na uredništva glasil po delovnih organizacijah in najbolj priljubljenega slovenskega tednika, s sodelovanjem ustrezne ustanove je bila posredovana osnovnim in srednjim šolam, po zaslugi nekaterih prijaznih mentorjev pa so v akcijo vključeni tudi študentje slavistike in etnologije ljubljanske in marijanske Univerze.

Prvi prispevki že prihajajo in moramo priznati, da imamo veselje z njimi 1. zaradi ugotovitve in 2. zaradi gradiva samega, da je naša prošnja vendarle naletela na prijazen sprejem in ugoden odziv.

In sedaj jo naslavljamo tudi Vam, dragi rojaki po svetu, kjer koli ste si ustvarili svoj dom in pognali korenine. Veselilo nas bo, če naša prošnja ne bo zaman in se bomo ob letu skupaj ponášali z bogato letino.

Zanesljivo pričakujemo Vašo pošto in v tem zaupanju Vas prav lepo pozdravljamo.

Marija Stanonik
Inštitut za slovensko narodopisje,
Znanstvenoraziskovalni center Slovenske
akademije znanosti in umetnosti
61000 Ljubljana
Novi trg 3

Ni dobro s snedenim žitom v mlin hoditi.

Noben kvas ne shaja rajši od dolga.

Od hudega dolžnika vzemi tudi pleve.

Od sape ni kaj živeti.

Poln sod ima dosti prijateljev.

Pri grošu ni prijatelja ne brata.

Rasti trava ali ne rasti, kadar me (nas) ne bo.

Podjetnost ameriških Slovencev

Založba Mladinska knjiga je pred kratkim izdala zajetno in z mnogimi dokumentarnimi fotografijami opremljeno knjigo Janeza Kajzerja z naslovom *S TRAMOVI PODPRTO MESTO*. V knjigi je natisnjenih 28 krajših in daljših historičnih feljtonov, ki na poljuden način obravnavajo nekatere zanimive dogodke in dogajanja iz slovenske polpreteklosti. Naslovni feljton izčrpno govori o velikem potresu, ki je leta 1895 porušil Ljubljano. Iz feljtona V znaku kukavice, ki pripoveduje o začetku slovenske radiofonije, smo izbrali spodnji odlomek, ki zadeva radiofonska prizadevanja Slovencev v zgodnjih tridesetih letih v Clevelandu in v Chicagu.

V tridesetih letih so se sodobniki spomnili rojakov v Ameriki le v zvezi z dolarji. Domovina ni kaj prida vedela, kako žive in umirajo Slovenci v tujini. V začetku leta 1930 pa so domovino presenetile novice o slovenskih urah na ameriških radijskih postajah. To se je zgodilo dobro leto potem, ko je začela delovati ljubljanska radijska postaja. Veliká podjetnost ameriških Slovencev je zbudila doma obilo pozornosti; še več, domače ljudi je spodbudno vznemirila. Obenem so se zavedeli, kako zelo ljubijo materino besedo vsi tisti, ki jim rodna gruda ni bila naklonjena in ki so morali po kruh v neznano tujino.

Ameriški Slovenci v Clevelandu v ameriški državi Ohio so ustanovili Slovenski radijski klub. Namen tega kluba je bil razširjati slovensko besedo, pesmi, godbo in kulturo po radiu v državi Ohio, kjer je živel največ Slovencev, in po vsej Ameriki.

Že od konca leta 1929 so imeli na postaji WIAY v Clevelandu šest zelo uspešnih koncertov. Slovenski radijski spored je bil vsako nedeljo popoldne, kar je bilo za delovne Slovence najprimernejše. Oddajo so lahko poslušali v 1400 kilometrov širokem krogu.

Postaja, ki je prenašala slovenski spored, ni bila najboljša. Ameriški Slovenci so morali namreč svoj spored krepko plačati. V Clevelandu je plačalo stroške osem slovenskih trgovcev. Za šestnajst nedeljskih sporedov so morali odšteti 1500 dolarjev; najboljši postaji pa bi morali plačati petkratno vsoto. Vsi nastopajoči so sodelovali zastoj.

Izračunali so, da poslušá nedeljske slovenske oddaje kakih sto tisoč Slovencev, in še najmanj toliko Hrvatov. Slovenske ure so imele tudi čisto trgovski uspeh. V dveh mesecih so samo slovenski trgovci prodali v Clevelandu šeststo radijskih sprejemnikov Slovencev iz mesta in okolice. Seveda so naši rojaki kupovali radijske sprejemnike tudi pri ameriških trgovcih.

Navdušenje je bilo veliko. Iz Amerike so pisali, da »ves narod kar nori od veselja, ko sliši vsako nedeljo slovensko besedo in glasbo.«

Podobno podjetnost so pokazali tudi ameriški Slovenci v Chicagu. Na postaji WHFC so najeli večerno uro

za oddajanje izključno slovenskega sporeda s slovenskim napovedovanjem. Organizacijo je prevzel najstarejši slovenski list v Ameriki Amerikanski Slovenec.

O prvi takšni uri je Amerikanski Slovenec poročal:

– Prva ura slovenskega Radio-programa velik triumf! Narod poln navdušenja za slovenski radio. Navdušenje, ko so začuli slovensko besedo in pesem po radiu, je bilo tako veliko, da so premnogi od veselja jokali.

Že med sporedom je na čikaški radijski postaji nenehoma zvonil telefon. Oglašali so se Slovenci iz bližnjih mestnih naselbin in izražali svoje navdušenje. Neka mati iz Berwyna je povedala po telefonu:

»Pri nas vsi jokamo od navdušenja in veselja.«

Še naslednji dan so mnogi izjavljali:

»Solze so nam tekle, ko smo čuli slovenske pesmi.«

Naslednja ura je vzbudila še več zanimanja. Zanimivo je slišati, kako se je na slovensko uro odzvala mladina, v Ameriki rojeni otroci slovenskih staršev:

– Zanimivo in ganljivo je poslušati pri programu našo mladino. Gleda v aparat, poslušá in se čudi: »Saj to je vendar jezik, ki ga govorijo naši starši in ki ga uporabljamo, kadar govorimo z njimi! In ta jezik prihaja skozi radio!« Navajeni so bili slišati po radiu

le angleške pesmi. In zdaj slišijo slovenske. In slišijo tudi, da jim po radiu govorijo celo njihove vrstnice, in čujete, celo te govorijo slovensko! Lahko si mislimo, kako to vpliva na mlada srca, posebno na tiste mlade, ki so domnevali, da je slovenski jezik samo za stare in da ni uporaben za izražanje v boljši govorici. Tukaj pa zdaj slišijo ta jezik in sami pri sebi morajo pritruditi, da je enako kulturn, kakor je angleški, in poleg tega še bolj blagozveneč.

Ameriški Slovenci so po prvih uspešnih pomislih na prenos iz Ljubljane v Ameriko. Ni znano, ali je bila izvirna zamisel kdaj uresničena, in tudi če je bila, se ni uveljavila. Vseeno se je vredno ustaviti pri zamisli slovenskih rojakov v Ameriki. Po tej zamisli naj bi pol ure sporeda oddajali v Clevelandu neposredno za Ljubljano, drugo polovico ure naj bi Ljubljana oddajala za Ameriko. Nemudoma so vprašali za nasvet družbo National Broadcasting v New Yorku, ki bi lahko posredovala prenos. Družba jim je odgovorila, da prenos za zdaj še ni mogoč, ker ne morejo zagotoviti čistega, nemotenega prenosa iz Jugoslavije. Vsekakor pa bo to kmalu mogoče.

Ameriški Slovenci so prišli na misel o izmenjavi sporeda čez ocean na božični dan, ko so po amerškem radiu poslušali pozdrav Nemcev iz Berlina, Nizozemcev iz Rotterdama in Angležev iz Londona. Prenos je bil tako čist in jasen, kot bi govorili v Clevelandu.

Domovina je ideje svojih rojakov pozdravljala z glasnim odobravanjem. V odobravanju je bilo skoraj nekaj nevoščljivosti. V domovini je domači komentator zapisal:

– Ameriški Slovenci kar lepo najamejo postajo. Zdi se mi tudi, da bodo prav kmalu najeli filmsko podjetje in dali prvi zvočni film – slovenski! –

Janez Kajzer

Slovenski narodni dom na St. Clair Ave v Clevelandu

umetniška beseda

Pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani je v medzaložniški zbirki Žepne knjige izšlo najnovejše delo dr. BORISA GRABNARJA z naslovom LETO 2000 – in potem?, ki ga je avtor podnaslovil kot »poskus znanstvenega in utopičnega razmišljanja«.

Avtor pravi uvodoma:

»Leto 2000 je tako blizu in mistična moč te okrogle številke tako velika, da je nastal nemir celo med najresnejšimi znanstveniki pri nas in po vsem svetu. Lotili so se »raziskovanja prihodnosti«; tega doslej še nikoli niso delali. Kdor je že prej razmišljal o prihodnosti, je veljal za »fantasta« in njegovo delo ni veljalo za povsem resno, pač pa le za zabavno ali eskapistično literaturo.

Zdaj so celo naši znanstveniki napisali za vso Slovenijo vrsto »scenarijev«, ki naj bi pokazali, kako bo pri nas leta 2000. Objavili so tudi nekaj teoretičnih člankov, Ljubljana pa je že dobila smernice za pripravo dolgoročnega plana...«

Prerokovati življenje v prihodnosti pa je prav gotovo predrzno dejanje. Vendar pa avtor meni, da prihodnost še nikoli ni bila tako odprta in tako zelo razvidna, kakor je danes. Še nikoli v zgodovini namreč ni bilo trenutka, ko bi bile napovedi tako zelo možne kot danes. V preteklosti je način življenja določal komunikacijska tehnologija in prav tako bo tudi v prihodnosti. Razvoj te tehnologije je že danes znan: novi izumi samo čakajo, da jih uvedemo v družbo in jo s tem spremenimo.

Prihodnost bo dramatična in presejnetljiva, življenje ne bo prav nič podobno sedanjemu življenju. Od bralca je odvisno, če se bo z avtorjem strinjal ali ne, mu verjel ali ugovarjal – prihodnost pa bo pokazala, če ima prav ali ne.

Za tokratno Umetniško besedo smo iz knjige dr. Grabnarja izbrali drugo poglavje z naslovom KAKO JE NASTALA SEDANJOST in podnaslovom – V ZAČETKU JE BILA LJUBLJANICA.

Leto 2000 – in potem?

Materialni pogoji produkcije in komunikacije so vselej in povsod določali obliko človeškega naselja in življenja v njem.

Barjansko jezero in Ljubljana in v deblo izdolbeni čolni, drevaki, so tisočletja določali obliko mostiščarskega naselja in tudi življenja pod grščem, ki ga danes imenujemo Grad.

In potem je še

...Navport umival
več sto let Emone zid.

Vse je bilo ob reki, ki je bila mirna in prijetna za veslanje, žal pa prekratka. Po njej ni bilo mogoče dlje kot do izvira pri Vrhniku, potem pa je bilo treba ladjo naložiti na ramena in jo nositi čez hribovje in skozi kraško burjo do morja. Rimljani so zato zgradili imenitno cesto in ta cesta je potem skupaj z Ljubljano določala življenje v Emoni. Tu skoz so korakale legije in tu so hitri konjeniki prenašali tudi košče papirusa, na njem pa povelja imperatorjev in duh velikega imperija. Tu so bili ukazi, kako naj ravnajo državljani – cives – da bo tu zavladovala civilizacija. Ko pa so v dolini Nila iztrebili papirus, ki je bil veliko drevo, in ker ni uspelo, da bi ga presadili kam drugam, je papirusa popolnoma zmanjkalo, rimski birokratski duh je usahnil, zakonov in ukazov ni bilo več kam zapisati, upravljanje je bilo vedno slabše. Zato so bile legije lačne, vedno slabše so se borile in končno so prodrli barbari. Civilizacije je bilo konec.

Dolga stoletja so po vseh teh krajih jezdili barbari sem in tja, se spodrivali in pobijali in nihče ni obstal.

Takrat smo prišli mi, Slovenci.

Emona je bila v razvalinah. Žive duše ni bilo nikjer. Slovenci niso zvedeli niti tega, kako se je nekoč to mesto imenovalo.

Ob Ljubljani pa je bilo prijetno, tu so bile ribe in z Gradu se je videlo daleč naokrog. Na reki je bilo najbrž vselej živahno in kmalu so postavili na bregu dom zaščitniku brodarjev svetemu Miklavžu, ki jim je potolažil dušo. Tu se je naselilo mnogo krčmarjev, pa trgovci in prekupčevalci, ki so skrbeli za telesni blagor.

A največ skrbi so vselej posvečali dušam. Duhovniki so iz dragih pergamentov prebirali svete besede univerzalnega krščanstva po latinsko, zelo malo in šele mnogo pozneje tudi po nemško. Za jezik ljudstva, ki je živel to od okrog, se pa nihče ni zmenil. Nikomur ni še na misel prišlo, da bi ga

zapisal. Veliki in mali čolnarji, ki so stanovali v Krakovem in Trnovem; zeljarji in čebelarji, hlapci in dekle in drugi so svoj posel opravljali prav tako dobro, četudi niso znali ne pisati ne brati po svoje.

In tako bi bilo tudi ostalo, če se ne bi v 15. in 16. stoletju razširila po Evropi nova dejavnost: tiskarstvo, Gutenbergov izum. Z njim vred so se razširile tudi mnoge prave in krive vere. V Ljubljani je s prižnice zagrmel Primož Trubar, nato pa začel tudi pisati, tiskati in razširjati slovenske knjige. Od tistega časa dalje je Ljubljana prestolnica ne glede na vero: tiskarski proizvodi s slovensko besedo so ustvarili slovensko jezikovno tržišče, slovenski tržni organizem in slovenski prostor z Ljubljano v središču. Trubar si je tudi zamislil podobo slovenske družbene urejenosti, slovenskega »informativnega reda«, za katerega je mislil, da je le »Cerkovna ordninga«, pa je bila v resnici zamisel o narodu in njegovi notranji jezikovni, komunikacijski urejenosti. A njegovo knjigo s tem naslovom so takrat sežgali in potem tristo let nihče ni vedel, kako in kam.

Železna cesta

Dolgo je trajalo, končno pa je le na počil čas, katerega značilnost je bila, da

že bukve vsak šušmar daje med ljúdi.

V tistem času je znal brati in pisati komaj vsak sedmi Slovenec. Slovenski knjižni jezik pa se je vendarle oblikoval in se normiral. Oživljalo je tudi gospodarstvo. Vedno več tovara so prevažali po cestah in pretovarjali na čolne na Ljubljani. Čisto blizu reke, v Rožni ulici, pa je stanoval neki Orfej, ki si je začel, da bi

...zedinil rod slovensš'ne cele.

Ta je opozarjal svoje rojake, naj preštejejo gora zaklade, polja, paše in domove. Zlasti pa:

In po cestah šteje vozove,
in po trgih šteje druhal,
šteje, ki nosi jim čolnove
Save in Ljubljance val!

Opozarjal je tudi, da postaja Ljubljana znana celo med tujci in da grda ljubljanska megla ne sme biti ovira. Kajti tu

...skozi pelje cesta,
tje, kjer val morja se lom!

Noben ugovor ni možen: ti verzi so poetični in znanstveni obenem. Pesnik je bil tisti, ki nam je prvi znanstveno

definiral »substanco« ali »materialno bit« Ljubljane.

Odslej bi moralo biti znanstvenikom jasno vsaj to, da se bo, če se bo spremenila substancia, spremenila vsa Ljubljana in vse življenje v njej.

Malo pozneje se je isti pesnik razveselil tudi železne ceste in še preden je prišla do Ljubljane, je razmišljal o družbenih učinkih te takrat najmodernejše tehnologije. Zapisal je živahen prepis o tem, kajti zdelo se je, da železnica – prav kakor pozneje avtomobili ali televizija – grozi z razkrojem vrednostnemu sistemu, temelječemu na družini, zvestobi in ljubezni. Med drugim je tudi zapisal, da si bo – tako ali drugače – mogoče pridobiti penozov na mernike.

Železnica je res prišla in prinesla Ljubljani **penozov na mernike**. Ljubljanski meščani so začeli graditi lepe palače, ki so se v ravnih črtah zvrstile od Ljubljane do kolodvora. Železnica je odslej narekovala podobo mesta in življenja v njem, zlasti še, ker se je Ljubljana širila kot svojevrstna prestolnica naroda in je tu nastajalo in se porajalo vse več in več najbolj raznovrstnih ustanov. Delovati je začela tudi redna pošta, ki jo je omogočala znamka.

Ljubljana je kmalu zapolnila ves prostor med Ljubljano in železno cesto.

Nastopili pa so tudi bolj nemirni časi. Marsikoga sta **uka žeja** ali pa **uklanjanje zlatmu bogu** speljala v svet in nobena življenjska barka **ni več** mirno plavala.

Ljubljano so prehrumele najrazličnejših viharjev sile, a svojo podobo je v bistvu le ohranila vse do dvajsetega stoletja.

Radio, avto, televizija

V dvajsetem stoletju pa se je substancia ponovno začela spreminjati. Pojavil se je radio in pojavil se je avto. Radio je zakričal slovensko besedo tako močno, da jo je s svetlobno hitrosjo pognal do narodnostnih meja in čez. Avto pa je zapakiral vsakega Ljubljančana posebej v kovinsko lupino in ga odpeljal čez hribe in doline, od meje do meje in čez, v vsako vas in vsako gostilno.

To spremembo je bilo težko razumeti. Dolgih tisoč let je bila Ljubljana najpomembnejša življenjska žila Ljubljane. A z njo so bile tudi težave, zares pripravnega pristanišča pravzaprav ni bilo. Urejena Ljubljana je bila tisoč let nedosegljiv ideal. Gruber je že v 18. stoletju s prekopom odpravil poplave, ki so bile največja nadloga, genialni Plečnik pa je zgradil z nedosegljivim estetskim okusom kar dve pristanišči: Trnovski pristan in Tromostovje. Napor in stroški so bili

veliki, delo se je vleklo in ureditev Ljubljane je bila največji delovni podvig Ljubljane med obema vojnama. A kakor nalašč je Ljubljana prav tedaj popolnoma prenehala biti prometna žila. Pod Tromostovjem ni nikoli pristala nobena ladja in tudi ne v Trnovskem pristanu. Pristanišči na Ljubljani smo zgradili vsaj sto let prepozno.

Pristanišče pod Tromostovjem smo koristno spremenili v javno stranišče, na dohodih raste lepa travica in grmovje, namesto »Šifbirta« imamo zdaj bifeje »Pri zlati ladjici«, »Pri zlati ribici«, »Makalonco« in še kaj. Uredili (ali dopustili) pa smo tudi dovolj prostora za avtomobile.

Narod je namreč medtem spremenil svojo anatomijo, svoje fizično telo: spremenil se je ves njegov organizem, ves njegov živčni in mišični sistem. Predvsem smo postali bolj gibljivi.

In potem smo, skoraj istočasno z avtomobili, dobili še televizijo, imenitno sredstvo obveščanja. Zdaj smo vsi superinformirani, vse zvemo in vse vidimo in zato hočemo tudi vedno več odločati in upravljati. Na žalost pa televizija ni samo imenitno sredstvo obveščanja, ampak tudi sredstvo omamljanja. Nič kolikokrat smo jo že obtožili, da nam kaže popačeno podobo sveta in domovine, da manipulira in kviri duhove. Pa jo kljub temu kar naprej gledamo, tako da živimo kakor v sanjah in sploh ne vemo, kaj je res in kaj izmišljeno in kaj le spaka v tem ukrivljenem zrcalu. A drugače zdaj

sveta sploh ne moremo več videti. V ječi medijev živimo in samo skoz te ozke linice gledamo v svet.

Ljubljana se je v tem času razvila kot nikoli v zgodovini. Polepšala se je in razširila prek železne ceste na planjave Bežigrada in Šiške. Pa tudi zaškripalo je: začelo se je namreč muditi. Vse, kar smo zgradili, smo zgradili prepozno. Vedno smo zamujali – s cestami, mostovi, predorom pod Gradom, s podvozi, stanovanji, tovarnami in pisarnami.

Najlepšo cesto smo zgradili

tja, kjer val morja se lom'.

a tudi s to smo tako zamudili, da zdaj sploh ne more prav do tja.

Pod železno cesto, ki je z rampami ovirala avtomobile, smo zgradili podvoze (seveda prepozno) in zraven moderna križišča s semaforji, da bi vse gladko teklo. Pa že ne teče več gladko, semaforji so kmalu postali še hujša ovira kot nekoč rampe. In zato smo (spet prepozno) začeli graditi obvoznice, ki naj naše lepo mesto rešijo železne gneče in smradu.

Prelepe zelene planjave smo predelali v šahovnice blokov in stolpnic (prepozno), potem pa začeli študirati ekologijo in ustanavljati inštitute, odbore in društva za varstvo okolja in narave. Pa tudi s temi smo kajpada zamudili.

Nič hudega: bolj ali manj tako je po vsem svetu, ne samo v Ljubljani.

Pa smo prišli na prag prihodnosti.

Beg v daljave (foto: Janez Zrnec)

mladim po srcu

Josip Ribičič

Mesec

Nekoč je mesec na nebu dejal svoji materi:

»Mama, sešij mi obleko. Vsi ljudje na zemlji so oblečeni. Tudi jaz bi bil rad oblečen!«

»Ljubi moj sinček,« je odgovorila mati, »take obleke ne znam sešiti. Enkrat si cel, drugič te je samo pol, tretjič te pa je samo majhen krajček. Nobena obleka bi ti ne bila po meri.«

Kmečka abeceda

Ostrve

Po opravljeni košnji in žetvi žito in seno do kraja sušijo in spravljajo na različne načine. Na območju, kjer poznajo kozolec, hranijo žito in seno v njih, žito do mlačve, seno pa, dokler ga ne zvozijo domov in zmečejo na skedenj. Tako spravilo poznajo predvsem na Gorenjskem, Dolenjskem in Štajerskem.

Dolgotrajnejše sušenje žita in sena kar na požeti njivi ali travniku, ki je bilo v srednjem veku v navadi na celotnem slovenskem ozemlju, pa se je ohranilo do danes predvsem na Notranjskem, v Beli krajini in na Koroškem. V ta namen zabijejo v tla okleščena debla, ki jim pravijo ostrve, ostrnice ali brklje. Ostrve postavljajo po njivah in travnikih v določenem redu, da so od daleč videti kot nepremične vrste košatih postav.

Kakor vsako delo zahteva tudi zlaganje na ostrve nekaj vaje in spretnosti. Slabo naloženo žito ali seno se rado zmakne z ostrv in zdrsne na tla. Zato ga zdevajo največkrat moški, ki imajo v rokah več moči, ženske in otroci pa snope ali seno predvsem podajajo.

Na ostrvah naloženo žito ali seno se dobro ohrani, kadar ni preveč moče. Ob dolgotrajnem deževju začne žito kliti, seno pa se vname. Tedaj kmetje radi potožijo, da bi bilo tudi njihovo žito varno pred dežjem, če bi si postavili kozolce, kot jih imajo Gorenjci. Ko se zvedri, pa na to spet pozabijo. Ostrvi so vajeni, zato bodo bržkone tudi ostali pri njih.

dr. Marija Makarovič

Slovenska ljudska pripovedka

PET BRATOV

Živela je nekoč mati, ki je imela pet sinov. Vsak od njih je bil obdarovan s posebno zmožnostjo.

Prvi je bil sledec, da je sledil žival ali človeka še po petih letih.

Drugi je lahko v hipu razrušil grad.

Tretji je bil strelec, da je zadel zvezdo na nebu.

Četrti je bil hiter, da je ujel strelo iz oblakov.

Peti je lahko v trenutku postavil grad.

Zgodilo se je, da je hudobni duh odnesel edino hčerko kralja tiste dežele. Kralj razglasi po mestih in vaseh, da mu je zli duh uročil in odnesel hčerko edinko. Vse junake tiste dežele vabi, naj jo gredo iskat, in pravi, da dá rešitelju hčerko za ženo, potem pa še krono in vladarstvo.

A boj z zlim duhom ni bil lahek. Premnogi junaki se odpravijo, prehodijo križem svet in preiščejo brezna in skalne dupline, a nihče ne najde kraljeve hčere.

Glas o izgubljeni kraljični dospe tudi do petih bratov. Domenijo se, in se odpravijo po svetu, da jo poiščejo.

Prvi brat hodi spredaj in sledi, kod je šel zli duh z ugrabljeno kraljevo hčerjo. Gredo po sledi in pridejo pred velik, trdno zidan grad. Tu zmanjka sledi. Bratje vedo, da biva v gradu hudobnež s kraljevo hčerko. Ustavijo se in gredo okoli obzidja, a v notranjost ne morejo.

Zdaj nastopi drugi brat, ki v hipu razruši zidovje, da ostane samo še groblja. Ko se grad zruši, se zli duh dvigne iz podrtije in odnese kraljevo hčerko visoko pod nebo.

A že nastopi brat, ki je lahko zadel zvezdo na nebu, pomeri in ustrelj hudobneža. Zli duh izpusti kraljično, ki pada kot kamen proti zemlji.

Pa priskoči brat, ki je bil tako hiter, da je ujel strelo, in ulovi deklico v roke.

Kraljična je bila zdaj rešena. Bratje jo vzamejo v svojo sredo in odpotujejo proti domu.

Ko zli duhovi zvedo, da so jim bratje umorili poglavarja, se zberejo v ve-

NAŠA VAS

Stoje na holmu hiše tri,
pod holmom potok čist šumi,
in ribice tam plavajo,
po vodi se vzigravajo.

Orehov, jablan, hrušek, sliv,
ob kočah je do samih njiv;
precvitajo, diše spomlad,
jesen rodé okrogel sad.

A v senci drevja sadnega,
pod brambo krova hladnega
v vročini skače kup otrok,
ki golih glav so, bosih nog.

Nad njimi ptičice pojó
in gnezda si skrivaj pletó;
pomladi tam se veselé,
drugam jeseni odleté.

Za kočo vsako je ulnjak,
šumi od zlate zore v mrak;
čebele pridno letajo,
medu ljudem obetajo.

Razgled je s holma lep takó,
da vabi srce in okó:
tam gore so, a tod poljé,
in travniki tam zelené.

Po gorah cerkve so okrog,
moleče k nebu v sinji lok;
a vsaka ima zvon glasan,
ki poje, ko se bliža dan.

Minilo je že nekaj let,
kar šel sem s holma v beli svet;
a vtisnil se mi je v spomin
do črne jame globočin.

liko trumo in udarijo za njimi, da bi se
maščevali in bi jim zopet vzeli kraljič-
no. Vojska hudobnežev drvi za brati in
ko jih zagledajo, ne vedo, kako bi se
rešili. Pa nastopi peti brat, ki je lahko

v trenutku postavil grad. Na mah se
dvigne okoli njih močno obzidje in
bratje se znajdejo v trdnem gradu.
Hudobneži pohajajo okoli gradu, a
poskušajo zaman, da bi ga podrli. Ko

uvidijo, da ne bodo nič opravili, jo
jezni odkurijo.

Zdaj gredo bratje dalje proti domu.
Kraljično peljejo v rodni grad in jo
izročé kralju. Vladar se silno razveseli,
ko zagleda rešeno hčer, pa vpraša, kdo
jo je rešil. Bratje mu odgovore:

– Vsi smo jo rešili –

Zdaj kralj ne ve, kako bi izpolnil
dano obljubo in komu naj bi jo dal za
ženo. Reče jim:

– Dogovorite se sami, kdo bo moj
zet! Če ste vsi rešili kraljično, ne mor-
em jaz odločati.

Bratje se posvetujejo, a se ne more-
jo pogoditi. Sklenejo zato, da gredo
domov in povprašajo mater za svet in
da prepuste njej odločitev. Vrnejo se
na rojstni dom in povedo materi, kako
in kaj se jim je dogodilo. Mati jim
pravi in svetuje, naj ne razdirajo med-
sebojne bratovske ljubezni s prepiri in
zavistjo. Priporoči jim, naj prepuste
kraljično najmlajšemu, drugi pa naj
ostanejo pri njem, da mu bodo v opo-
ro in pomoč.

Tako se je tudi zgodilo. Bratje so
slušali materino besedo; prepustili so
kraljično in krono najmlajšemu in so
ostali pri njem. Skupno so vladali in
ker so bili obdarovani s prečudnimi
zmožnostmi, jih ni nihče preganjal.

Zapisal Ciril Drekonja

Ilustrira:

Marjanca Jemec-Božič
Rubriko ureja: Miha Matè

vaše zgodbe

Slika duše

Tone ja slavil srebrni jubilej. Slavljenču na čast se je zbralo v njegovi veliki hiši nad petdeset gostov – sorodniki, prijatelji, znanci... Tisti sončni poletni dan je minilo točno petindvajset let, odkar je Tone prvič stopil na kanadska tla, zato se je tudi pogovor največ sukal okoli njegovih prvih doživetij na tujih tleh.

Iz omare je vzel album slik, ki smo si jih gostje z zanimanjem ogledovali. Slike očeta, mame, male hišice na hribu, ki je bila včasih njegov dom, slike s taborjenja na morju, kamor je šel s sošolci vajeniške šole, nekaj slik deklet, pa skupinska šolska fotografija, razglednica ladje, s katero se je bil pripeljal v Halifax... Na predzadnji strani je bila fotografija veselega, nasmejanega Toneta z raztegnjeno harmoniko – prava podoba srečnega dvajsetletnega fanta živih oči in skodranih las. Prav na zadnji strani pa je bil orumenel list papirja, na katerem je bilo z drobnopisno pisavo načrčkanih nekaj verzov. Sprva sem mislila, da je kako ljubezensko pismo, ki ga za spomin na rano mladost skriva Tone v svojem foto-albumu. Iz radovednosti pa sem ga le vprašala: »Kaj pa je to?«

»To je slika moje duše!« mi je smehljaje sramežljivo odvrnil.

Pozorno sem prebrala od prve do zadnje besede in takoj mi je postalo jasno, zakaj je Tone skrbno čuval ta list papirja v fotografskem albumu, poleg svoje najlepše fotografije. Strmela sem v list papirja, ki je bil po sredini od prepogiba že čisto izrabljen, tako da sem komaj še razbrala pisavo.

Spomin

Morda tri leta in pol sem takrat imel. Takrat sem se vedno v naravi igrati želel. Ta dan je močno sonce sijalo, a jaz sem iz prahu pogače in piškote delal. Pustil prahu sem še za drugi dan, da bom zopet mesil. Drugi dan je bilo oblačno, bliskalo se je, treskalo in deževalo. Zaman sem sonce iskal. Ker ga pa le nisem našel, sem mamu vprašal: »Kje je sonce danes?«

»Daleč za oblaki.«

»Zakaj? Ali se sonce tudi krega z

zvezdami in bojuje s sovražniki, kot se tu pri nas partizani s fašisti?«

»Ne, sonce se ne bojuje, ker sonce nima sovražnikov.«

»Poglej, pa ga vendar ni. Čuješ, da streljajo nanj? Čuj, kako bobni, kot da je vojna. Zato sonca danes ni. Morda je v vojni, kot je bil naš ata, da se bori za pravico, da bo potem lahko sijalo vsaki dan. Morda se potem ne

bo skrivalo za oblaki, kot se danes.«

»Sonce ni v vojski in nima sovražnikov. Sonce je dala narava. Tudi vašega očka je dala narava – mene, vas... nas vse, pa vendar imamo sovražnike.«

Čeprav mi je bila zgodbica zelo všeč in bi jo rada še enkrat, dvakrat prebrala, so se mi oči že radovedno pasle na pesmi, ki je bila napisana na drugi polovici lista.

Tujina

Naužil sem se tujine,
naužil se njenih rek, slapov
in naveličal se tujine,
želim si le še domov.

Doma vsa zemlja je preorana
in žito se klasi,
doma so vsakomur odprta vrata,
da lahko pošteno živi.

Dokler bila mi je tujina nepoznana,
sem mislil, da doma težko živim,
še mislil sem, da je domovina kriva,
da jaz se delati bojim.

Šele v tujini sem spoznal,
da sem doma premalo od sebe dal.
Ko bi doma kramp vihtel tako kot tu,
bi imel lepše življenje kot tu.

Obrnila sem list in tudi druga stran je bila popisana s pesmicami, v katerih

se je Tonetova nemirna duša pomudila pri vseh trpečih narodih sveta.

Čujte vi tam, ljudje pri ekvatorju,
do danes je vam bilo gorje,
v zemlji bogati živite,
pa še vedno glave klonite
pred temi čudnimi, neznanimi ljudmi.

Čujte vi tam, ljudje,
danes je treba vstati,
in iz zemlje svoje vse pregnati,
ki vam naznanjajo gorje.

Čujte vi tam, ljudje,
po barvi ste črni,
po duši pa boljši kot drugi ljudje,
zato vas še čaka borba
do vaše svobodne zemlje.

Čujte vi tam, ljudje,
boljše je za pravico umreti,
kot pa v suženjstvu živeti.
Tudi črni ljudje imajo hrabro srce.

Tudi druga pesem je bila brez naslova, in brez konca, ker so se mu listi, na katere je Tone zapisoval ideje, ki so

mu v tistih nesrečnih mladostnih dneh vrele iz srca, že davno izgubili.

Težko je danes vreme prerokovati,
ko po celem svetu tako bobni,
ko burja piha z vseh strani,
in v Afriki šele narod se budi.

Težko je danes reči, kaj jutri se zgodi,
ker človeška pamet dolgo je zorela, in še zori,
je v preteklosti že močno oslepela,
a vendar je le dala znak, da narod se budi.

Še enkrat sem prebrala list na obeh straneh in pohvalila Toneta: »Nisem si mislila, da si pesnik.«

»Saj tudi nisem. Nisem ne pesnik, ne pisatelj. Samorastnik sem, saj veš, kaj so samorastniki. Nezakonski ravno nisem. Imel sem očeta, a ne takrat, ko bi ga najbolj potreboval. Fašisti so ga odpeljali v taborišče. Nazaj se je vrnil slaboten in bolan. Nikoli ni dobro

okreval. Odraščali smo kot samorastniki. To me je tudi pognalo v svet. Še preden sem dopolnil dvajset let, sem prišel v Kanado. Nobene žive duše nisem poznal tu. Poleti je še nekako šlo, ker sem imel vsaj delo. Tik pred zimo sem bil odpuščen. V raztrganih čevljih sem hodil od tovarne do tovarne, pa nikjer nisem mogel dobiti dela. Kako grozno je, če bi človek rad delal.

pa nima dela. Neki Slovenec me je potem odpeljal na severni del Ontaria, v rudarski predel. Dela ni bilo. Prijazni delodajalec mi je plačal avtobusno karto do drugega rudarskega mesta. Potem sem romal od mesta do mesta. Tudi največji rudnik niklja na svetu v Sudbury me je razočaral, čeprav so redno sprejemali delavce. Pred vrati pisarne se nas je vsako jutro zbralo na stotine mladih, krepkih, dela željnih fantov. Kot živino v klavnici so nas najprej posadili na vago. Trije meseci brez dela in brez dolarja so vplivali tudi na mojo telesno težo. Takrat ni bilo podpore za brezposelne, kot je danes. Jaz sem bil še srečen, ker mi je star Hrvat dal stanovanje in hrano na upanje. Preveč se nisem upal jesti, saj veš, čeprav bi se rad zredil, da bi bil sprejet na delo. Potem mi je nekdo poklonil star zimski suknjič. V žepe sem postopoma dodajal kamne, tako da je tehtnica zmeraj bolje kazala. Nekega dne je le pokazala pravo težo. Še isti dan sem bil sprejet v rudnik. Tedaj sem bil najbolj srečen, saj je bilo delo, čeprav izredno težko in narporno, odlično plačano.

Prej, ko sem obupan iskal delo, sem ob večerih pisal pesmi. Kakih petdeset sem jih imel, a so se mi izgubile. Ko sem dobil delo, ni bilo več časa za fantazije. Tudi roke so bile preveč žuljave, da bi lahko pisal...«

Z odprtimi usti sem poslušala to zanimivo življenjsko zgodbo. Ob pogledu na fotografijo nasmejanega fanta s harmoniko, pa se mi je podrla stara miselnost, da je dobra fotografija boljša od tisoč besed. Slika je slika, le slikarja ni vedno pri roki, da bi naslikal življenje takšno, kot je. V veseli družbi je rojak slikal Toneta v čisti beli srajci in črnih zlikanih hlačah, z izposojeno harmoniko in širokim nasmehom na ustih. Tone se ni hotel držati čemerno, da bi ne spravil v slabo voljo svojih skrbnih staršev, katerim je bila ta slika namenjena.

V tistih odločilnih trenutkih, ko je Tone iz svoje prve tedenske plače poslal domov paket hrane, da bi se bratci in sestrice enkrat do sitega najedli belega kruha, ni bilo kamere, da bi zabeležila Tonetovo radost. Tudi takrat, ko je brez penija v žepu romal iz mesta v mesto za delom, ko je jutro za jutrom stal v dolgi vrsti nesrečnikov, ki jim je bila zaposlitev v rudniku edino upanje... in takrat, ko je ob večerih s solzami v očeh razmišljal, da bi bilo morda lepše, če bi ostal doma... takrat ni bilo kamere, da bi pri dvajsetletnem fantu zabeležila skrb na obrazu, žalost in razočaranje nad tujino...

Takrat, v tistih samotnih, osamljenih trenutkih, je Tone z okornimi verzi na list papirja skrivaj slikal svojo dušo.

naši po svetu

AVSTRALIJA

Uspešno leto Jadrana v Melbournu

Slovenski P. socialni Klub Jadran v Melbournu je uspešno zaključil leto 1982, s polnim elanom pa je vstopil tudi v leto 1983, zato lahko letos pričakujemo prav tako lepe uspehe.

Leto 1982 bo prišlo v zgodovino našega društva kot leto, ko je v domovini gostoval naš pevski zbor. Meseci okrog te turneje so bili vsi v znamenju velikega uspeha zbora. V avgustu smo imeli letno skupščino, ko smo volili nov odbor. V celoti ga navajamo ob koncu tega poročila. V septembru smo priredili proslavo očetovskega dneva. Otroci naše dopolnilne šole, ki jo vodi Vesna Iskra, so nam uprizorili igrice in zapeli za očete. V oktobru smo proslavili 11-letnico ustanovitve kluba in tudi takrat so nastopili otroci in naš pevski zbor. Da bi bilo še bolj privlačno, smo pripravili tudi srečelov, katerega največja nagrada je bila letalska vozovnica za pot v domovino, ki nam jo je podarilo predstavništvo Jata.

V novembru nas je prizadela izguba dolgoletne članice Marije Horvat. Pokojna je bila doma iz Trebčan pri Ilirski Bistrici. Umrla je v starosti 49 let in zapustila moža Jožeta ter hčerki Sonjo in Vando.

V decembru je bil za nas velik dogodek, saj nas je obiskala delegacija Slovenske izseljenske matice z ansamblom Ottavia Brajka. Vsi smo bili veseli tega obiska in še vedno govorimo o tem. Ob tej priložnosti bi se radi tudi zahvalili za ta obisk.

17. decembra 1982 je bil zaključek šolskega leta. Otroci so nam uprizorili igrice in zapeli vrsto pesmic. Naše žene, ki obiskujejo pouk angleščine, so nam uprizorile igrice v angleškem jeziku, katero jih je naučil Jim Buchecker. Po končani igri nas je obiskal tudi dedek Mraz z darili. Tradicionalni piznik smo nato pripravili 26. decembra, polna dvorana pa je bila tudi na našem tradicionalnem silvestrovanju v našem društvu. Ta večer smo izkoristili tudi za podelitev priznanj Slovenske izseljenske matice.

Letos smo bili še posebej počaščeni tudi z obiskom ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Alojzija Šuštarja, ki ga je naš pevski zbor pozdravil z nekaj pesmimi. Prepričan sem, da se je tudi on prijetno počutil med nami.

Sestav odbora Slovenskega P. socialnega kluba Jadran: predsednik Rudi Iskra, podpredsednik Silvo Tomšič, blagajnik Alojz Kumar, tajnik Jože Iskra in Ivan Valenčič, člani: Tone Ludvik, Alojz Brne, Silvo Mi-

klavec, Alojz Štolfa, Franc Šenkinč, Franc Jaksetič, Franc Prosen, Edvard Hrvat, Albin Smrdelj, Rafael Šabec, Albin Kurinčič, Drago Barbiš in Franc Iskra. Ženska sekcija: predsednica Fani Natlačen, članice: Amalija Štolfa, Albina Dekleva, Ivana Barbiš, Marta Žiberna, Marta Janežič, Hermina Volk, Ivanka Domanjko, Lidija Mezgec in Justa Miklovec.

Ivan Valenčič

BELGIJA

Umrla je Antonija Gobec

V poročilu o proslavi dneva republike v Charleroi v Belgiji smo mimogrede omenili, da je slovensko društvo Jadran na tej proslavi počastilo tudi eno najstarejših Slovenk na tem območju Antonijo Gobec, ki je takrat slavila 87. letnico rojstva. Medtem pa smo prejeli poročilo, da je ta rojakinja 6. januarja 1983 umrla. Pogrebu je prisostvovalo tudi veliko članov slovenskega društva Jadran.

FRANCIJA

Iz dela društva Jadran v Merlebachu

Slovensko rudarsko društvo Jadran v Freyming-Merlebachu je imelo letošnji tradicionalni družinski večer 8. januarja. Rudniška dvorana je bila polna do zadnjega kotička že v zgodnjih večernih urah. V začetku je vse prisotne pozdravil predsednik Jože Zdravič, zatem pa je nastopil naš pevski zbor, ki ga z veseljem vodi tukajšnji pevovodja Armand Vrobel. Vsak član je dobil brezplačno večerjo in pol litra vina. Pripravili smo tudi bogato tombolo, s pomočjo katere so delno pokrili stroške. Za ples in razvedrilo so poskrbeli muzikanti Karla Končine.

Na pustni torek se je skupina 40 naših članov udeležila pustne povorke v Hombourgu-Haut in prejela nagrado 2000 frankov.

Dan žena smo proslavili 6. marca in to prvič v našem društvenem domu na Rue Longue, kjer se je zbralo kakih 80 članic in članov. Mize so bile lepo okrašene in bogato obložene. Rojakinjam je zaželela srečen praznik podpredsednica Karolina Škruba, kratek kulturni program pa so pripravila de-

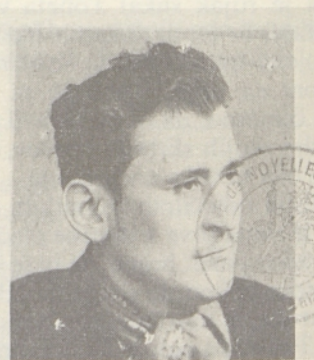
kleta Lidija Sajovec, Pascal Maruša in Eliane Šinkovec. Za veselo razpoloženje sta poskrbela hčerka in sin družine Maršič iz Nancyja, ki so se zato pripeljali 125 km daleč. Tudi ga. Maršič nam je recitirala priložnostno pesem, ki jo je sama zložila. Počastili smo tudi najstarejšo članico Ivanko Koci, staro 80 let. Zaželele smo ji, da bi bila še dolgo med nami.

Ob dnevu žena smo obiskale tudi članice v domu onemoglih in tiste, ki se zdravijo v bolnišnicah. Obdarile smo jih s šopkom cvetja in sličicami. Najstarejša članica, ki smo jo obiskali, je Marija Rugel, ki je stara že 97 let.

Karolina Škruba

Umrli je Srečko Potrpin

Po dolgi in težki bolezni je umrl dolgoletni član Združenja Jugoslovancev v Sallauminesu Srečko Potrpin, ki je bil rojen 13. 3. 1927 v Fouquieres le Lens, umrl pa je 26. 1. 1983 v Noyelle sous Lens.

Pokojni Srečko Potrpin

Družinski večer v Sallauminesu

Najmlajše članice Združenja Jugoslovancev v severni Franciji je tudi letos razveselil s svojim obiskom dedek Mraz, ki so ga mladi že nestrno pričakovali. Naše otroke je obdaril z različnimi darili, obenem pa ni pozabil tudi naših najstarejših članov – tem je podaril denarno pomoč.

Za tem se je začela družabna večer-
ja z domačim kislim zeljem ter s kap-
ljico dobrega vina. Za zabavo je po-
skrbel ansambel »Kovačka«, ki je lju-
di kar lepo razgibal in razveselil. Ob
koncu nam je vso srečo zaželel tudi
naš redni obiskovalec, jugoslovanski

generalni konzul iz Pariza Radovan
Nešić, ki nam je čestital tudi k uspeš-
nemu delu Združenja. Za uspešno de-
lo nam je čestital tudi naš redni gost,
župan Sallauminesa Jules Tell.

Stefan Gradišnik

Jadran žaluje

Pokojna Ivanka Šmit

Kruta smrt je iztrgala iz naše sre-
de požrtvovalno članico in odborni-
co Ivanko Šmit v starosti 43 let.
Njeno mesto je ostalo prazno tako
v družini kot pri našem pevskem
zboru in v društvu. Z veseljem je

prepevala naše lepe slovenske pe-
smi, prav tako pri cerkvenem zbo-
ru, ki ji je pel tudi zadnjo mašo.
Med nami vsemi je bila zelo pri-
ljubljena, saj nam je pri društvu in
zboru vedno rada pomagala. Njena
smrt nas je vse močno prizadela,
zato smo jo vsi pospremili na zadnji
poti. Ob odprtem grobu ji je naš
zbor zapel slovensko žalostinko.
Grob smo ji prekrili s cvetjem. Na-
ša srca so ostala žalostna. Spomin
nanjo bo vedno živ med nami.

Ker smo jo položili v grob tik
pred dnevom žena, ji posvečamo
tudi tole pesmico:

*Mamica moja, jaz sem žalosten,
iščem te vsepovsod zaman.
A ne najdem te, rad sem te imel,
a tega nisem znal, kako sem s teboj
srečen bil, ljubo srce.*

Istega dne je umrla tudi naša čla-
nica Helena Frece v starosti 83 let.
Tudi njo smo lepo pospremili na
zadnji poti.

Naj bo obema lahka zemlja!

Karolina Škruba

ŠVICA

Novo vodstvo v novem letu

Leto je hitro naokoli in potrebno je
napraviti »črto«. To so storili člani SD
Planike 11. decembra na svojem re-
dnem občnem zboru. Udeležilo se ga
je 23 članic in članov, generalni konzul
v Zürichu Gustav Kranjc, pred-
sednik SD Soče Oto Čerček ter Mile-
na Magdič učiteljica slovenskega od-
delka JDS. Po poročilih predsednika,
tajnika, blagajnika, učiteljice, vodje
smučarske in kegljaške sekcije so lah-
ko ugotovili več pozitivnih kot nega-
tivnih uspehov. Uspela je smučarska
prireditel »Priateljstvo 7«, sodelovan-
je na Albanifestu ter akcija »VOZI-
ČEK«, katero je na pobudo prejšnje-
ga konzula za kulturo in tisk Sonje
Ledinek, prvo podprlo ravno to druš-
tvo. Akciji so se priključila še ostala
slovenska društva v Švici in s tem
omogočila Gregi in Boštjanu Žergaj
malo bolj prijetno življenje. Spreme-
nili so tudi nekaj členov njihovega

društvenega pravilnika ter izvolili novi
upravni in nadzorni odbor. V upravni
odbor so bili izvoljeni: Alojz Špur –
predsednik, Tone Jančar – blagajnik,
Marjan Gruden – tajnik, Branko Du-
gar – oskrbnik, Franc Brinovec – vo-
dja smučarske sekcije, Marjan Fon –
vodja kegljaške sekcije; v nadzorni
odbor pa Ivan-Pavel Bernik – pred-
sednik, Ivan Šušteršič in Barbara
Turk-Smrekar.

Barbara Turk-Smrekar

Novo vodstvo SD Soče

Konec leta je čas, da se »pospravi«
vse staro in začne znova. To so storili
člani SD Soče 6. novembra na svojem
petem občnem zboru. Udeležilo se ga
je 34 članov, generalni konzul v Züri-
chu Gustav Kranjc ter novinar iz do-
movine Boris Kutin. Da je dejavnost v
tem društvu zelo uspešna, nam pričajo
poročila: predsednika, blagajnika, go-
spodarja, oskrbnika članov, učiteljice
slovenskega dopolnilnega pouka ter
vodij smučarske, kegljaške, nogomet-
ne in pevske sekcije nenazadnje pa še
poročilo nadzornega odbora.

Za njihovo peto obletnico jim je ob

tej priliki njihov pokrovitelj Občinska
konferenca SZDL Slovenj Gradec po-
slala telegram s priznanjem za njihovo
delo ter jim zaželela veliko uspehov v
naslednjem letu.

V upravni odbor so bili izvoljeni:
Oto Čerček – predsednik, Ivan Vic-
man – podpredsednik, Darinka Lon-
čar – tajnica, Marija Barbre – blagaj-
ničarka, Tone Vrbnjak – oskrbnik,
Marjan Kučan – fotograf, Drago
Strnad – vodja smučarske sekcije, Jo-
že Zabel – vodja kegljaške sekcije,
Žarko Resinovič – vodja nogometne
sekcije, Slavko Šuligoj – vodja pevske
sekcije, Leopold Dimiter (s pomočjo
Ivana Vicmana) – gospodar. Učiteljica
slovenskega dopolnilnega pouka JDS
Olga Petrov pa je še vedno Milena
Magdič. Nadzorni odbor pa sestavlja-
jo: Stane Planko – predsednik, Ludvik
Smrekar in Miha Prinčič – člana.

Po končanih volitvah so člani stare-
ga upravnega odbora podelili prizna-
nja Mileni Magdič, Mariji Barbre ter
Darinki Lončar za njihovo nesebično
in požrtvovalno delo v preteklem letu.
Jožetu Zabelu so predali prehodni
simbol štiridesetletnikov, ker jo bo
drugo leto praznoval s svojimi vrstni-
ki. Na koncu so razglasili in podelili
medalje in diplome z lanskoletnega
društvenega prvenstva v smučanju in
kegljanju.

Se pozno v noč so se zabavali in
plesali ob zvokih »Duo Stani«. Zaželi-
mo novemu upravnemu in nadzorne-
mu odboru veliko uspehov v nasled-
njem letu!

Barbara Turk-Smrekar

Iskrene čestitke za 8. marec

V soboto 12. marca je SD Soča v
Schaffhausnu priredila našim ženam in
mamicam za njihov praznik, 8. marec,
Dan žena, prijeten večer v vsem že
dobro znanem Ratskellerju v Thayge-
nu. Po uvodnem govoru sedanjega
predsednika Ota Čerčka je pomen te-
ga dneva lepo opisala učenka Mateja.
Sledil je zelo pester polurni program.
Tovarišica Milena Magdič je s svojimi
učenci pripravila recitacije, krajše igri-
ce ter glasbene točke. S harmoniko ji
je priskočil na pomoč Tomo Tušek.
Program pa je še posebno popestril
moški pevski zbor, kateremu je, kot
vedno doslej, vsakdo prav rad prislu-
hnil.

Tovarišica Magdičeva se za stalno
vrača v domovino. Člani društva so ji
izročili spominsko darilo, da bo lahko
še leta naprej obujala spomine na pre-
živela leta v Švici. Presenečenje je bilo
tolikšno, da se je s solzami v očeh in
tresočim glasom zahvalila in obenem
poslovila od učencev in prijateljev.
Podobno se je zgodilo tudi z Ivanom

Koletnikom, ki bo tudi v kratkem času zapustil Švico in se vrnil med svoje in prijatelje v Jugoslaviji.

Vse članice so v znak pozornosti prejele nageljček in skromno darilo.

Razpoloženje je naraščalo od trenutka do trenutka. Pari so se zavrteli ob glasbi dua Stani. Ker je bil pač to praznik žena, so v kuhinji »gospodarili« seveda samo moški.

Prireditve se je udeležil tudi član društva, generalni konzul v Švici Gustav Kranjc s soprogo.

Barbara Turk-Smrekar

Tradicionalno pustovanje pri Soči

V Ratskellerju v Thayngenu se vsakdo od nas počuti kot doma. In v soboto 19. februarja smo tam Sočani zopet pustovali. Letošnje pustovanje je obiskalo več kot sto gostov in pa mnogo maškar, glas o tej naši tradicionalni prireditvi je segel že do Düsseldorfa v Nemčiji.

Že pred začetkom prireditve se je dvorana pričela polniti in pridni servirki Tereza in Ančka sta imeli kljub

pomočnikom ves večer polne roke dela – dišeče pečenice, lastni Sočin proizvod, so bile res imenitne.

Marsikoga so zamikali številni dobitki tombole, saj so bili razstavljeni že kar pri vходу. Tako je skoraj vsak poskusil svojo srečo in jo tudi imel.

Višek prireditve je bil opolnoči ples mask. Maškare so se na vso moč trudile, da bi bile kar najbolj originalne, vsaka je hotela biti najboljša, mi pa smo se ob tem tako smejali, da nas je že vse bolelo. Ko je bil ples končan, je bilo konec tudi napetemu ugibanju, kdo le se skriva za to in ono masko, maske so se odkrivale in presenečenja so se vrstila eno za drugim. Da bi jih za dobro zabavo poplačali, so obiskovalci sami izbrali štiri najbolj domiselne maske in te je društvo lepo nagradilo.

S tem pa zabave seveda še ni bilo konec, veseli smo še zapeli, potem pa smo se ob prijetni domači in zabavni glasbi dua Stani iz Winterthura vrteli do zgodnjih jutranjih ur. Ob štirih so se gostje poslovili, Sočani pa smo nato dvorano pospravili in zopet lepo urejene prostore predali lastniku.

Darinka Lončar

Posebnih sprememb pri društvenem delu v minulem letu ni bilo. Kulturna sekcija ima mešani pevski zbor, z vključitvijo še drugega kulturnega referenta pa se obljublja naši mladini večja možnost vključevanja v kulturno dejavnost društva. Isto velja za športno dejavnost. Na tem področju se »Lipovci« ukvarjajo zlasti s šahom, biljarom in namiznim tenisom.

V finančnem pogledu je stanje društva zadovoljivo. Velik del stroškov z najemnino nam plača kulturna organizacija mesta Landskrone.

Pohvalno se je o delu društva, še zlasti o pevskem zboru, izrazil tudi konzul Antun Zibar, ki je pevovodkinji Olgi Kostanjevec izročil tudi knjižno darilo. Ob tej priložnosti je izročil darilo tudi Avguštini Budja v znamenje priznanja za njeno književno delo. Tudi vsi člani prejšnjega upravnega odbora so za svoje delo prejeli skromna darila.

A. B.

KANADA

Simfonični orkester RTV Ljubljana v Torontu

Slovenska etnična skupnost v Torontu je z navdušenjem sprejela novice, da bo simfonični orkester RTV Ljubljana nastopal v Roy Thomson Hall v Torontu. Že samo dejstvo, da so v prvem letu poslovanja te imenitne torontske koncertne dvorane uvrstili orkester iz Ljubljane, je bilo veliko priznanje slovenskim glasbenikom.

Vstopnice za vseh 2800 sedežev v Roy Thomson Hall so bile za enkratni nastop slovenskih simfonikov že nekaj dni pred koncertom razprodane. Med obiskovalci koncerta je bilo tudi veliko Slovencev; nekateri so prireditve obiskali zaradi klasične glasbe, ki jo je orkester izvajal, drugi zgolj iz radovednosti in spoštovanja do slovenskih glasbenikov. Domov smo se vsi vračali veseli in zadovoljni, prevzeti od lepote klasične glasbe, ki je tudi za preprosto uho nekaj edinstvenega, veličastnega.

Ker spadam v tisto kategorijo Slovencev, ki smo osnove klasične glasbe dobili v osnovni šoli, kjer so nam učiteljice glasbe razlagale dela Beethovna, Straussa, Čajkovskega in drugih klasikov ter nas vestno vodile vsaj trikrat ali štirikrat na leto v Ljubljansko Opero, mi je koncert Slovenskega simfoničnega orkestra obudil mnogo lepih spominov na tiste daljne čase, ki so bili pravzaprav moje prvo in zadnje srečanje s klasično glasbo. Res, da jo po radiu poslušam tu pa tam, v poplavi jazzja, rocka, country glasbe in popevk

ŠVEDSKA

Občni zbor SKD Lipa

Slovensko kulturno društvo Lipa v Landskrone je imelo 15. januarja redni letni občni zbor, ki mu je prisostvovalo 38 članov. Med gosti je bil tudi predstavnik jugoslovanskega konzulata v Malmöju Antun Zibar.

Po poročilih in razrešitvi starega odbora je bil izvoljen novi upravni odbor društva, ki ga sestavljajo: predsednik Štefanija Bergh, podpredsednik Gabrijela Karlin, tajnik Avguština Budja, blagajnik Zdenka Novak, kulturna referenta Olga Kostanjevec in Silva Gobec, športni referent Darko Andjelič in Štefan Geršič, ekonom Cvetka Fojtl, supleanta Mirko Kunc in Valentin Pucič ter revizorja Zvonko Bencek in Ronnie Bergh.

Tradicionalno pustovanje pri Soči v Schaffhausnu

pa je moj glasbeni okus, tako kot pri večini Slovencev, ostal pri narodnozabavni glasbi in zborovskem petju. Glede na moje poznavanje klasične glasbe lahko povem le to, da me je prevzela harmonija in ubranost devetdesetih inštrumentov, devetdesetih glasbenikov, ki so pod taktirko izvrstnega dirigenta Antona Nanuta izvajali odlične glasbene umetnine.

Da pa moje poročilo le ne bi bilo čisto brez strokovne kritike, si bom leto izposodila iz Toronto Star, ki je o slovenskih glasbenikih takole zapisal: »Čprav Slovenski simfonični orkester ni v samem vrhu najboljših svetovnih orkestrrov, je bilo vse dobro in entuziastično pripravljeno. Na petkovem koncertu slovenskega orkestra je kot gost nastopil ameriški pianist Leonardo Pennario v Griegovem Koncertu za piano. To je bil najbolj zadovoljiv del koncerta. Penario je brezhibno poustvaril veliko glasbeno umetnino in je navdušil tudi orkester k svojemu najboljšemu izvajanju. Razmerje med solistom in orkestrom je bilo resnično odlično – tekoča, brezhibna menjava.

Pri izvajanju štirih slovenskih ljudskih pesmi slovenskega komponista Janija Goloba je bil orkester prav do-

bro razživet. Čprav je primanjkovalo povezave med folklorističnimi in modernističnimi elementi, so dela kljub temu dobro uspela. Vsebovala so dinamičen ritem, zanimivo zvočnost in lepo uravnovešeno melodiko.«

Torontski glasbeni kritik Gaynor Jones, ki je bil manj naklonjen prve- mu in zadnjemu delu koncerta, je zaključil z ugotovitvijo, »da je bila publika s koncertom zelo zadovoljna, kar je bilo razvidno še preden je orkester zaigral še tri dodatne točke iz repertoarja Dvořaka, Brahmsa in Straussa«.

Po koncertu so slovenski rojaki pripravili glasbenikom iz Slovenije odlično zakusko, ob kateri so predstavniki številnih društev in konzularnega predstavništva imeli priložnost pokramljati s člani simfoničnega orkestra, ki so že takoj drugo jutro nadaljevali svojo turnejo po Ameriki. V imenu vseh odsekov društva Bled pa je glavni predsednik Janez Hocevar izročil dirigentu Antonu Nanutu simbolično darilo kot znak priznanja slovenskih izseljencev za odlično delo slovenskega simfoničnega orkestra.

C. Kocjančič

ZDA

Clevelandska žena in mož leta

Federacija slovenskih narodnih domov v Clevelandu in v okolici je letos izbrala za »ženo leta« Albino Mršnik, članico društva št. 26 SNPJ, za »moža leta« pa Anthonyja Sturma.

Letošnja slovenska žena leta v Clevelandu Albina Mršnik je bila rojena 6. februarja 1907 v Baču na Notranjskem. Leta 1925 je prišla z materjo in brati k očetu, ki je bil v Ameriki že prej. Kmalu se je vključila v SNPJ in je še zdaj dolgoletna članica društva Združeni bratje. Ko je začela z delom organizacija Progresivne Slovenke Amerike, se je vključila v društvo št. 2. V času 2. svetovne vojne je marljivo sodelovala pri zbiranju pomoči opustošeni domovini, pozneje pa je sodelovala tudi v številnih drugih humanitarnih akcijah. Od vsega začetka je neutrudna podpornica slovenskega radijskega in televizijskega programa, ves čas neumorno podpira slovenske domove, vedno je v prvih vrstah tistih, ki zbirajo sredstva v dobre namene.

Pri posameznih slovenskih narodnih domovih so za najzaslužnejše člane zadnjega leta izbrali takole: Joseph Klinec – Klub slovenskih društev na zahodni strani, Rudy Pivik – West

Park, Dan Pavsek – Collinwood, Edward Zabak – E. 80. cesta, Frank Elersich – SNO St. Clair, Max Kobal – Euclid, Frank Koss – SDD Waterloo, Louis Champa – Maple Hts., Dorothy Brletič – Lorain, Jennie Mohorčič – Fairport Harbor.

Vsem izbranim rojakinjam in rojakom ob izvolitvi iskreno čestitamo tudi v imenu uredništva Rodne grude!

Umrla je Cecilia Šubel

V Slovenskem domu za ostarele v Clevelandu je 15. februarja 1983 umrla Cecilia Šubel, nekdanja predsednica progresivnih Slovenk Amerike in dolgoletna članica društva št. 147 SNPJ. Pred leti je bila izredno aktivna društvena delavka in redna obiskovalka stare domovine. Njen življenjski sopotnik Jakob je umrl leta 1975.

Slovenski dnevi na Floridi

V mestu Masaryktown na Floridi so bili v marcu v organizaciji Slovenske narodne podporne jednote tradicionalni »slovenski dnevi«, v okviru katerih se je v treh dneh zvrstila vrsta kulturnih in športnih prireditev. Sodelovalo je prek tisoč naših rojakov z vseh koncev ZDA. Slovenskim izseljencem so se pridružili tudi izseljenci drugih jugoslovanskih narodov in njihovi potomci.

V programu praznovanj so bila razna tekmovanja na glasbenem področju, razstave ročnih del, športna tekmovanja, za katere so najboljši udeleženci prejeli pokale in druga priznanja. Večje število udeležencev je bilo tudi iz vrst mladine, ki s posebnim veseljem neguje tradicije in običaje svojih prednikov. Na festivalu so prikazali tudi film o turizmu v Jugoslaviji in propagandni film o zimskih olimpijskih igrah v Sarajevu.

Udeležence teh prireditev sta pozdravila tudi jugoslovanska generalna konzula iz New Yorka in Clevelanda Zofka Klemen-Krek in Dušan Bogdanović. Predsednik organizacijskega odbora Frank Groser je pri organizaciji prireditve dobil tudi vso podporo mestne uprave v Masaryktownu in še posebej župana Thomasa Michaleka, ki je prav tako pozdravil udeležence srečanja.

Umrl je John Urbas

Po dolgi bolezni je 5. februarja 1983 umrl znani slovenski društvenik v Pennsylvaniji John Urbas iz North Braddock. Rojen je bil 3. avgusta 1911 v Indianapolisu, Ind. Ko mu je bilo devet let, se je njegova družina vrnila v domovino, v Rakek, ko pa mu je bilo 25 let, se je ponovno podal v Ameriko. Takoj po prihodu se je vključil v SNPJ, kjer je ves čas do smrti opravljal vrsto pomembnih dolžnosti. Štirikrat je bil delegat na konvencijah SNPJ, šestnajst let je bil predsednik federacije slovensko poslujočih društev v zahodni Pennsylvaniji. Federacija ga je pozneje izvolila za častnega predsednika.

John Urbas je bil med drugim tudi dolgoletni zastopnik publikacij Slovenske izseljenske matice, ki je skrbel, da bi Rodna gruda in Slovenski koledar prišla v roke kar največjemu številu rojakov v tem delu Amerike.

Odprava Fitz Roy 83

Za nama je bilo že kakšno leto priprav in razmišljanj o plezanju v Patagoniji, a še vedno nisva imela povsem izkristalizirane podobe o tem, kako bova potovala do Argentine in potem po Argentini. Iskala sva razne možnosti, najprej ladjo, a je vse skupaj padlo v vodo, ker se nisva mogla vkrcati, potem je ostalo le še letalo. Cena redne linije je bila tako visoka, da toliko denarja nikoli ne bi mogla zbrati. Vrtala sva naprej, spraševala, prosila, končno pa odšla z vlakom v Pariz, kjer nama je po dveh dneh sreča pokazala svoj obraz in dobila sva zelo poceni karte do Buenos Airesa.

Vseskozi sva se bala, da se v Argentini sploh ne bova znašla, da bova imela probleme z vojsko. Na Izseljenski matici v Ljubljani so takoj pokazali razumevanje za naju, dali so nama telefonsko številko Rudija Štekarja, češ naj se nanj obrneva, če bova zašla v težave in bova rabila pomoč.

Že Jugoslavijo sva zapustila z neprijetnim občutkom, da zamujava redke lepe patagonske dneve. Vreme v teh gorah je namreč poleti izredno slabo. Lepe dneve lahko prešteješ na prste. Tako se za vzpon na vrh ponavadi ponudi le ena ali dve priložnosti. Ni bilo malo odprav, ki so zamudile lepo vreme in so se vračale domov, ne da bi sploh poskušali plezati. Najino načelo je torej bilo: Čim hitreje pod hribe, tam pa čakati čim dalje na lepo vreme. Toda mejo za dolžino čakanja nama je žal že v Parizu postavila letalska agencija. Na razpolago sva imela 60 dni, kar je za te razmere zelo malo. Nprestano sva hitela, preštevala dneve in upala.

Iz Buenos Airesa, kjer sva silvestrovala na letališču, nisva si namreč upala motiti naših rojakov, sva na Novega leta dan odletela do Bariloche. Zelo lepo so naju sprejeli tamkajšnji Slovenci in zastavili so vse svoje moči, da sva čim hitreje dobila zvezo za naprej.

Do Rio Gallegosa sva potovala z avtobusom, nato pa z vojaško družbo Lade do Calafat. To je majhen turističen kraj, na obali jezera Argentina, kakšnih 400 km SZ od Rio Gallegosa. Do gora skupine Fitz Roya sva opravila še okrog 300 km po cesti. Bazni tabor sva postavila ob rečici Rio Blanco, na višini 800 m, na južni strani gore in potem se je začelo najino 40 dnevno naskakovanje Fitz Roya, ki je

bilo polno razočaranj, upov, slabega vremena pa tudi uspehov in veselja.

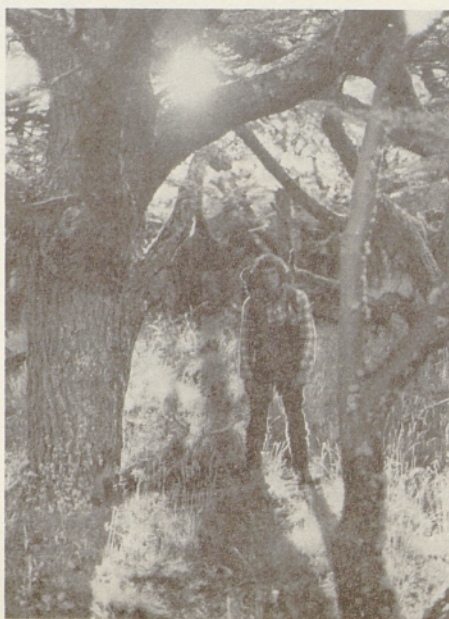
Mnogo ljudi sklepa na težavnost neke gore po tem, kako je le-ta visoka. Fitz Roy bi potem spadal med lažje dostopne hribe. Toda narava je poskrbela za to, da je kljub skromni nadmorski višini (3441 m) to eden izmed najtežje dostopnih vrhov na svetu. To področje leži v območju stalnih, močnih zahodnih vetrov iznad Pacifika. Skozi celo leto divjajo tukaj viharji, ki prinašajo ogromne količine dežja in snega. Stene okujejo v več metrov debele ledene oklepe. Dnevi, primerni za vzpon na vrh, so prav tako redki, kot je postala redka nekdanj zelo razširjena, danes pa že skoraj iztrebljena puma.

Med plezalsko srenjo velja tu doli neko čudno prepričanje, ki sploh ni tako zgrešeno: »Te gore, to vreme, vse to je noro. Povprečen plezalec z obilo sreče ima tu več uspeha kot izvrsten plezalec, ki se mu le redkokdaj ali nikoli ne nasmehne sreča.«

V teh 40 dneh, ki sva jih prebila v hribih, bazi ali v okolici, nama ni bilo prav nič prihranjenega. Izkusila sva orkansko moč vetra tik pod vrhom gore, snežne meteže v steni, plazove kamenja in ledu, sesanje krvi stotisočglavih rojev komarjev, pripekajoče sonce, razmočen, globok sneg, padanje v razpoke. Vsega je bilo na pretek, vse sva doživela in k sreči preživela.

Edino vrh nama ni bil usojen. Že v prvem poskusu sva priplezala kakšnih 50 višinskih metrov pod vrh. Vreme, ki je bilo takrat ves dan jasno, se je v eni uri tako sprevrglo, da sva morala tik pod ciljem bežati pred orkanskim vetrom, ki ne pusti človeku in nobenemu drugemu bitju živeti. Naravi se ne da upirati. Kakor prestopiš mejo, ki so jo naravne zakonitosti postavile za obstoj človeka, je po tebi.

V pragozdu pod Fitz Royem v Argentini (foto: Matevž Lenarčič)

V naslednjih dneh sva se spoprijela še s tremi smermi, ki so nama poklonile tisoče doživetij, izkušenj, lepih in trdih, vendar naju je pod vrhom vedno zavrnilo slabo vreme.

17. marca sva zapustila prelepe, goste, temne gozdove, travnike z raznobarnimi rožami, hribe, doline, stalne vetrove, ki so nama postali že kar domači, še posebno zato, ker so odganjali roje komarjev, zapustila sva svobodne višave, kjer še vedno kraljujejo kondorji. Najina pot se je obrnila, cilj niso več gore s svojimi nezemskimi lepotami, pač pa pot, ki vodi preko širne pampe in preko vse Argentine proti domu. V Buenos Aires sva prišla zaradi slabih letalskih zvez in prenapoljenih letal 5 dni pred odhodom v Evropo. Bila sva utrujena, umazana, obleka je že nama smrdela, pa čeprav sva bila vajena takšnih vonjav. Kar kolobarji so se nama delali pred očmi, če sva pomislila, da bova morala takšna, kakršna sva, pet dni postopati po mestu. Za naju je bila edina rešitev telefonska številka rojaka Štekarja. Ko sva ga klicala, je znoj tekel z naju v potokih, od same treme. Potem pa je bilo naenkrat vse tako enostavno, lepo, da se tega še danes prav ne zavedava. V 20 minutah je prišel z avtom po naju, dobre volje, nič nejevoljen in naju odpeljal v Klub Triglav, kjer sva doživela novo presenečenje. Že prej v domovini sva slišala, da obstaja v Buenos Airesu ta klub. Toda, da je tako velik in tako lepo opremljen, pa nisva mislila. V njem imajo bazen, kegljišče, steze za balinanje, dvorano za odbojko, prostore za vadbo tamburašev in folklornih plesalcev, knjižnico z veliko zalogo slovenskih knjig najrazličnejših starosti. Ne manjkajo gostinski prostori, sobe za predsednika, tajnika... In še vedno gradijo. Na terasi bodo naredili igrišče za tenis. Najbolj neverjetno je pa to, da so večinoma vse naredili člani sami.

In potem sva bila polnih 5 dni gosta teh prijaznih članov kluba. Kar niso vedeli, kako bi nama čim bolj postregli, olepšali dneve bivanja pri njih. Spoznala sva, kako močna je še tukaj zavest pripadnosti svojemu narodu. Nemogoče bi bilo naštetii imena vseh, ki so nama delali dneve v Buenos Airesu lepe in zanimive. Med njimi sva se počutila popolnoma domače, za kar so znali še posebej poskrbeti.

Še zadnje kosilo nama na čast, potem so naju pospremili na letališče. Sploh nisva vedela, da zapuščava Argentino, kajti vsenaokrog se je govorilo slovensko. Še dolgo potem na letalu in še danes, ko sva doma, ne moreva prav dojeti vsega tega. Neverjetno se nama zdi, da so na popolnoma drugem koncu sveta ljudje, ki so pripravljeni toliko narediti za svoje rojake.

Boris Simončič in Matevž Lenarčič

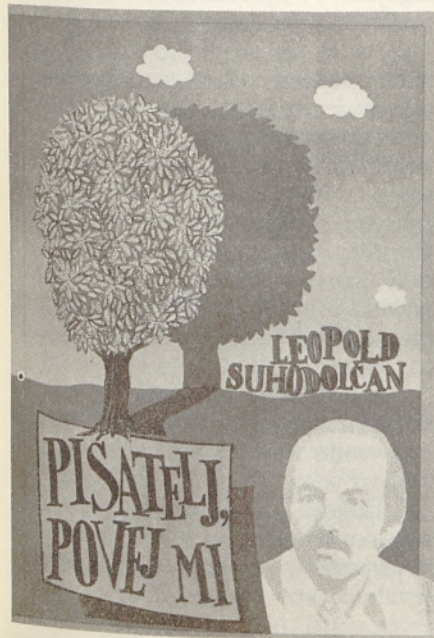
nove knjige

Pisatelj, povej mi

Z gotovostjo trdimo, da je pisatelj LEOPOLD SUHODOLČAN med tistimi slovenskimi pisatelji za mladino, ki ga mladi bralci največ in tudi najraje beró. Že samo število del – nad štirideset – ki jih je napisal prav zanje, ga tako po kakovosti in obsežnosti uvršča med slovenske najplodovitejše pisatelje. Pa ne samo to; kot pobudnik tekmovanja za bralno značko je pred dvajsetimi leti s svojo zamisljivo postavil obetaven temelj bralni kulturi ne samo v Sloveniji, temveč tudi v zamejstvu. Svoje pisateljstvo je tako plodno povezoval z organizacijskim delom za bralne značke, da skoraj ni slovenske šole, ki je ne bi obiskal, in se tudi na ta način oddolžil svojim mladim bralcem.

Prav zaradi teh neposrednih srečanj z mladimi bralci pomeni knjiga PISATELJ, POVEJ MI dodatno obogatitev slovenske književnosti. Sestavlja jo dvaintrideset krajših besedil, v katerih se pisatelj predstavlja kot duhovit sogovornik mladih bralcev. Skušá potešiti njihovo radovednost, razložiti ne-

Naslovna stran knjige Pisatelj, povej mi, na kateri je tudi portret prerano umrlega avtorja Leopolda Suhodolčana

katere svoje junake, svoja srečanja z različnimi slovenskimi mladinskimi ustvarjalci in njihovimi deli, kakšno pot je treba prehoditi, da postaneš dober pisatelj, kako nastane knjiga in kaj vse je treba storiti, da si pridobiš določena znanja. Leopoldu Suhodolčanu je uspelo podkrepiti z doživetimi zgodbami vse tisto, kar bi utegnilo izzveneti suhoparno. V knjigi so torej strnjene tako njegove dolgoletne izkušnje pri ustvarjalnem delu, osebna doživetja, srečanja z mladimi bralci, njegovi pogledi na življenje, na umetnost, kakor tudi tisti drobni, vsakdanji odnosi z ljudmi.

Knjiga, ki je dodaten kamenček v bogatem mozaiku Suhodolčanove ustvarjalnosti, je izšla pri Mladinski knjigi v Ljubljani, uredil jo je Miha Maté, ilustriral pa Alojz Zorman.

Tone Peršak: Prehod

Roman PREHOD mladega avtorja Toneta Peršaka predstavlja tako po svoji tematiki, kot po izbiri oblike v sodobni slovenski književnosti svojevrstno posebnost. Avtor pripoveduje v njem o skupini teroristov iz tujine, ki izsiljuje mladega študenta slavistike. Pripovedovalec je študent Marko, ki ga skupina teroristov izbere za izvrševalca bombnega napada na športno dvorano, v kateri bo potekal kongres samoupravljalcev.

Teroristi so mojstri svojega poklica, tako kar zadeva smrtonosno razstrelivo kot psihični pritisk, s katerim načrtno obdelujejo nesrečnega študenta.

Lahko bi površno skleпали, da gre za klasično kriminalko postavljeno v današnji čas in prostor, vendar predstavlja akcijski del pripovedi le trdno in zanimivo spleteno fabulativno ogrodje. Na njegovem ozadju se dogaja psihološka drama mladega človeka, ki v stiski, v katero ga je postavilo nepričakovano naključje (ali preišljen načrt), temeljito razčlenjuje svoje življenje. Premisliti mora svoj odnos do tradicije (do doma in domačih), do okolja, v katerem živi, do vprašanj ljubezni, volje in moči, dobrega in zlega. V tem labirintu tava nekaj brezupnih dni, da bi na koncu slednjič le našel, če že ne izhoda, pa vsaj prehod iz more v olajšanje.

Čeprav je roman Prehod postavljen v naše okolje, sega njegova snov v širše območje današnjega nasilnega sveta. Izšel je pri Državni založbi Slovenije.

Tipologija Cankarjeve proze

Nova knjiga dr. FRANCETA BERNIKA, enega najboljših poznavalcev in najprizadevnejših razisko-

valcev Cankarjevega dela, z naslovom TIPOLOGIJA CANKARJEVE PROZE je hkrati njegova najboljše-nejša in najbolj temeljita študija s tega področja. Temelji na avtorjevih prejšnjih objavah, upošteva dosedanje raziskave, zlasti izsledke moderne literarne vede domačih in tujih avtorjev, pri tem pa ne zanemarja drugih vidikov.

Ob vsem tem je Bernikovo pisanje strpno, pregledno, poglobljeno in razumljivo tudi za bralca, ki mu avtorjeva temeljna metoda ni najbolj blizu. Tako velja, kar je poudaril pisec v uvodni pripombi: »Knjiga bo v marsičem potrdila sliko o Cankarju, ki prevladuje v naši zavesti, nekje bo to sliko dopolnila, ponekod pa v imenu novih dognanj tudi bistveno spremenila.« In če dodamo še to, da utegne nekatere dosedanje poglede tudi prevrednotiti ali celo razvrednotiti.

Vsekakor je tako zastavljeno delo novost v naših dosedanjih raziskavah Cankarjevega dela in že zato tehtna obogatitev dosedanjih prizadevanj, vredna vse pozornosti.

Delu ja avtor ob koncu dodal povzetek vsebine v angleškem jeziku. Izšlo je pri Cankarjevi založbi v Ljubljani, lično opremo s fotografijami iz Cankarjevega življenja na ščitnem ovitku pa je prispeval akademski slikar Janez Bernik.

Branko Šömen: Moške ikre

Nova pesniška zbirka BRANKA ŠÖMNA z naslovom MOŠKE IKRE je uglasena na temo erotike in domače pokrajine – Prekmurja. Izšla je pri Državni založbi Slovenije.

V pesmih, ki s svojo odprtostjo spominjajo na lirični dnevnik, oblikuje avtor sodobno ljubezensko zgodbo, intimno ter hkrati splošno človeško. Zadnja dva cikla že v naslovu (Slovenska krajina in Prekmurska okna) poudarjata navzočnost pesnikove domačije. Tukaj se Šömen vrača k svoji zgodnji tematiki, ki pa jo zdaj doživlja zrelo in poglobljeno. Šömnova govoriča je lirična, v kombinaciji monologa in deskripcije dosega svojevrstno plastiko, ki je razpeta med življenje, ljubezen in smrt.

Pri Državni založbi Slovenije je Branko Šömen doslej objavil dve knjigi humoresk, Rdeči smeh (1970) in Skregan s pametjo (1973) ter pesniško zbirko Tujina (1978).

Pesniško zbirko Moške ikre je lepo opremil Vili Vodopivec.

materinščina

Moj očka je special

Pred seboj imam lansko oktobrsko številko *Vestnika*, enega od časopisov naših izseljencev v Avstraliji. Na četrti strani je šestnajst kratkih, otroških spisov pod skupnim naslovom: *Moj očka je special...*

Kot raziskovalec slovenščine v vseh njenih oblikah in položajih me zmeraj mika prebiranje in poslušanje slovenščine doma in na tujem tudi glede na to, koliko in kako se slovenščina oblikuje sama iz sebe in po tujih zgledih. V ta namen mi je bilo teh šestnajst otroških prispevkov še prav posebej dragocenih.

Že sam naslov spisa je gotovo »special«, zares zgovoren in nazoren za pisce in bralce, saj takoj ustvari neposreden stik z okoljem. Naslov je posrečeno nastal v okviru širše prireditve ob »večeru naših očetov«, ki so ga praznovali »na hribu ob Yarri« in sta pri njem bistveno sodelovali tudi Draga Gelt in Magda Pišotek, učiteljici na tamkajšnji etnični šoli. Njun je najbrž tudi naslov otroškega spisa. Beseda »special« bi bila v domovini za naslov šolske naloge popolnoma neuporabna, saj je pri nas v tej obliki in v tem pomenu neznana, toliko več pa gotovo pomeni sredi angleško govorečega okolja v Avstraliji. V stari domovini poznamo pridevnik *specialen* in zlasti samostalnik *specialist* za človeka, ki se za kaj *specializira*. Tudi v gostiščih postrežejo kdaj s kakšno *specialiteto* in med zemljevidi poznamo posebne *specialke*.

Kaj je beseda »special« pomenila tem šestnajstim slovenskim učencem v Avstraliji? V svojem spisu so jo uporabili dvajsetkrat (z naslovom vred). Eden od učencev se ji je popolnoma izognil, samo eden jo je zapisal sploh brez narekovajev, kakor da mu ne pomeni tujke (Moj očka je special, ker dela za nas), dva sta jo zapisala v obeh oblikah (z narekovaji in brez njih), vsi drugi pa so jo vselej dali v narekovaje (Moj oče je »special«), se pravi, da jim je le še zvenela kot tujka, kot vložek, mogoče kot posrečen domi-

slek, sicer pa še ne kot beseda, ki je zrasla na njihovem zelniku ali ki bi se spodobila za slovensko šolsko nalogo. V zvezi s tem je treba upoštevati še nekaj: beseda »special« jim je pomenila posebno vprašanje tudi zaradi velike razlike med zapisom in izgovorom (*spešl*). Najbrž si je treba narekovaje zato razlagati tudi zaradi take ne vključenosti v siceršnje preprosto in naravno besedilo.

In kako so jo učenci vsebinsko vključili v svoj spis? Pri nekaterih je izrazito čutiti, da je niso od kraja razumeli in so jo po svoje poskušali upravičiti in opravičiti v naslovu in spisu, na primer: »Moj očka je ,special', ker vedno težko dela.« – »Moj očka je za mene ,special', ker nas pelje ven.« – »Moj očka je special, ker dela za nas.« To je čutiti še celo v takihle zvezah: »Moj oče je ,special'. On težko dela in zasluži denar.« – »Moj oče je ,special'. On gre vsako jutro ob sedmi uri zjutraj na delo.« Vse torej kaže, da so učenci iskali v besedi »special« njen temeljni pomen (izreden, izjemen, nekaj posebnega), niso pa še dojeli njenega udarnega, modnega, povzemanega pomena, kakor sta ga gotovo čutili njihovi učiteljici. V domovini bi se tak naslov glasil na primer: Moj očka je prima, Moj očka je klasa, Moj očka je šef... in kolikor je še podobnih žargonskih in slengovskih izrazov, ki se hitro menjavajo v času in kraju in družbi, vendar bi tudi za vse te in podobne naslove veljalo temeljno načelo: izraz naj bo udaren, nekaj posebnega, se pravi, če se le dà tujka, naj bo že kot samostalnik (kaj): Moj očka je bomba, ali pa kot pridevnik (kakšen): Moj očka je ena a.

Zanimivo je, da so tudi avstralski učenci iskali v to smer, v pridevniško: kakor smo že prej rekli, so se zavedali angleške besede in jo občutili kot pridevnik. To mi potrjujejo dopolnilni izrazi, s katerimi so poskušali s svojimi besedami povedati vsebino tuje besede, ki jim je bila predložena v naslovu: »Moj oče je ljubezniv in dober človek.« – »Moj oče je vedno dobre volje.« – »Moj oče je najboljši!« – »Moj oče je najboljši oče na svetu.«

Dva od učencev sta hotela to še prav posebej pokazati, zato sta pridevnik »special« stopnjevala in ga pri tem

tudi vsebinsko razložila: »Moj ata je ,special', a zelo ,special'.« – »Moj ata je zelo ,special', ker on je tudi naša mama, ne samo naš ata.«

Kratki sprehod po avstralskem *Vestniku* nam kaže, kako tuje okolje vpliva na jezik priseljencev. Nič mi sicer ni znano, koliko so ti učenci stari, in tudi ne, koliko časa so njihovi starši že v Avstraliji, vendar čutim, da je bil naslov zaradi tujke zanje po svoje »zapeljiv«, da bodo tudi sami kmalu poskušali mešati angleške besede med slovensko besedilo, kakor je pri enem od učencev izrecno že čutiti (En dan je ata kupil fish in chips in smo šli na skate) in kakor je tako rekoč na isti strani čutiti v besedilu odraslih (prikupne ostrostrelke, ki so v svojih lovskih krojih nadvse »smart«).

Teh nekaj besed, navezanih na konkretno besedilo v enem od avstralskih listov, bo gotovo zanimivih tudi za druge avstralske bralce, pa tudi za bralce in časopise drugod med našimi izseljenci, zato bomo kdaj prihodnjic spregovorili še o kateri od jezikovnih posebnosti na tujem.

Janko Moder

Od kod moj priimek

Moja velika želja je, da bi izvedel kaj več o nastanku mojega priimka Roblek. Podobni priimki so tudi drugod po svetu, saj sem sam zbral celo vrsto iz ameriških telefonskih imenikov – Robles, Roblez, Robley, Roblev, Roblen, Roblet, Roblee... Ali imajo vsi ti priimki kako povezavo? Ali je morda moj, slovenski priimek izviren?

Robert Roblek, Colorado Springs, Colo., ZDA

Med priimki, ki jih naštevate iz ameriških telefonskih imenikov, ni mogoče spoznati njihovega izvora, ker so njihovi konci na različne načine »prilagojeni«; v njih se lahko skrivajo najrazličnejše variante priimkov, ki izhajajo iz imena *Robert*, ki se je v takšni podobi najbolj utrdil v Franciji, čeprav je to znano (in zelo pogosto) germansko dvodelno ime *Hruodbercht* (z različicami) v pomenu »blesteč v slavi«. Iz tega izvora poznamo tudi na slovenskem priimke, kot so *Ropret*, *Ropreht*, *Rupreht*, *Rupel*, pa tudi *Lopert*. Na gosto so posejani priimki iz istega germanskega vira tudi na vsem italijanskem ozemlju (*Roberto*, *Ruberto*, *Ruperto*, *Luperto* itd.).

Ali je tudi naš *Roblek* tega izvora? Če se ne bi staro dvodelno germansko ime vrnilo v srednjo Evropo v podobi *Ropert* šele za viteškimi romani konec 18. stoletja (iz Francije), bi bila najbolj naravna razlaga iz osnove *ROB-* in pripone *-l-*, ki je pomenila pomanjševalnice kot v primerih *Jak-l*, *Anz-l*, *Franc-l* itd., saj končni *-ek* ne bi pri

tem nič oviral, Po izročilu pa bi morali računati predvsem z izhodiščem ROP-čprav se končni p in b velikokrat menjavata. Toda pri priimkih, ki se na Slovenskem začenjajo z ROB-, moramo računati vsaj še s tremi viri: rob (strmina, rebro, kraj) – Robnik, rob (v širšem slovanskem kontekstu – suženj) in rob (iz nem. Raub).

Priimka Roblek in Robljek nista

med zelo pogostimi v Sloveniji; po štetju iz leta 1961 se jih je tako pisalo okrog 250, srečali pa bi jih predvsem na Štajerskem, nekaj pa tudi drugod. Za nadrobnejšo zgodovino posameznega priimka seveda potrebujemo izčrpnješo »dokumentacijo«, kje je bilo ime najprej zapisano, v kakšni obliki, kod so potovali njegovi nosilci itd.

F. J.

ki jih je bilo včasih toliko raztresenih po našem podeželju. Vse bele, že vrasle v zemljo so čepele in vabile ob naših cestah. Za njimi so se košatila gospodarska poslopja. Danes seveda le redkokje naletite še na katero. Zamenjali so jih moteli z obsežnimi parkirišči. Tako je pač čas zahteval. Seveda boste tudi v motelih res dobro postreženi. Postregli vam bodo tudi z našimi domačimi jedmi.

mislimo na glas

Ste že jedli kisli cvrk?

Marsičesa se spomniš, če pobrška med spomini. Misel ti zajame različne stvari – dogodke, kraje in seveda ljudi. Res je čas kakor pester film, ki vse

mogoče prinaša in odnaša s seboj. In ker to pišem v začetku turistične sezone, naj bo ta moj zapis uglašen na ta čas. Naša mala a tako lepa Slovenija čaka gostoljubno pripravljena svoje goste.

Med temi gosti ste vi, naši dragi rojaki z onstran meja, seveda posebej dobrodošli. O vseh teh pripravah za vaš prihod seveda ne bom tu pripovedovala. Vem le, (napisano je bilo nekaj o tem tudi v prejšnji številki Rodne grude), da domačih jedi v naših gostinskih lokalih ne boste pogrešali. Mnogim bo to veliko pomenilo in jih posebej razveselilo. Na vašo željo boste z domačimi jedmi postreženi v številnih naših restavracijah, pa v motelih ob cestah in morda se vam bo posrečilo kje na podeželju najti tudi še kakšno majhno prijazno domačo gostilno,

Morda vam bodo lahko pripravili tudi kisli cvrk, če boste zaželeli. Seveda ga pa na jedilniku najbrž ne boste našli, tudi med slovenskimi jedmi ne. Kajti ta sicer preprosta jed je bila pri nas v navadi le ob posebnih priložnostih. Če se je »podrla peč« kakor so rekli, ko je kmečka gospodinja rodila. Ta je po starem izročilu za prvo krepcilo po porodu dobila kurjo juho z vtepenim jajčkom in kurjim srcem, zanj so verjeli, da bo novemu nasledniku ali naslednici dal posebno moč in odločnost. Naslednji dan je porodnica dobila kurjo juho zakuhano z domačimi rezanci in zraven kurje meso. V prihodnjih dneh pa je poleg drugih dobrih jedi (seveda v bogatih kmečkih hišah) dobila tudi kisli cvrk za moč. Kakšna jed je to? To je jajčno cvrtje (čimveč jajčk tem boljše in izdatnejše je) polito s kuhanim sladkanim vinom. Tako, zdaj veste kako je s tem. Prej morda niste vedeli, saj je

ZDRAVJE

poljudno revijo, v kateri si ljudje vseh starosti in poklicov prebirajo nasvete o:

- pravilni hrani
- zdravi izrabi prostega časa
- zdravljenju z medom in čebeljimi pridelki
- vzgoji otrok
- skladnosti v zakonu
- ukrepah zoper staranje
- obrambi pred boleznimi
- zdravljenju z zdravilnimi rastlinami
- zdravljenju z vodo in drugimi naravnimi sredstvi in o vsem ostalem, kar mora človek vedeti, da se lahko sam uspešno brani pred boleznimi in duševnimi tegobami.

Ni naključje, da vsak mesec natisnemo 90.000 izvodov revije, ki je zašla že v vsako vas, v vsako šolo, vsako tovarno. Bodite prijatelj svojega zdravja in se naročite na revijo »Zdravje«, mesečnik, ki je tiskan v barvah in nikoli ne zastari, saj je branje takšne revije več kot zabava, je prava skrb za vse tiste, ki se zavedajo, da je vsak sam sebi najbližji zdravnik in prijatelj.

Revijo naročite na naslov:

Uredništvo revije »Zdravje«, Titova 35, 61000 Ljubljana, plačate pa na devizni račun pri Ljubljanski banki številka 50100-620-107-25730-27833/0. Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Uredništvo revije »Zdravje«, Titova 35, 61000 Ljubljana« v priporočenem pismu. Cena letne letalske naročnine: Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$.

bilo to v navadi le v trdnejših bogatejših domačijah na podeželju. Tam, od koder so naši ljudje za kruhom odhajali na tuje pa seveda ne.

Tudi jaz sem za to našo domačo jed zvedela slučajno, pred veliko leti. To je bilo v prvih letih ko je začela izhajati revija Rodna gruda, ki bo prihodnje leto v marcu praznovala svoj trideseti rojstni dan.

V tistih letih smo maloštevilni uslužbenci matice, posebej od Rodne grude, precej potovali po domačih krajih. Imeli smo tudi svojega šoferja, ki je bil poleg tega dober fotograf in tudi vođa, pa seveda tudi svoj avtomobil, za katerega so zbrale denar v Ameriki in nam ga pripeljale z ladjo čez morje naše zaslužne Progresivne Slovenke. Potovali smo po krajih od koder je bilo doma največ naših izseljencev, obiskovali smo sorodnike in povratnike, da ugotovimo kako so se živeli in da jim v potrebi pomagamo z nasveti. Iskali smo čimveč stikov z rojaki. Ob naših cestah in poteh je bilo takrat še nekaj dobrih domačih gostiln. In tako smo se nekoč, ko smo rajžali po Dolenjski, obstali pred eno takšnih starih slovenskih oštarij. Letnica pred vrati je povedala, da je domačija stara nad sto let. O tem je tudi pripovedoval lesen privez pred gostilno, ki je spominjal na čase, ko so se tam ustavljali furmani in gonjači živine. Tudi znotraj je bilo vse tako kakor včasih. Sivolasa debelušna krčmarica nas je postregla s suhim mesom, klobasami, domačim kruhom in odličnim cvičkom.

Potem smo se seveda pogovarjali. Krčmarica je bila zgovorna. Povprašali smo jo po Amerikancih. O dosti jih je iz teh krajev, je povedala. Skoraj vsaka hiša ima ali je imela nekoga v Ameriki. Tudi njena dva strica sta dolgo tam živela in tudi umrla. Povzpela se je po stopnicah in nam prinesla stare fotografije v okvirih. Dva suha brkata moža nedoločnih srednjih let v praznih oblekah, ki so jima bile pretesne, z velikimi zdelanimi rokami, sta resno skoraj nekam žalostno gledala v nas. Delala sta v kamnolomu in železnem rudniku. Nobeden se ni vrnil. Enega je ubilo v rudniku, drug je umrl menda za jetiko – je povedala krčmarica.

Še marsikoga iz okoliških krajev, ki je odšel v Ameriko se je spomnila, saj je v tej gostilni njen rod krčmaril že od dedovih časov. Zatem pa se je zdrznila, kakor ob nenadni misli.

Ja, v sosednji vasi je bil Amerikanec, ki se je takoj po vojni vrnil. Bil je resen in molčeč možak. Nekam žalosten je izgledal, čeprav so pravili, da je bogat. Odkupil je nekdanjo domačijo, kjer je bil rojen in jo uredil po svoje. Zemljo je oddal najemnikom, saj sam ni zmogel, bil je star in precej bolehen. A k nam je prihajal vsak teden. Ni

dosti pil, rad je balinal in pozimi kvar-tal. Enkrat pa me je začudil. Povedal je, da ima rojstni dan in je naročil pijače za vse. Potem pa je prišel k meni v kuhinjo in mi naročil, da naj pripravim dober kisli cvrk. Tudi mene je povabil, da bova skupaj jedla.

Seveda sem se začudila, saj to jed nikoli niso naročali gostje. Pa mi je povedal, da jo hoče jesti v spomin na mater, ki si je nikoli ni mogla privoščiti. Vse mi je razložil. Mati je bila dekla v trdni hiši. Kadar se je tam »podrla peč« je morala streči gospodinji. Zaklala je mastno kuro in skuhala zanj župco. Potem ji je pripravljala kisli cvrk iz desetih jajc. Gospodinja je sedela podprta s povštri na topli peči in se mastila, ona vsa zgarana pa ji je stregla. Ko se je pozneje omožila na kajžo je bila revščina za zajtrk in kosilo. Z možem sta hodila na dnino in skoraj nista utegnili zorati in zasejati domače njivce. Prihajali so otroci. Kar dvanajstkrat je rodila. Dvakrat jo je prehitelo na njivi, enkrat pri kozi v hlevu in bi skoraj izkravela. Nikoli si po porodu ni mogla vzeti počitka, še manj privoščiti krepkih jedi, da bi si

opomogla. Kako naj bi, ko je bilo toliko lačnih ust okrog nje. Njegovi bratci in sestrice so pomrli v otroških letih, on pa je pred revščino pobegnil v Ameriko in sklenil, da se čimprej vrne in pomaga staršem.

Vse to nam je pripovedovala krčmarica pretrgano z nekam žalostnim nasmehom. – Ja, vidite, in tako si je naročil za rojstni dan kisli cvrk v spomin na mater s katero se nista nikoli več videla. Oba starša sta mu umrla med vojno. Zakaj se je sploh vrnil, sprašujete. Ne vem. Zato pač, ker je tako sklenil, menim. Tudi v Ameriki je bil sam. Vprašala sem ga zakaj se ni oženil, pa je rekel, da ni utegnil na nič drugega misliti, samo na delo. Ja. Trikrat ali štirikrat sem mu za rojstni dan pripravila dober kisli cvrk. Potem ga ni bilo več. Povedali so, da ga je zadela kap. Nekaj mesecev je ležal, potem je ugasnil. Tako je pač namenjeno vsem.

Krčmarica je sedela z rokami v krilu na klopi ob kmečki peči. Prsti so ji vihali rob predpasnika. Žalostno nas je pogledala. Tiho je rekla: Malo čudna zgodba, kajne, a takšno je pač včasih naše življenje. Pa še res je.

INA

filatelija

28. februarja je dala Skupnost jugoslovanskih PTT v prodajo provizorij za 60 par. Za osnovo so uporabili frankovno znamko za 2,50 din z motivom iz Kragujevca v temno modri barvi, izdani 9. marca 1981. Staro oznako vrednosti so uničili z natisom kragujevškega grba, pod napis Kragujevac pa so natisnili novo oznako vrednosti 0,60, vse v črni barvi.

15. marca je izšla dvobarvna znamka za 3 dinarje v počastitev stoletnice prvega telefonskega pogovora v Srbiji. Prvi telefonski pogovor je bil opravljen 15. marca 1883 med enim od oddelkov vojnega ministrstva v današnji ulici kneza Miloša in inženirskim oddelkom istega ministrstva, ki je bil na Paliluli v Beogradu. Slika na znamki kaže stenski induktorski telefon sistema »Ericson« (v rabi je bil v začetku 20. stoletja v Beogradu) poleg zgradbe vojnega ministrstva. Osutek za znamko je narisal akademski slikar Dušan Lučić iz Beograda. Ofsetni tisk v polah po 25 kosov je oskrbel beo-

grajski Zavod za izdelavo bankovcev. Naklada 5,000.000 kosov.

Dva dni kasneje, 17. marca, je izšla večbarvna znamka za 8,80 din v počastitev 35-letnice Mednarodne pomorske organizacije (IMO). IMO je bila ustanovljena 6. marca 1948 na konferenci OZN za pomorsko plovbo v Ženevi, dogovor pa je začel veljati šele 10 let kasneje, 17. marca 1958. Organizacija šteje danes 122 držav članic in eno pridruženo članico. Mednarodna pomorska organizacija je specializirana institucija OZN, ki obravnava izključno pomorske zadeve, predvsem pa varnost pomorskega prometa.

Osutek za znamko (tri ladje in znak Mednarodne pomorske organizacije) je narisal akademski slikar Andreja Milenković iz Beograda. Ofsetni tisk v prodajnih polah po 25 kosov je tokrat oskrbel tiskarna Forum v No-

vem Sadu. Naklada je le 300.000 kosov!

Na prvi dan pomladi, 21. marca, pa je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala tradicionalno serijo »Flora«, ki je letos posvečena našim užitnim gobam. Na posameznih znamkah so upodobljene naslednje gobe:

4,00 din – travniški kukmak ali pečenka (*Agaricus campestris*) raste največ po travnikih, pašnikih in ogradah, navadno v juniju pa tja do oktobra;

6,10 din – užitni smrček ali mavrah (*Morchella vulgaris*) raste v listnatih gozdovih, na travnatih brežinah ob rekah in potokih, ker mu ugajajo mokra in prepustna tla. Ob ugodnem vremenu se lahko pojavi v dolinah že koncem februarja, navadno pa v aprilu in raste do začetka junija;

8,80 din – užitni goban ali jesenski jurček (*Boletus edulis*) raste v iglastih in listnatih gozdov, večkrat tudi ob njih. Posamezne primerke najdemo že sredi maja (to so »zakasneli« gobani prejšnje jeseni – »majski goban«), sicer pa se začne pojavljati v večjih količinah julija in raste do konca oktobra;

15,00 din – užitna ali navadna lisička (*Cantharellus cibarius*) raste povsod, v listnatih in iglastih gozdovih,

redko jo najdemo na prostem. Pri nas se pojavlja od srede maja in vzdrži razen v poletnih sušnih mesecih tudi do srede novembra.

Osnutke za znamke je narisal Andreja Milenković, akademski slikar iz Beograda. Večbarvni ofsetni tisk je oskrbela novosadska tiskarna Forum v prodajnih polah po 25 kosov. Naklada prvih treh vrednot je po 500.000 kosov, zadnje pa le 250.000.

Ob vseh treh priložnostnih izdajah je Jugomarka izdala po en ovitek prvega dne, ob izdaji Mednarodna pomorska organizacija pa tudi analogično razglednico.

slovenski lonec

Več zelenjave

Korenček s krebuljico

$\frac{3}{4}$ –1 kg mladega korenčka, 6 dag maščobe, 1 čebula, približno 6–7 dl vode, sol, 1 žlica moke, sesekljana krebuljica, malo limoninega soka.

Na maščobi svetlo prepražimo sesekljano čebulo. Zalijemo z vodo in dodamo na kocke narezan korenček. Nekoliko dušimo, pomokamo, popražimo in zalijemo s toliko vode kot najbo omaka. Solimo, proti koncu začini-mo s sesekljano krebuljico in limoninim sokom.

Dušene bučke ali kumare

Kg mladih, vrtnih podolgovatih bučk, 5 dkg olja, malo čebule, zelen peteršilj, 4 stroki česna, v sezoni 4–5 paradiznikov, sicer pa 2 žlici paradiznikove mezge in sol.

Bučke naribamo na ploščice, mladih ne lupimo, starejše pa prav na tanko. Na maščobi rahlo zarumenimo sesekljano čebulo, dodamo strt česen in sesekljan peteršilj, nazadnje še bučke. Svež paradiznik dodamo istočasno, primerno narezan, po želji tudi olupljen. Vse skupaj malo solimo, pokrijemo in dušimo. Zelenjava ima dovolj lastnega soka in ji ni treba prilivati vode. Ko se voda precej osuši, so bučke gotove. Mezgo dodajamo bolj proti koncu kuhanja. Enako pripravimo tudi kumare.

Fižolov jabolčnik

$\frac{1}{4}$ – $\frac{1}{2}$ kg fižola, 1,5 kg jabolk, sok, 1 dl vode, 1 žlica moke za podmet, 2 žlici masti ali 3 žlice kisle smetane.

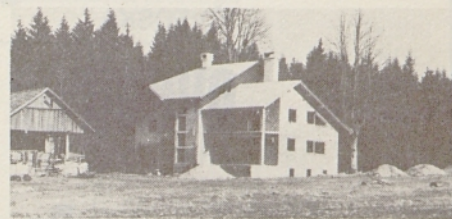
Prebran in opran fižol namočimo čez noč in ga pristavimo v isti vodi. Solimo. Jabolka olupimo, zrežemo na krhlje in gosto skuhamo. Kuhana zlijemo na fižol. Iz vode in moke naredimo podmet in podmetemo. Vre naj še 10 minut. Večkrat premešati, ker se rado prime dna. Zabelimo z mastjo ali kisló smetano.

Fižol s smetano

$\frac{1}{2}$ – $\frac{3}{4}$ kg fižola, sol, 1 žlica masti, $\frac{1}{4}$ l kisle smetane. Kuhan fižol odcedimo in zabelimo; v stopljeno mast zlijemo smetano, solimo (če fižol ni slan), prevremo in zlijemo po toplem fižolu.

vaš kotiček

Prodajam stanovanjsko hišo s površino 300 m² in z 2.000 m² zemlje ter z gospodarskim poslopljem. Hiša je v Stopah blizu Turjaka, v peti gradbeni fazi. Hiša je primerna za obrt ali drugo dejavnost. Oddaljenost od ceste Ljubljana–Kočevje 1.500 metrov, dobra avtobusna povezava. Cena po dogovoru. Ponudbe na naslov: Slavko Munda, Na klančku 2, 61000 Ljubljana, tel.: 316-209. (slika spodaj)

Prodajam enodružinsko vrstno hišo z garažo in vrtom v Ljubljani. Hiša je lahko takoj vseljiva ali po dogovoru. Lahko pa sprejemem družabnika za dobro vpeljano obrt tekstilne stroke, kateremu dam na razpolago stanovanjsko hišo za dogovorjeno dobo.

Ponudbe na uredništvo Rodne grude pod šifro »Hiša-obrt«.

V zakonu razočarana petdesetletna šivilja z dvanajstletnim sinčkom (vsled razlike v letih) z lastno hišo želi spoznati primerne rojaka, ki dela začasno na tujem ali izseljenca povratnika.

Ponudbe na naslov: Bernarda Malovrh, 61210 Ljubljana, Miheličeva 13a.

Pozdravi iz Chicaga

Prisrčna voščila pošiljamo naši mami Ženi Mikec za 75. rojstni dan. Želimo vam, da bi ga praznovali še mnogo let zdravi, veseli in srečni v krogu vaših otrok in njihovih družin. Prisrčne želje pošiljajo hčerka Ivanka z družino, sin Franci z družino, Albina in hčerke, brat Jože Gomilar, sestra Anna Lebar in vsi ostali sorodniki. Iz Rosenheima pošilja čestitke sin Rafko z družino, iz Mokronoga na Dolenjskem sin Jože z družino, Peter z družino in hčerka Fanči z družino. Lepe pozdrave pošiljamo tudi vsem na Dolenjskem in v Prekmurju!

Ivanka in Ignac Rebrica s hčerkami

ZA VAŠE GOSPODINJSTVO!

ITALIJA

pralni in pomivalni stroji, hladilniki, zmrzovalne omare, štedilniki (elektrika-plin)

CORDES

ZRN

likalni stroji in centrifuge

Synteko

ŠVEDSKA

odlični švedski lak za parket

GRUNDFOS

ZRN

obtočne črpalke za centralno kurjavo

ŠVEDSKA

kombinirani kotli za centralno ogrevanje, električni kotli, oljni gorilniki, avtomatske regulacije

oventrop

ZRN

radiatorski termostatski ventili, oljne in vodne armature

Zastopstvo tujih firm, Ljubljana, p. o.

tu tehnounion

Vošnjakova 2
telefon (061) 320-855

DO ASTRA – VELETRGOVINA, p. o.
telefon 061 315-955

DO ASTRA – MALOPRODAJA, n. sol. o.
telefon 061 329-176

DO ASTRA – ZUNANJA TRGOVINA, p. o.
telefon 061 315-955

DO ASTRA – ELEKTRONSKI CENTER,
p. o.
telefon 061 315-955

DO ASTRA ARS INŽENIRING, p. o.
telefon 061 264-561

DO ASTRA – IPI, p. o. Jesenice
telefon 064 81-690

DO ASTRA – TOK, n. sol. o. Ilirska
Bistrica
telefon 067 81-351

SOZD ASTRA, r./o. Ljubljana, Staničeva
41, telefon 061 329-744, telex 31248

DO ASTRA – STEKLARNA, p. o./Hrpelje
telefon 066 81-260

DO ASTRA – VITOJEVAC, p. o. Vrnjci
telefon 036 61-449

DO ASTRA – PLASTIKA DORO, p. o.
IZOLA
telefon 066 61-838

DO ASTRA – TVORNICA CEMENTA
UMAG
telefon 053 72-224

Asortiman: guma, plastika, kemija,
steklo, birotehnika, oprema, gradbeni
material, HTZ

The fastest way to Ljubljana
with

YOUR TRAVEL AGENT:

DC-10
MCDONNELL DOUGLAS

Yugoslav Airlines
61000 Ljubljana, Miklošičeva 34
JAT offices in:

AMSTERDAM
FRANKFURT
LOS ANGELES
LYON
LONDON
MALTA
NEW YORK
MADRID
PARIS
MELBOURNE

ZÜRICH
MILAN
AMMAN
MOSCOW
ATHENS
MUNICH
OSLO
BAGHDAD
BERLIN GDR
PERTH
BERLIN WEST

PRAGUE
BIRMINGHAM
ROME
BRUSSELS
SINGAPORE
BUDAPEST
CLEVELAND
STUTTGART
CHICAGO
STOCKHOLM
CAIRO
SYDNEY

COPENHAGEN
DAMASCUS
TOKYO
DETROIT
DÜSSELDORF
TORONTO
GOTHENGURG
TRIPOLI
HAMBURG
VIENNA
ISTANBUL

XIV zimske
olimpijske igre
Sarajevo 1984

XIV Olympic
Winter Games
Sarajevo 1984

XIVèmes jeux
olympiques d'hiver
Sarajevo 1984

Official Olympic Carrier

JELOVICA

PROGRAM OKEN S TROJNIM STEKLOM

TERMATON PLUS

- odlična toplotna izolacija
 $k = 1,85 \text{ W/m}^2\text{K}$
- odlična zvočna izolacija 32 dB
- površinska zaščita z dvakratnim potapljanjem v lazurno sredstvo
- odlična nepropustnost za vodo in zrak
- kvalitetno steklo pittsburgh debeline 4 mm
- z vmesno žaluzijo Jelovica izboljšate toplotno izolacijo
- zastekleno s kvalitetnim trajno elastičnim kitom
- kvalitetno enoročno skrito okovje